Roskilde University

Feltarbejde i demokratiets tjeneste

Refleksioner af og for danske internationale valgobservatører

Mogensen, Kirsten; Skovbo, Stig; Kok Hansen, Ib

Publication date:
2018

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Mogensen, K., Skovbo, S., & Kok Hansen, I. (2018). *Feltarbejde i demokratiets tjeneste: Refleksioner af og for danske internationale valgobservatører*. Niras. http://fsb.niras.dk/om-fsb/~/media/Files/FSB/pdf/Bog-21X21-Feltarbejde-i-demokratiets-tjeneste-01-2018-HEN-SPIRIT-6.ashx

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Download date: 20. Apr. 2024

Feltarbejde i demokratiets tjeneste

Refleksioner af og for danske internationale valgobservatører

Forfattere:
Kirsten Mogensen
Stig Skovbo
Ib Kok Hansen

Bogens indhold er alene udtryk for forfatternes egne holdninger og erfaringer.

Bogen er blevet til med økonomisk støtte fra Udenrigsministeriet.

Forside foto: Hasse Resenbro

April 2018

Trykt af: Dystan & Rosenberg

Indhold

Forord	4
Indledning	12
Rammevilkår	18
Kompetencer og adfærd	36
Samarbejde	80
Observation og rapportering	102
Perspektivering	124
Appendix: Cases fra valgobservatørernes virkelighed	134
Referencer	156
Noter	160

Forord

Det er nu mere end 25 år siden, at Danmark udsendte sine første valgobservatører i forbindelse med en systematisk støtteoperation for at sikre, at de pågældende valg ikke bare blev gennemført efter landets love og regler i øvrigt, men også sådan at kritiske øjne udefra kunne sige god for dem.

Det var i Nepal i maj 1991, og det var interessant, at dette første observatørhold bestod af såvel folketingsmedlemmer som almindeligt valgkyndige, men også at de forskellige landes observatører var sammen om at vurdere det første valg under landets nye forfatning som frit og fair, i hvert fald givet omstændighederne efter de dramatiske omvæltninger året før.

Det er også interessant, at udsendelsen af valgobservatørerne – ikke bare fra Danmark, men også fra en række andre lande med interesse i Nepals demokratisering – blev set som en naturlig forlængelse af den massive danske valgstøtte, der var blevet givet til forberedelse og gennemførelse af valget.

Det afgørende for Udenrigsministeriet og DANIDA var altså, at det nepalesiske parlamentsvalg gerne skulle blive et ægte udtryk for vælgernes synspunkter. Derfor blev valgkommissionen støttet på en lang række måder, der især handlede om, at valghandlingen skulle være så god og teknisk korrekt gennemført, som det nu engang var muligt. Det betød, at der blev lagt vægt på gode tekniske løsninger, der blev fulgt op af støtte til indkøb af nødvendigt udstyr, samtidigt med at der blev stillet konsulenthjælp til rådighed, således at udstyret kunne blive udnyttet bedst muligt. Hertil kom andre former for hjælp.

Uden at nogen egentlig var klar over det, kom den samlede danske valgstøtte til Nepal i denne fase således til at illustrere en pointe, som blandt andet Thomas Carothers har peget på: Valgstøtte og valgmissioner kan opdeles i mindst 6 forskellige typer, alt efter hvor hovedvægten i indsatsen lægges. Der kan således være tale om:

1. Støtte og hjælp til udviklingen af valgsystemer
2. Støtte og hjælp til udvikling og opkvalificering af valgadministrationen (typisk valgkommissionen)
3. Støtte til de politiske partiers forskellige valgrelaterede aktiviteter
4. Støtte til udviklingen af materiale til brug i *voter education* og til gennemførelsen heraf
5. Valgobservation
6. Hjælp efter valget til mægling mellem stridende parter, til konfliktløsning og til vurdering af valgprocessen og identifikation af indsatsområder med henblik på det næste valg.

Bortset fra punkt 3 omfattede den danske støtte ved den lejlighed – og ved mange senere valg andre steder – indsatser inden for alle disse ret forskellige områder.

Valgobservation er dog nok den af de seks støtteformer, der er bedst kendt i offentligheden. Det er også den, der udadtil bedst symboliserer et lands engagement i gennemførelsen af ordentlige valg i et andet land, der er i gang med en demokratiseringsproces, eventuelt efter dramatiske omvæltninger, som tilfældet var i Nepal. Men det er altså kun en af flere støtteformer, som alle har deres berettigelse, og som hver på sin måde kan bidrage til at sikre mere demokratiske styreformer i nye demokratier, end det måske ellers ville have været tilfældet.

Valgobservation er også den af de seks støtteformer, som klart har involveret flest danskere, og som på mange forskellige måder har bidraget til at øge forståelsen for, hvor forskelligt valg kan gennemføres rundt omkring i de lande, der vælger at tage imod valgobservatører – og vel at mærke ikke kun valgobservatører fra lande og organisationer, der må forventes at være venligt stemt over for det styre, der ønsker sit mandat fornyet ved valget.

Selv om valg altid består af de samme grundelementer, gennemføres de alligevel lidt forskelligt i forskellige lande, og det er noget af det, valgobservatører hurtigt lærer at forholde sig til: Hvordan adskiller forholdene i dette land sig fra forholdene i et "standard-land", og hvordan adskiller valgets grundelementer sig fra de såkaldte "internationale standarder", som FN og en lang række af de vigtigste observatør- og valgstøtteorganisationer har formuleret?

Trods den fælles opgave og trods den nogenlunde ensartede demokratiske ideologi, som præger valgobservation, er det alligevel muligt at identificere væsentlige kulturforskelle internt i nedsatte observatør-teams og mellem observatørerne og det pågældende lands befolkning, politikere og måske også valgadministration.

Og den internationale forskning på feltet har da også påpeget, at effekten af valgobservation på kvaliteten af landes valg ikke er hverken ligetil eller entydigt positiv. Helt overordnet finder to af verdens fremmeste forskere i valgobservation, Judith Kelley og Susan Hyde, at valgobservation kan forbedre kvaliteten af valg. I et studie af alle valg afholdt mellem 1978 og 2004 viser Kelley, at valg, hvor internationale observatører var til stede, overordnet set var af højere kvalitet og oftere førte til magtskifte (Kelley, 2012). Hyde har studeret valget i Armenien i 2003 og fundet, at den siddende leder

fik færre stemmer på valgsteder, der havde besøg af OSCE's observatører (Hyde, 2007). Et fund, der indikerer, at tilstedeværelsen af observatører måske har hindret stemmefusk.

Men forskningen finder også, at effekten af valgobservation varierer på tværs af lande og på tværs af observatørorganisationer. Kelley (2009) påpeger således, at selvom valgobservatører kun burde anerkende frie og fair valg, så sker det relativt ofte, at de blåstempler et valg, der i virkeligheden var manipuleret – og dermed underminerer effekten af valgobservation, der netop baserer sig på, at observatørgrupperne leverer troværdig information om valget. Den samme problematik er i øvrigt også diskuteret af Elklit & Svensson (1997), blandt andet på baggrund af oplevelser på valgobservationsmissioner med dansk deltagelse. En sådan adfærd kan have mange grunde. Intergovernmentelle organisationer, såsom EU og OSCE, ligger under for politisk pres fra deres medlemslande, der kan have interesser i det land, hvortil observatørerne er udsendt. Politiske alliancer, bekymring for risikoen for vold efter et valg, hvis valget møder kritik, eller et ønske om at vise, at tidligere års demokratistøtte har været effektiv, kan således få de politiske organisationer til at udtale sig mere positivt om valget, end kvaliteten af valghandlingen egentlig berettigede til.

Desuden befinder internationale valgobservatører sig kun ganske kort tid på valgstederne og kan langt fra overvåge alle valgsteder i landet, hvorfor deres viden ikke altid afspejler virkeligheden. Valgsvindel kan således omdirigeres til ikke-observerede valgsteder eller til former for manipulation, som det er sværere for internationale observatører at opdage (Beaulieu & Hyde, 2009). Der er således risiko for, at observatører undervurderer omfanget af svindel.

Forskere har også påpeget, at valgobservation ikke er risikofrit. Et studie af afrikanske valg viser således, at de valg, der blev manipuleret, havde større risiko for at ende i voldelige sammenstød, hvis der var internationale observatører til stede (Daxecker, 2012). Observatørernes rolle er netop at give troværdig information om valgsnyd, men når sådanne informationer kommer for dagen, er der også større risiko for, at befolkningens og oppositionens frustrationer munder ud i protester, og at den siddende regering reagerer med voldelig undertrykkelse. Der synes således at være en negativ sammenhæng mellem på den ene side en fuldt troværdig rapport om et valg og dets problemer og på den anden side muligheder for et fredeligt efterspil.

Endelig har nyere forskning også påpeget, at hvis valgobservation reelt skal gøre en forskel i det land, observatørerne besøger, så er tillid fra lokalbefolkningen afgørende. Men vi kan langt fra forvente, at befolkningen umiddelbart stoler på internationale organisationer. Et studie af præsidentvalget i Tunesien i 2014 viser således, at det var tilstedeværelsen af observatører fra den Arabiske Liga, der højnede befolkningens tro på valgets kvalitet. Observatørgrupper fra USA, som vi i Vesten vil vurdere som langt mere erfarne og kapable end den Arabiske Liga, vakte generel mistillid i befolkningen og kunne dermed ikke påvirke befolkningens tillid til valgets kvalitet (Bush & Prather, under udgivelse).

På denne baggrund er det godt, at NIRAS og de tre forfattere har givet et konkret udspil til en diskussion af, hvad det vil sige at være dansk valgobservatør i dag, hvor næsten alle valgobservationer foregår i regi af enten EU – som en EU EOM – eller OSCE/ODIHR. Det lægger nogle markante begrænsninger på valgobservatørernes mulighed for at agere selvstændigt, men bidrager også til mere systematiske valgobservationsrapporter, end man måske somme tider så tidligere, og det er jo godt.

Men det betyder også, at politiske hensyn måske af og til kan komme til at spille en større rolle for konklusionerne, end udenforstående ville have forventet. Om det er blevet mere eller mindre end før, er vist svært at sige noget sikkert om, så det lader vi ligge.

Som undervisere på nogle af de kurser, som danske valgobservatører har skullet gennemgå, vil vi gratulere med udgivelsen af dette første forsøg på at lægge op til selvransagelse i relation til rollen som valgobservatør. Vi tror, at mange – både garvede og helt nye – valgobservatører vil kunne have glæde af at diskutere de overvejelser, som forfatterne har gjort sig, og vi er sikre på, at bogen vil få en fast plads i fremtidens kursuspensum.

Ekby og Aarhus, 14. december 2017 Jørgen Elklit
Merete Bech Seeberg

Beaulieu, Emily & Susan Hyde. 2009. “International Observers, and Election Boycotts in the Shadow of Democracy Promotion: Strategic Manipulation”. Comparative Political Studies 42 (3): 392-415.

Bush, Sarah & Lauren Prather. “Who’s There? Election Observer Identity and the Local Credibility of Elections”, under udgivelse i International Organization.

Daxecker, Ursula. 2012. “The Cost of Exposing Cheating International Election Monitoring, Fraud, and Post-Election Violence in Africa”. Journal of Peace Research 49 (4): 503-16.

Elklit, Jørgen & Palle Svensson. 1997. “What Makes elections free and Fair?”. Journal of Democracy 8 (3): 32-46.

Hyde, Susan. 2007. “The Observer Effect in International Politics: Evidence from a Natural Experiment.” World Politics 60(1): 37-63.

Kelley, Judith. 2009. “D-Minus Elections: The Politics and Norms of International Elections Observation”. International Organization 63 (4): 765-87.

Kelley, Judith. 2012. Monitoring Democracy: When International Election Observation Works, and Why It Often Fails. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

© OSCE/Adam Adamus

Indledning

Formålet med nærværende bog er at skabe et fundament for samtaler om nogle af de professionelle oplevelser og dilemmaer, som internationale valgobservatører konfronteres med i felten.

De følgende tekster er forfattergruppens refleksioner over egen praksis og er ment som et oplæg, der forhåbentlig kan starte en erfaringsudveksling i gruppen af valgobservatører.

Vi mener, at der er behov for en sådan mere personlig erfaringsudveksling mellem FSB'ere, for vi har alle prøvet at være vendt hjem fra en begivenhedsrig valgmission med righoldige indtryk omkring rollen som international valgobservatør, og vi har da manglet et forum eller en platform for samtaler omkring rollen.

Der eksisterer allerede fora, hvor valgobservatører mødes for at udveksle synspunkter af mere faglig art. Fx inviteres valgobservatører til (de)briefinger i Udenrigsministeriet, og her er den politiske og samfundsmæssige udvikling i det pågældende land i fokus. Valgobservatører deltager desuden i kurser, og FSB-foreningen inviterer jævnligt til debatmøder om situationen i forskellige lande, som vi arbejder i.

I tilknytning til sådanne faglige arrangementer opstår ofte spontane samtaler over en kop kaffe eller lidt mad, og her har vi oplevet et stort behov blandt observatører for både at dele oplevelser og fortælle om dilemmaer, som man har oplevet men sjældent har haft mulighed for at drøfte med andre danske observatører. Der er flere grunde til, at man ofte sidder alene tilbage med sine oplevelser, fx fordi processen med rekruttering af kort- eller langtidsobservatører ofte indebærer, at man er den eneste dansker på holdet, og derfor ikke har danske kolleger, med hvem man kan dele de personlige oplevelser.

Med denne bog lægger vi op til, at observatører sætter ord på deres oplevelser, både fordi det vil afhjælpe den ensomhed, som observatører kan føle i forbindelse med jobbet, og fordi det alt andet lige vil gøre os alle klogere, så vi kan mestre opgaven som valgobservatører bedre fra gang til gang. Vi får altså et kompetenceløft.

Med støtte fra FSB-teamet i NIRAS har forfatterholdet fået mandat til at udarbejde nærværende materiale. I starten kaldte vi det en "kogebog for valgobservatører", men den titel kunne forlede læsere til at opfatte vores refleksioner som en manual for, hvordan valgobservatører ideelt set burde gebærde sig, og vi vil gerne aflive dén forestilling med det samme.

Denne bog har ikke til hensigt at give entydige anvisninger, og det håber vi er indikeret i den nye titel: "Feltarbejde i demokratiets tjeneste - Refleksioner af og for danske internationale valgobservatører".

Vi forsøger at beskrive tematiserede aspekter af vigtighed for håndteringen af de talrige udfordringer, dilemmaer og tvivlsspørgsmål, der på den ene side er en følge af den komplekse rolle som international valgobservatør og på den anden side er essensen af, hvorfor de tre forfattere føler sig personligt berigede ved at deltage i valgmissioner forskellige steder i verden.

Teksten er forfattet med tanke på såvel nye som mere erfarne valgobservatører, der er inkluderet i Udenrigsministeriets[1] FSB-roster . Vi håber, at bogens indhold vil blive udfordret af mere erfarne

kolleger, og at artiklerne kan hjælpe nye kolleger med at forberede sig på nogle af de jobrelaterede udfordringer, som der ikke findes en facitliste til, og som derfor kræver moralske og taktiske overvejelser.

Det er dog samtidig vores forhåbning, at andre med interesse for de mere professionelle udfordringer i forbindelse med international valgobservation vil udgøre den sekundære målgruppe for denne bog. Fra sådanne læsere modtager vi også gerne reaktioner på bogens indhold, så dette værk bliver dynamisk – og never ending.

Disposition og læsevejledning

Bogens forord er skrevet af professor Jørgen Elklit, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet og Ph.d. Merete Bech Seeberg, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

Herefter er den disponeret i 4 sektioner:

1. rammevilkår
2. kompetencer og adfærd
3. samarbejde
4. observation og rapportering

Den første sektion indeholder en kort beskrivelse af rammerne omkring valgmissioner, herunder mandatet fra internationale konventioner, valgorganisationers organisatoriske opbygning samt de forskellige kategorier af observatører, der anvendes i internationale valgmissioner og proceduren for udvælgelse af danske valgobservatører. Desuden diskuteres nogle af de diplomatiske roller, som valgobservatøren hvirvles ind i, lige fra at være agent for udbredelse af demokratiske styreformer i vores omverden til, omvendt, at bringe

indsigt fra udlandet tilbage til Danmark, så vi også her i landet bliver bedre til at håndtere de mange udfordringer omkring demokratiske valgkampe og afvikling af valg.

Sektionen "kompetencer og adfærd" diskuterer begreber som neutralitet og upartiskhed, tillid og loyalitet samt dilemmaer i kulturmøder. Udfordringer i samarbejdet med observatørpartner og lokale medarbejdere er temaet for sektion 3. I sektion 4 drøftes bl.a. de glidende overgange mellem beslægtede praksisser som fx observation og efterforskning samt kravene til objektiv rapportering.

Efter de fire sektioner om faglige emner følger en perspektivering, som lægger op til diskussioner om, hvorvidt internationale valgobservationer har fundet en permanent form og fremover kun vil blive fornyet gradvist, eller om man kan forvente, at de grundlæggende ændrer karakter i de kommende år, hvor generation baby boomers (født 1946-60) går på pension og afløses af generationen af millenniums (født 1977-94).

Afsluttende bringes i annexet et antal anonymiserede cases, som bidrager til at konkretisere det komplekse virke som international valgobservatør. Det er vores forhåbning, at disse cases vil bidrage både til læserens selvrefleksion og indgå i træningsforløb. Fælles for dem er, at der ikke findes et facit til, hvordan man som observatør skal handle. Diskussionerne kan med fordel struktureres ved hjælp af den præsenterede model for moralsk stillingtagen, og man kan da trække på refleksioner fra alle bogens sektioner i analyserne.

Vi vil gerne takke kolleger for at have bidraget med eksempler fra det virkelige liv som valgobservatør.

Bogens kapitler beskriver en række væsentlige aspekter af valgobservatørens virke. Vi opfordrer andre valgobservatører til at bidrage med perspektiver, så vi sammen kan afdække og beskrive nye dimensioner af valgobservatørens multikomplekse virke.

Bogens afsnit kan læses uafhængigt af hinanden, så man kan læse afsnit i den rækkefølge, man ønsker. De tre forfattere har alle bidraget med afsnit, og dette afspejles i varierende skrivestil.

Vi ønsker alle en rigtig god læselyst!

© European Parliament

Rammevilkår

Denne sektion skitserer rammerne for valgobservatørernes rolle som demokratiets rejsende agenter, herunder det aftalemæssige grundlag, valgmissionernes sammensætning og udpegning af valgobservationernes deltagere.

Endvidere synliggøres, hvordan arbejdet som valgobservatør indebærer, at man på forskellig vis optræder i diplomatiske roller og kan bidrage til at fremme forståelsen af gode demokratiske institutioner både i fremmede lande og hjemme i Danmark. Formålet med denne sektion er at skabe grundlag for samtale om rollen som valgobservatør.

Foto: Ib Kok Hansen

Rammerne for korttids- og langtidsobservatører (STO'er & LTO'er)

Valg er et centralt redskab i bestræbelserne på at demokratisere nationale styreformer. Demokratiske valg giver legitimitet til det vindende styre. Et skridt i demokratisk retning vil styrke befolkningens tillid til styret og nationens internationale omdømme samt lette adgangen til lån fra internationale finansinstitutioner og åbne døre for både bilaterale og multilaterale relationer til andre lande.

I forening afstikker "The Universal Declaration of Human Rights" (vedtaget af FN's Generalforsamling i 1948) samt "The International Covenant on Civil and Political Rights" (vedtaget i 1966 af samme forsamling) grundlaget for afholdelse af demokratiske valg. Sammen med en række vedtagne FN-konventioner udgør disse, hvad der betegnes som "de internationale standarder for afholdelse af demokratiske valg".

En valgmissions formål er at vurdere et valg i forhold til disse overnationale standarder, der i hvert enkelt tilfælde sammenholdes med de nationale valglove. En række internationale organisationer og NGO'er yder valgstøtte og/eller valgobservation rundt om på kloden. Nogle af dem, som vi hyppigst møder repræsentanter for, er EU, OSCE, Carter Center, International Foundation for Electoral Systems (IFES), National Democratic Institute (NDI), ENEMO, African Union (AU), Commonwealth og SADC, der alle repræsenterer forskellige interesser.

I denne bog refereres der specielt til de koncepter for valgobservation, der anvendes af OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) og EU's External Action, og som langt hen ad vejen er identiske. Der henvises til disse organisationers seneste udgaver af håndbøger for valgobservation[2]. For nemheds skyld refereres fremover til EU og OSCE. Normalt taler danske valgobservatører om henholdsvis OSCE og EU missioner, og de benytter sjældnere navnene på de respektive kontorer, der organiserer valgobservationerne.

Når den brede kreds af internationale aktører i dag anvender stort set samme metode ved valgobservation, skyldes det primært, at langt de fleste organisationer tager afsæt i det samme idegrundlag.

Under ledelse af NDI[3] og United Nations Electoral Assistance Division[4] indgik mere end 20 statssammenslutninger og internationale NGO'ere i et 5-årigt udviklingsarbejde (fra 2001-05) om skabelsen af et fælles grundlag for gennemførelse af internationale valgobservationer. Det resulterede i "The Declaration of Principles for International Election Observation" og "The Code of Conduct for International Election Observers"[5] , som blev vedtaget af FN's Generalforsamling den 27. oktober 2005. Frem til 2017 havde 52 statssammenslutninger og internationale NGO'er tilsluttet sig dette fælles idegrundlag for valgobservation.

EU og OSCE har som udgangspunkt delt arbejdet mellem sig. Det betyder, at EU normalt ikke observerer valg i OSCE-medlemslande. Der er dog undtagelser, fx kan EU observere et valg, hvis OSCE varetager en rolle som supervisor ved samme valg.[6] Som udgangspunkt dækkes præsident- og parlamentsvalg oftere end lokalvalg og folkeafstemninger.

Det er langt fra alle valg, som observeres af EU eller OSCE, og organisationerne skal derfor foretage en afvejning af, hvilke valg, det giver mest mening at bruge ressourcer på. Den første forudsætning for overhovedet at komme i betragtning er, at det pågældende lands regering inviterer EU eller OSCE til at etablere en valgobservation,

for uden et samarbejde med den siddende regering bliver der ingen valgobservation.

Hvis landet inviterer til international valgobservation, og EU eller OSCE er positiv overfor muligheden, udsender den relevante organisation typisk 4-6 måneder før valgdatoen en fact finding mission, som skal vurdere, om en sådan valgobservation vil være værdifuld, kan gennemføres i praksis og i det hele taget er anbefalelsesværdig. I EU-systemet hedder denne fact finding mission "Exploratory Mission" og i OSCE systemet kaldes den "Needs Assessment Mission." Hvis organisationerne beslutter at observere et valg, indgås normalt en aftale kaldet et "Memorandum of Understanding" (MoU), med landets udenrigsministerium og valgmyndighed.

Organisatorisk opbygning af valgmissioner

OSCE-missioner ledes af "The Head of Mission", en valgekspert, der ansættes af direktøren for ODIHR på baggrund af formelle krav som fx erfaring og uddannelsesniveau (OSCE, 2017b). Anderledes er det i EU-missioner, hvor "The Chief Observer" udpeges af kommissæren for External Relations og normalt er medlem af European Parliament (European External Action Service, 2016). Denne forskel mellem henholdsvis en valgekspert og en politisk udpeget leder af valgmissionen karakteriserer det forskellige afsæt mellem den internationale organisation (OSCE) og den politiske union (EU) .[7]

Lederen står i spidsen for "core team", der sammensættes af et relevant antal valgtekniske eksperter, som fx politisk analytiker, juridisk ekspert, sikkerhedsekspert og medieanalytiker. Antallet af eksperter i det konkrete core team afhænger af forskellige forhold som fx landets størrelse, sensitivitet omkring landets politiske situation, teknisk kompleksitet omkring valghandlingen etc. Funktionsbeskrivelser for de valgtekniske eksperter såvel som sikkerhedseksperter findes i de allerede nævnte håndbøger fra OSCE og EU samt på organisationernes hjemmesider.

OSCE missioner er opbygget til at varetage samtlige organisatoriske opgaver med relation til gennemførelse af valgmissioner. Her adskiller EU-missioner sig ved at have udliciteret logistik og sikkerhedsmæssige opgaver til en *service provider*.[8]

Observatørerne

Det egentlige feltarbejde med indsamling af observationer under valgkamp og valghandling varetages overvejende af langtidsobservatører (LTO'er) og korttidsobservatører (STO'er). I nogle tilfælde er der kun langtidsobservatører, og sådanne missioner betegnes limited election observation missions (LEOM).

Hvis man er udvalgt til en mission som LTO, vil man ved de første briefinger i valgobservationen blive sat sammen med en partner, som er meget anderledes end en selv, og som skal være ens nærmeste samarbejdspartner de følgende uger. Det er en bevidst politik, at observatørerne parres i strid med alle gode råd fra ægteskabsrådgivning. Man ønsker simpelthen, at der er flere perspektiver repræsenteret i et team, så derfor vil partneren så vidt muligt være fra et andet land, af et andet køn, tilhøre en anden generation, have en anden uddannelse og en anderledes erfaring. Foruden de to LTO'er består et team typisk af to lokale medarbejdere: 1) en assistent, der også fungerer som tolk for teamet, og 2) en chauffør.

Hvert LTO team får tildelt ansvaret for et område (Area of Responsibility, AoR), som kan være af meget varierende størrelse - fra et bydistrikt til flere stater. Teamet følger og rapporterer om valgkam-

pagnen og valgforberedelserne i det tildelte område.

Hvis der senere kommer STO'er til distriktet, er det desuden LTO'ernes opgave at forberede de logistiske arrangementer for dem. Hvor mange STO'er et LTO team får ansvaret for afhænger af mange forskellige forhold, men vil oftest være under tyve.

Korttidsobservatørernes opgaver er koncentreret om selve valgdagen, og arbejdet foregår efter en meget struktureret plan. I lighed med langtidsobservatørerne parres den enkelte STO efter ankomsten med en anden observatør, som er helt forskellig fra dem selv, og dette STO team suppleres med en lokalt ansat assistent og chauffør.

Som nævnt har langt de fleste internationale sponsorer af valgmissioner tilsluttet sig FN's regelsæt fra oktober 2005. Overordnet set indskærper "The Code of Conduct" rammerne for valgobservatørernes virke, fx takt og tone i forhold til informanter, objektivitet og neutralitet omkring indsamling og rapportering af observationer, professionel distance og ulastelig adfærd under en mission, samt at landets love skal overholdes.

I EU eller OSCE valgmissioner er det oftest LTO'ernes koordinator i core team, som ved briefinger gennemgår og fortolker "Code of Conduct" for observatørerne før "deployment." Instrukserne fra core team er forskellige fra mission til mission, fordi der er forskellige kulturelle forhold og konfliktpotentialer i forskellige lande. Der er fx forskel på sikkerhedsrisici, krav til "dress code", og brug af missionens "visibility kit." Samtidig indskærpes regler for mediekontakt.

Hvis man vil vide mere om rolle- og stillingsbeskrivelser for henholdsvis LTO'er og STO'er, kan man læse om det i organisationernes

håndbøger for valgobservatører og på deres websider.

Udpegning af danske LTO'er og STO'er

Til både EU og OSCE missioner rekrutteres langtidsobservatører (6-7 uger) og korttidsobservatører (8-10 dage) gennem såkaldte focal points i de enkelte medlemslande. Desuden rekrutteres STO'er fra de diplomatiske repræsentationer i valglandet og fra de parlamentariske forsamlinger i henholdsvis EU eller OSCE.

Et lands focal point spiller en helt central rolle i forbindelse med udsendelse af valgobservatører, men bortset fra den fælles betegnelse er det meget forskelligt, hvem der varetager funktionen. I Danmark har Udenrigsministeriet siden 2008 udliciteret arbejdet med at administrere en række opgaver i forbindelse med udsendelse af valgobservatører, herunder at fungere som dansk focal point[9].

En væsentlig opgave for det danske focal point er administrationen af "Freds- og Stabiliseringsberedskabets" database, den såkaldte roster. [10] Det er fra denne roster, at focal point i samarbejde med Udenrigsministeriet udvælger personer til både valgmissioner og krisestyringsmissioner.

Til valgmissioner i OSCE og EU regi indstilles de bedst kvalificerede fra FSB-databasen, men der er forskel på, hvad en indstilling betyder. Normalt kan man regne med at skulle rejse, hvis man er indstillet til en OSCE mission, mens Danmark kun kan foreslå observatører til EU missioner, og mange danske valgobservatører har derfor ventet i spænding på besked fra EU om, hvorvidt de skulle afsted. Den endelige udvælgelse af de indstillede kandidater til EU missioner varetages af valgmissionerne selv.

Man kan finde flere oplysninger om Freds- og Stabiliseringsberedskabet på hjemmesiderne for Udenrigsministeriet[11] og for FSB, administreret af NIRAS A/S.[12]

Valgobservatørens rolle

Sideløbende med at valgobservatører indsamler informationer til brug for missionens rapporter, så udfører observatører uformelt/uofficielt diplomatisk arbejde på fire forskellige niveauer, som vil blive uddybet i det følgende:

1) Vi optræder som agenter for udbredelse af demokratiske styreformer i forhold til både værtslandets befolkning og interessenter i valget.
2) Vi bidrager til en løbende international evaluering af valgnormer gennem dialog med kollegerne i valgmissionen.
3) Vi bidrager til, at såvel missionens core team som andre repræsentanter for det internationale samfund får et realistisk billede af arbejdsforhold og udfordringer for de lokale valgadministrationer, så rapporterne hverken bliver et urealistisk glansbillede eller urimeligt fordømmende.
4) Vi bidrager til international forståelse, når vi deler vores oplevelser med andre danskere efter hjemkomsten, fx ved at holde foredrag, deltage i debatmøder og skrive artikler til FSBnyt.

Diplomati indebærer dialog og forhandling. Dialog indebærer udveksling af synspunkter, og forhandlingerne har som mål at forene de forskellige synspunkter i en fælles holdning. Denne proces kan foregå mere eller mindre bevidst. Det er helt eksplicit, når vi fx forhandler prisen på hotelværelser til STO teams, mens forhandlinger foregår løbende og altid i vores omgang med andre mennesker. I et normalt team forhandler vi fx bedømmelsen af valgsteder, rollefordeling, arbejdstid for chauffører, konteksten for møder med informanter og indholdet af rapporter. Normalt foregår sådanne forhandlinger umærkeligt og med sans for andres grænser, men nogle gange bliver de tydelige, fordi forhandlingerne ikke lykkes. De fleste FSB-observatører har oplevet, at forhandlinger er gået i hårdknude, og denne bog præsenterer også flere eksempler herpå i form af case beskrivelser i annexet.

Oprindeligt brugte man begrebet "diplomati" til at beskrive de tiltag, som nationer bruger i forbindelse med opbygning af fredfyldte relationer til hinanden, men i det 21. århundrede udøver internationale organisationer og transnationale virksomheder også diplomatiske aktiviteter. Nicholas Kralev skriver i en bog om USA's udenrigstjeneste, at diplomater skal have fremragende kvalifikationer inden for skrivning, analyse, forhandling og kommunikation samt skal være gode fortalere for deres sag (Kralev, 2015). Alle disse kvalifikationer er også nødvendige for valgobservatører. Vi skriver rapporter, som indeholder analyser af situationen, vi forklarer missionens mandat til alle interesserede, og med lokale magthavere forhandler vi adgangen til såvel lokaliteter som til dokumenter, der er vigtige for vores mulighed for at bedømme et valgs legitimitet.

Som enhver diplomat er vi udsendt som repræsentanter, hvilket betyder, at såvel vores kommunikation som rammerne for forhandlinger er betingede af de regler, som missionen fastsætter. Er man i en given situation i tvivl om disse rammer, skal man kontakte core team på samme måde som traditionelle diplomater spørger Udenrigsministeriet, hvis de er i tvivl om deres mandat.

I det følgende diskuteres vores diplomatiske arbejde på de fire niveauer.

Agent for udbredelse af demokratiske styreformer

European Union External Action skriver om formålet med valgobservationer, at det er:
"a vital EU activity aiming to promote democracy, human rights and

the rule of law worldwide. It contributes to strengthening democratic institutions, building public confidence in electoral processes, helping to deter fraud, intimidation and violence. It also reinforces other key EU foreign policy objectives, in particular peace-building" (European Union External Action, 2016).

Vi interesserer os i princippet ikke for, hvem der vinder, men alene for om valgprocessen forløber på en legitim måde. I den forstand er valgobservation et af flere bidrag til fremme af god regeringsledelse, menneskerettigheder og konfliktløsning.

Normalt varetager valgmissioner ikke direkte kapacitetsopbygning. OSCE/ODIHR rådgiver og træner – men ikke samtidig med, at organisationen udfører valgobservation. For EU's vedkommende er det typisk EU delegationer i samarbejdslandet, der varetager træning og rådgivningsopgaver, fx opbygningen af valgrelaterede institutioner. Når EU således aktivt bidrager til at ændre styreformen i demokratisk retning, kan man tale om transformational diplomacy, et begreb som blev introduceret af Stanford professor Condoleezza Rice, da hun var USA's udenrigsminister. Et vigtigt element i transformerende diplomati er at udvikle lokale kompetencer gennem træning, vejledning og finansiel assistance, så flest mulige lande får demokratisk valgte regeringer, der respekterer menneskers ret til et værdigt liv.

Eksempel:
Valgobservatører på alle niveauer i en mission advokerer for demokrati i forbindelse med deres arbejde, fx vil valgobservatørerne fortælle om de demokratiske værdier, som EU eller OSCE/ODIHR søger at fremme, når de mødes med valgadministration, partier, medier og NGO'er. Det forventes, at observatørerne loyalt varetager denne opgave som talspersoner for organisationen, og at de derfor

hverken bevæger sig ud over valgobservationens mandatet eller kritiserer missionen i mødet med valgets interessenter.

Der er således et ideologisk formål med vores deltagelse i valgobservationer, nemlig at skabe opbakning til demokratiske valg, god regeringsledelse, menneskerettigheder, ligestilling, transparens, uafhængige medier m.v., men den konkrete udformning af de demokratiske institutioner, herunder valglov, sker lokalt i det enkelte land. Da lovene er forskellige fra land til land, er vores fokus i observationerne på, om valgprocessen forløber i overensstemmelse med landets egne love. Samtidig kan core team meget vel i missionens rapporter problematisere forskellige aspekter af valgloven, fx spørgsmål om hvem der kan stemme eller blive valgt.

International dialog om valgnormer

Der er stor variation i administrationen af valg i de forskellige lande, og i enhver valgmission diskuterer observatørerne indbyrdes, om denne eller hin bestemmelse er i overensstemmelse med det overordnede mål om at sikre en legitim valgproces. Da vi altid arbejder i et team med en kollega fra et andet land med en anden kultur, og da vi fra mission til mission har forskellige partnere, foregår der løbende en international dialog om normer for valg.

Denne dialog om, hvad der er god valgpraksis, har uden tvivl betydelig værdi, selvom man ikke vil finde referencer til det i de officielle beskrivelser af formålet med valgobservation. For det første øger dialogen bevidstheden om, hvordan valgprocessen bliver bedst, og dermed bliver det også tydeligt, at fx nogle af de gamle demokratier ikke lever op til nutidens standarder. For det andet fører dialogerne til, at forventningerne til en legitim valgproces over tid højnes, fordi der udvikles bedre teknikker. For det tredje er mange valgobser-

vatører selv involveret i valgadministration i deres hjemland, og de kan have direkte glæde af dialogerne i deres arbejde hjemme, fordi de bliver bevidste om, hvad andre observatører lægger vægt på. Dermed påvirkes således idealer som nationale valglove.

Eksempel:
Et dansk-russisk team havde en løbende dialog omkring indretningen af valglokaler i et centralasiatisk land. Danskeren fandt ikke, at stemmeboksene sikrede hemmelig afstemning, fordi der kun var tre vægge, så man med god vilje kunne se, hvad folk skrev. Den russiske observatør var mindre kritisk, men da han senere i sit hjemland stod for afvikling af et valg, var valgstederne i hans kreds indrettet på en måde, der tog højde for de forhold, valgobservatører kontrollerer på valgdagen, bl.a. var alle observerede stemmebokse forsynet med vægge eller lange gardiner på fire sider.

Mediere mellem de lokale interessenter og de internationale observatører

Gennem vores erfaring fra arbejdet som STO'er og LTO'er får vi en dybere forståelse for de faktiske forhold, som valgadministrationerne arbejder under lokalt. Derfor ligger der en betydelig diplomatisk udfordring for den internationale valgobservatør i at mediere mellem de lokale valgtilforordnede, de indenlandske observatører og de internationale observatører i hovedsæderne.

Eksempel:
Et asiatisk land havde store problemer med at producere korrekte vælgerlister forud for det første demokratiske valg. I perioden op til valget var der mange klager over, at fx døde optrådte på listerne, at andre ikke var medtaget, og at navne var stavet forkert. Core teams og andre internationale observatører i hovedbyerne var bekymrede

for, at landets halv-militære regime bevidst manipulerede med valglisterne for at påvirke resultatet, at der altså var tale om ond vilje.

For observatørerne, der besøgte lokale valgadministrationer, var billedet et andet. I mange områder var der kun én computer til rådighed for produktion af valglister, og den cirkulerede så mellem flere byer. Sekretærerne skulle først lære at betjene den, da de jo ikke i forvejen havde erfaring med computere og som oftest heller ikke adgang til internet. Der var ikke ældre valglister, som man kunne bygge videre på, og mange mennesker havde aldrig ladet sig registrere i noget offentligt system, fordi det under et militært regime kan føles mere sikkert at være usynlig. Desuden har landet mere end hundred anerkendte etniske grupper, de taler mere end hundrede forskellige sprog og benytter flere forskellige alfabeter. Valglisterne blev skrevet på det officielle sprog, hvilket betød at et navn som fx normalt skrives med latinske bogstaver, skulle skrives med andre tegn. Det er forståeligt, at det giver problemer, når der ikke er en tegn til tegn oversættelse.

På et møde med en stats valgadministration blev en dansk observatør spurgt, om hun ikke kunne rådgive om, hvordan det kunne gøres bedre, for de ansvarlige arbejdede hårdt for at levere et godt arbejde, men det syntes næsten uoverkommeligt for dem. Som observatør må vi ikke blande os, så det ville være grund nok til at sige nej. Men den danske observatør sagde ærligt, at hun ikke kunne gøre det bedre. Det var åbenlyst en enorm opgave.

Når observatørerne er til debriefing i hovedsædet er det nødvendigt at forklare forholdene lokalt, så man får rettet et misvisende indtryk. Det har enorm betydning for tilliden til valgobservatører, at vi ikke skriver rapporter, som fordømmer mennesker, der arbejder hårdt og

loyalt for at skabe en legitim valgproces, men tværtimod anerkender det arbejde, de udfører under vanskelige forhold.
I det beskrevne eksempel afkræftede LTO teamet valgmissionens formodning om manipulerede valglister i det konkrete AoR.

Øge danskeres internationale kompetence

En valgobservation giver et langt mere nuanceret billede af et land og dets befolkning end det, danskere opnår gennem nyhedsmedier og på turistrejser. Vi kan derfor bidrage til international forståelse ved at gå i dialog med kompetente interessenter og informanter om vore iagttagelser og oplevelser under valgmissioner.

Det bliver desuden tydeligt, at gamle demokratier ikke altid repræsenterer de højeste standarder for afholdelse af valg.

Eksempel:
I Usbekistan har valgobservatørerne fokus på, om fx gamle forældre i landsbyerne afgiver stemmer på vegne af deres voksne børn, som arbejder i udlandet, for det er ikke tilladt, men i et gammelt demokrati som det britiske, er "proxy voting", dvs. hvor en vælger giver en anden fuldmagt til at stemme på sine vegne, helt legalt (gov.uk 2017).

De gamle europæiske demokratier burde nok kunne kræve den samme høje standard af deres indbyggere, som den vi valgobservatører kræver af gamle mennesker i Usbekistan, men uden erfaringerne fra valgobservationer ville vi være mindre tilbøjelige til at opdage svaghederne i vores eget system.

Når vi som hjemvendte observatører formidler vore opdagelser og oplevelser, bidrager vi aktivt til at fremme international forståelse og selvkritik overfor mangler i vort danske valgsystem. Denne spredning af viden foregår både formelt fx i briefinger i Udenrigsministeriet, i artikler om de forskellige lande og på møder i foreninger, og den foregår uformelt i kommunikation med familie og venner i Danmark.

Kompetencer og adfærd

Valgmissioner stiller store krav til observatørernes kompetencer og opførsel. De følgende afsnit handler om nogle af forventningerne til både vores faglige kunnen og moralske opførsel. Sektionen starter med en invitation til en fantasirejse til en mission.

Allerede før læseren i fantasien begynder arbejdet med at observere, opstår der mange situationer, som erfarne valgobservatører uden tvivl kan genkende, og som bedst tackles af observatører med interkulturel kompetence. Derefter præsenteres nogle af de mange andre kompetencer, som erfaringsmæssigt er gode at mestre. Mens mange af de nævnte kompetencer er umiddelbart forståelige, giver andre forventninger jævnligt anledning til debat om, hvordan de skal fortolkes i praksis. Det gælder fx normen om, at vi skal være upartiske og derfor signalere neutralitet, at alle interessenter skal kunne have tillid til os, samt at vi naturligvis til enhver tid skal være loyale over for missionen og dens mandat.

I denne sektion præsenteres overvejende teori, omend sektionen også indeholder en lang række eksempler fra praksis.

Formålet med teorien er at skabe grundlag for en samtale om, hvad vi som valgobservatører mener med begreber som kulturmøde, neutralitet, tillid og loyalitet.

Foto: Bo Flindt

Kulturmøder

En valgmission indebærer møder med andre kulturer. Det skrives her i flertal, for ikke alene skal vi som valgobservatører forholde os til værtslandets kulturer, vi skal også samarbejde med observatører fra mange forskellige lande og med forskellige faglige baggrunde. I dette afsnit gennemgås teori om internationale kompetencer, men først inviteres læseren til at tage med på en fantasirejse, som illustrerer, hvordan observatøren møder fremmede normer fra den første dag i mission.

Fantasirejse:
Som international valgobservatør sætter du dig i flyet få uger efter, at du blev rekrutteret til deltagelse i en valgmission. De forløbne uger har været præget af stressende forberedelser som fx udvælgelsesproces, lægetjek, indkøb af passende tøj, fremskaffelse af visum og briefing i Udenrigsministeriet. Lige inden afrejsen har du som e-mail attachment modtaget en manual[13] udarbejdet af missionens Core Team, og den læser du nu i flyet. Flyrejsen markerer mentalt, at du flytter fokus fra dine hjemlige engagementer og i stedet hvirvles ind i en osteklokke-lignende optagethed af den forestående valgmission. Kulturmøderne står i kø umiddelbart efter, at du er steget ud af flyet.

I paskontrollen er køen lang, og den bevæger sig i sneglefart, men heldigvis er din kuffert ankommet med flyet. Du modtages i lufthavnen af en repræsentant for missionen, men må vente længe i bussen, fordi andre observatører endnu ikke har modtaget deres bagage. I bliver indlogeret på et hotel, men du undrer dig over, hvorfor hotelreceptionen skal kopiere hver enkelt observatørs pas i tre kopier på en fotokopimaskine, som bruger mindst tre minutter på at tage en enkelt kopi. Det kunne du organisere bedre, og du undrer dig over, hvorfor de mere erfarne observatører tager situationen helt rolig. Simpel hovedregning fortæller dig, at du næppe kommer i seng i nat, men af uforklarlige grunde står du alligevel efter et par timer med et hotel nøglekort i hånden.

Næste dag er der briefing. Core team består af eksperter fra mange forskellige lande, og det er ikke altid let af forstå, hvad de siger, fordi de har forskellig accent. I briefingen deltager også andre observatører som dig, og de kommer fra mange af de lande, som er medlem af enten OSCE eller EU afhængigt af, hvilken organisation, som står for valgmissionen. I store missioner kan der være flere danskere, men danskerne er i alle tilfælde en minoritet.

Imellem briefingerne serveres lidt mad. I køen til buffeten slutter en håndfuld venner sig til personen lige foran dig, og det er jo ikke god dansk skik. Det officielle sprog for missionen tales af alle ved briefinger, men i en pause sætter du dig ved et bord, hvor tre observatører taler et andet hovedsprog, så du forstår ikke noget, og føler dig ensom. Du trænger faktisk til en øl, men det serverer man ikke her. En anden observatør kommer hen til dig og præsenterer sig som din kommende team-partner. At dømme efter hans udseende, er han mindst 70 år og vejer 150 kg, men han har en imponerende erfaring som valgobservatør, så han lover, at det kommer til at gå godt. I øvrigt trænger han også til en øl og kender et hyggeligt sted rundt om hjørnet.

Efter briefingen for observatørerne præsenteres du og din team partner for to lokale medarbejdere, som skal være henholdsvis assi-

stent og chauffør for jer. Core team fortæller, at det lokale personale er rekrutteret på baggrund af objektive kriterier som faglighed, personlige kompetencer, politisk upartiskhed og lokalkendskab. Dit lokale personale er således valgt, fordi de var de bedst kvalificerede ansøgere, og det er din opgave at få det bedste ud af samarbejdet. Chaufføren taler imidlertid ikke missionens sprog, så al kommunikation skal oversættes af assistenten, som er en ca. 30-årig kvinde i smart designer tøj. Hun forstår ikke altid, hvad du siger og har måske heller ikke den store respekt for en person, som klæder sig så ufikst som dig. Din team partner viser sig til gengæld at være en gentleman af international klasse og er i fuld gang med at charmere hende.

Efter briefinger i valgobservationens hovedsæde (HQ) bliver du og dit team udstationeret til jeres ansvarsområde (AoR). Herfra starter dit observatørvirke i felten – med store og små kulturmøder i en uafladelig strøm. Her får du for alvor brug for dine interkulturelle kompetencer.

Fantasirejsen viser nogle af de situationer, som typisk irriterer observatører. Har man blot det mindste kendskab til organisation og ledelse, kan man naturligvis organisere både afhentning i lufthavnen og indtjekning på hotellet langt mere effektivt – det kræver måske nok en teknologisk opgradering og en ændret lovgivning, men når man er træt, tages alle faktorer ikke i betragtning. Den danske tøjstil er temmelig afslappet i forhold til de normer, som gælder i mange andre lande, og det har indflydelse på, hvordan vi behandles. Køkultur er langt fra den samme i hele verden, og danske normer om at inddrage alle omkring et lille bord i en hyggelig samtale er heller ikke international standard. Danske observatører kan måske have svært ved at forstå andres accent, men det modsatte er også tilfældet. Tolkene er sjældent uddannede på Oxford eller har en akademisk

grad. Desuden afslører de nogle gange, at de synes, vi stiller dumme spørgsmål. Det er sådanne normer og opfattelser, som man skal lære at håndtere for at kunne fungere effektivt som valgobservatør.

En valgobservation er multikulturel og har skabt sin identitet gennem sit idegrundlag, sin konceptudvikling og sit virke. Missionens personalesammensætning afspejler bredden i OSCE's eller EU's medlemslande på alle organisatoriske niveauer. Det eneste givne er, at du aldrig vil få en partner af samme nationalitet som dig selv. På samme tid præges organisationens niveauer af lokalt ansatte fra det pågældende land. Alle er ansat tidsbegrænset i forhold til missionens levetid.

Interkulturel kompetence

Iben Jensen skriver i sin Grundbog i Kulturforståelse (Jensen, 2013), at interkulturelle kompetencer først og fremmest handler om at kunne reflektere over sig selv, sine egne handlinger og andres, samt at kunne handle med forståelse og respekt for forskelle og ligheder. At besidde interkulturelle kompetencer vil sige at være i stand til at agere og handle i mødet med mennesker, som repræsenterer forskellige kulturelle baggrunde.

Ifølge Michael Byram karakteriseres den interkulturelt kompetente aktør af følgende:

1. Udviser nysgerrighed og åbenhed, er parat til at forkaste forkerte forestillinger om andre kulturer og forestillinger om sin egen.
2. Har viden om sociale grupper og deres forskellige livsformer samt har indsigt i individuelle og samfundsmæssige processer både i ens eget land og i fremmede lande.
3. Formår at fortolke og forholde sig til en tekst (eller en begivenhed) fra en anden kultur og kan relatere den til en tilsvarende tekst (eller begivenhed) i ens egen kultur.
4. Mestrer at tilegne sig ny viden om en kultur og kan kommunikativt bidrage med sin viden og sine holdninger i kulturmøder.
5. Besidder kulturel bevidsthed, politisk dannelse og evner at vurdere kulturelle og samfundsmæssige forhold kritisk i forhold til egen og andres kulturer og samfund.

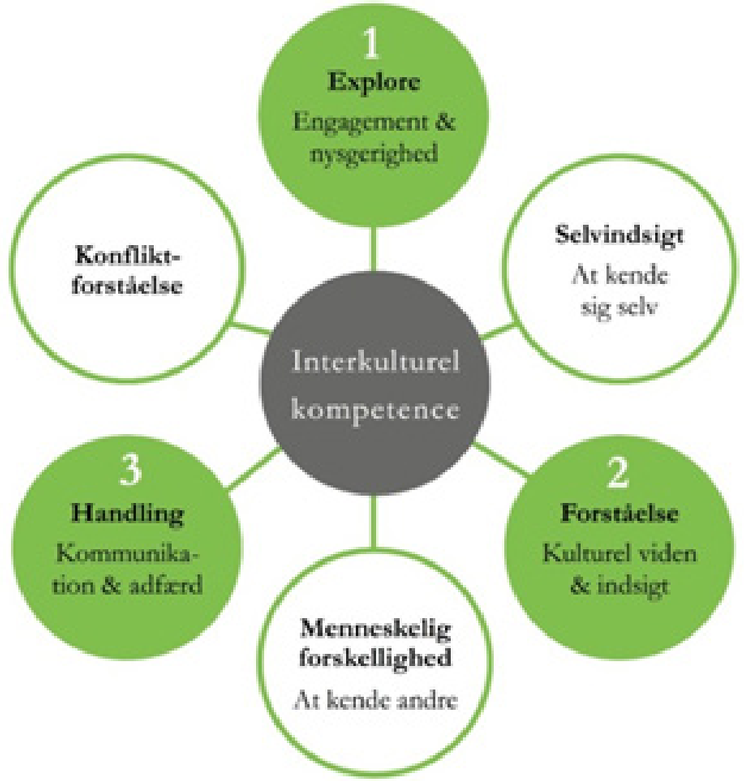

Figur 1. De grønne cirkler illustrerer tre dimensioner, som skal mestres for at udvise interkulturel kompetence. "Explore" handler om at kunne undre sig, være nysgerrig og søge indsigt. På baggrund af kulturel indsigt og viden handler "Forståelse" om at kunne navigere med progression i sine opgaveløsninger. Og "Handling" beskriver den justerede adfærd, der indtænker den erhvervede indsigt. De hvide cirkler illustrerer de væsentligste forudsætninger for at kunne mestre interkulturel kompetence – nemlig selvindsigt, empati / indsigt i andre og evne til konflikthåndtering.

Valgobservatørens kompetenceprofil

Det foregående afsnit satte fokus på observatørens evne til at begå sig i de forskelligartede kulturmøder, der karakteriserer arbejdet i en valgmission. I virkeligheden udgør de interkulturelle kompetencer kun ét aspekt af valgobservatørens samlede kompetenceprofil. Der er en hel palette af kompetencer, som vi hver især skal besidde, holde ved lige og gerne løbende opkvalificere for at mestre opgavekravene som international valgobservatør.

Nedenstående ufuldstændige liste er baseret på forfatternes brainstorming:

Kompetencer	Beskrivelse
Råstyrke	Fysisk udholdenhed, så man kan klare lange arbejdsdage og transporter samt overholde deadlines. Psykisk balance, dvs. at man hviler i sig selv, har selvtillid og mod til at konfrontere relevante interessenter.
Handlekraft	Rationel tidsplanlægning, tilrettelæggelse og gennemførelse af arbejdsprogram. Evne til at træffe beslutninger i teamet og i relation til samarbejdspartnere.
Kreativitet	Problemløsende adfærd, evne til at se ud over det bestående. Iderig.
Retskaffen og loyal	Sund dømmekraft, etisk begrundet handling, en grundlæggende vilje til at overholde aftaler.
Selvbevidsthed	Indsigt i egne normer og værdier, have jordforbindelse og være ligevægtig samt tro på egne evner.
Empati	Interesse for andre, evne til at tilpasse sig og flair for konflikthåndtering.
Faglig kompetence	Indsigt i politiske og samfundsmæssige forhold samt kendskab til valgrelaterede emner. Evne til at arbejde projektorienteret og tværfagligt.
Lederegenskaber	God til at arbejde i team, indsigt i læringsprocesser og talent for tillidsopbygning.
Interkulturel kompetence og kulturforståelse	Tolerant overfor anderledes tænkende, indsigt i kulturmønstre fra værtslandet, nysgerrig & lærelysten. Kunne handle på baggrund af indsigt i andres og egen kultur. Møde værtslandet og andre kolleger med respekt.
Kommunikation	Kontaktskabende & dialogisk, mestring af fremmedsprog, refleksiv, analytisk, erfaren formidler, skarp pennefører.
Omgængelig	Lyst sindelag, humoristisk, positiv og tillidsvækkende.

Tabel 1. Kompetencer, som valgobservatører ideelt set skal have.

Denne liste over ønskelige kompetencer tegner et billede af den internationale valgobservatør som en helstøbt og robust generalist med flair for politiske processer, samfundsmæssig indsigt, interpersonelle kompetencer og kommunikativ adfærd. Virkeligheden er naturligvis, at vi alle kan forbedre vores kompetencer på et eller flere områder.

Hvis man systematisk vil arbejde med at udvikle sig, kan man fx bruge et såkaldt spider chart som et strategisk værktøj. I et sådant grafisk billede definerer man selv, hvilke egenskaber der er vigtige og kan så bedømme, hvor kvalificeret man efter egen opfattelse er på hvert område og derefter søge at forbedre sine svage sider. Hvis man googler spider chart kan man finde mange vejledninger i brug af sådan en model, men kort fortalt består den strategiske anvendelse af tre skridt:

1. Man vurderer sit eget kompetenceniveau på en skala fra novice til ekspert og plotter det ind på nettet.
2. Man studerer det grafiske billede og beslutter på den baggrund, hvilke kompetencer, der bør forbedres.
3. Man melder sig til kurser for at opnå relevante kompetencer eller starter et motionsprogram afhængigt af, hvad der trænger til at forbedres.

Tilsvarende kan spider charts bruges til at danne sig overblik over ens spidskompetencer som valgobservatør. Det er ofte gavnligt for samarbejdet i LTO og STO teams, hvis de enkelte observatørere er bevidste om, hvor de har særlige kompetencer. Desuden gør det muligt at fremhæve særligt stærke kompetencer, hvis man fx søger et job som core team medlem. I så fald kan man overveje at udarbejde sit personlige web, så det matcher med EU's evalueringskriterier, som listes i næste afsnit.

Figuren viser et eksempel på et sådant kompetencenet udarbejdet af en dansk valgobservatør til eget brug. Som det fremgår, er figuren her tilpasset observatørens personlige behov. Han har valgt at fokusere på nogle af de elementer, som er listet i Tabel 1 og har tilføjet

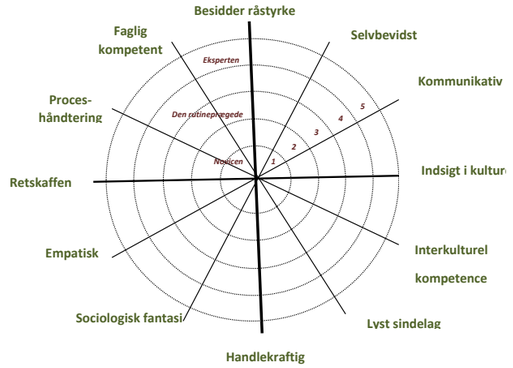

Figur 2. Spider chart brugt af en valgobservatør i arbejdet med løbende at forbedre sine kompetencer.

Evaluering af observatøren

Én ting er vores egen personlige opkvalificering og forberedelse til deltagelse i fremtidige valgmissioner. En anden er missionernes vurdering af vores adfærd i felten.

EU og OSCE arbejder med forskellige evalueringsmetoder, og de er under stadig udvikling. I EU missioner har der i en årrække været et system, hvor observatører evaluerer deres referencepersoner, og hvor de også evaluerer observatørernes præstation i felten. STO'er evaluerer fx deres LTO'er, og de samme LTO'er evaluerer deres STO'er. Observatørerne evaluerer også core team. Vi skal ikke gå i detaljer med selve dette evalueringssystem, da det som nævnt udvikler og ændrer sig. Det er dog værd at være opmærksom på, at man altid bliver vurderet, hvad enten denne evaluering er formel eller uformel. Ganske vist er vi ansat for kortere tid i en mission, men over tid møder vi de samme kolleger igen i andre missioner og i andre roller.

Det kan være værd at vide, hvad der bliver lagt vægt på ved evalueringerne, så her følger evalueringskriterierne fra EU Election Observation Missions:

Kriterie	Beskrivelse
Respect for the Code of Conduct	I hvilken grad har observatøren indfriet kravene fastsat i missionens Code of Conduct for observatører
Electoral knowledge, comprehension of Elections and EU EOM role	Hvor kompetent er observatøren i forhold til valgtekniske spørgsmål?
Collection and Analysis of information	Evne til at indsamle og analysere observationer
Reports: Timely and Accurately	Kvalitet af indrapporteringer og overholdelse af deadlines
Human Resources Management Skills	Interpersonelle kompetencer hos observatøren
Organisation Planning and Cordination	Koordination og samspil med andre i valgmissionen
Compliance with Logistical and Security Guidelines and Instructions	Overholdelse af missionens instruktioner omkring dataindsamling og sikkerhed
Team Spirit	Entusiasme omkring teamudviklings-processen og bidrag til missionen
Capacity to work in a Intercultural Environment	Evne til at arbejde i interkulturelle sammenhænge
Followed Core Team Instructions	Loyalitet over for missionen og evne til at følge missionens instruktioner
Language of the Mission	Kommunikativ formåen på missionens sprog

Tabel 2. EU's evalueringskriterier 2017. Kriterierne er venligst udleveret og oversat af en dansk observatør.

Evalueringskriterierne tydeliggør EU's forventninger til valgobservatørernes adfærd. Den ideelle observatør kan beskrives på denne måde:

"Demonstrates initiative in following up relevant issues; provides essential feedback; shows commitment, interest and an appropriate understanding of the election process; fills in forms and reports properly; participates actively in briefings and debriefings; guarantees good team spirit; demonstrates high flexibility and adaptability to difficult travelling and living conditions; adheres to security instructions and has excellent language skills."

Hvis man lever op til ovenstående, bliver man "recommended" og kan forvente genudsendelse, hvorimod man ikke skal regne med genansættelse, hvis man betegnes som "not recommended", en karakter man kan få, hvis man udviser "serious breaches of the code of conduct, unacceptable behaviour, misconduct or ignoring of security instructions."

I resten af bogen vil vi på forskellig måde diskutere disse krav uden direkte at referere til dem som EU's evalueringskriterier, fordi de er generelle for valgmissioner. I denne sektion forholder vi os til begreberne neutralitet, tillid og loyalitet, mens vi i de følgende sektioner vil drøfte kompetencer af betydning for samarbejde og rapportskrivning.

Foto: Hasse Resenbro

Neutralitet og upartiskhed

Som valgobservatører bevæger vi os konstant rundt i offentlige rum, hvor kommunikation foregår (fx valgsteder, politiske møder, restauranter, journalistiske medier og sociale medier). Her mødes – fysisk eller virtuelt - forskellige mennesker med forskellige holdninger og mål, og hvert rum har sine egne normer for, hvordan kommunikationen bør foregå (se fx Toepfl & Piwoni, 2015). Valgobservatører må kunne navigere i disse forskellige offentlige rum som mennesker og som repræsentanter for valgmissionen uden at afsløre deres egne holdninger til de opstillede kandidater eller til disses politiske programmer. Det kræver konstant bevidsthed om, hvad man siger og gør.

Kravet om, at vi som valgobservatører skal optræde upartisk, fremgår bl.a. af FN's " Declaration of Principles for International Election Observation and Code of Conduct for International Election Observers" (UN, 2005). Denne deklaration har mange internationale organisationer som tidligere nævnt tiltrådt, inklusive EU og OSCE. Kravet til upartiskhed fremgår bl.a. af punkt seks og syv, som nedenstående uddrag viser:

6. "No one should be allowed to be a member of an international election observer mission unless that person is free from any political, economic or other conflicts of interest that would interfere with conducting observations accurately and impartially and/or drawing conclusions about the character of the election process accurately and impartially. These criteria must be met effectively over extended periods by long-term observers, as well as during the more limited periods of election day observation, each of which periods present specific challenges for independent and impartial analysis."

7. "International election observation missions are expected to issue timely, accurate and impartial statements to the public"

og i Code of Conduct for International Election Observers står bl.a.:

"Observers must maintain strict political impartiality at all times, including leisure time in the host country. They must not express or exhibit any bias or preference in relation to national authorities, political parties, candidates, referenda issues or in relation to any contentious issues in the election process. Observers also must not conduct any activity that could be reasonably perceived as favoring or providing partisan gain for any political competitor in the host country, such as wearing or displaying any partisan symbols, colors, banners or accepting anything of value from political competitors."

Sammenfattende fortæller overstående, at valgobservatører allerede før, de bliver valgt til en mission, skal anses for upartiske. Det vil sige, at en valgobservatørs tidligere engagementer kan bidrage til at undergrave opfattelsen af upartiskhed. Dernæst skal observatørerne opføre sig upartiske under både valgkampagne og valg. Ikke alene skal de afstå fra at udtrykke præferencer for en kandidat eller et politisk emne, de må heller ikke bære tøj i partifarver. Og efter valget skal public statements også være upartiske.

Eksempel:
Ved uagtsomhed kan partifarver også give anledning til hovedbrud for observatører, der ikke har noget ønske om at være partiske. Fx havde en kvindelig observatør medbragt en kuffert fuld af røde og grønne sommerkjoler til Sierra Leone, fordi det var årets modefarver i Danmark, men de kunne ikke bruges på valgobservationen, fordi rødt og grønt er partifarver i det land.

Som mennesker kan vi imidlertid ikke være totalt upartiske, for det ville opleves som en verden af kaos. Vi må have en rettesnor at styre efter, og det er derfor nødvendigt at være bevidste om, hvad vi forstår ved upartiskhed i forbindelse med en valgmission. Et godt udgangspunkt er FN's deklaration, hvor der i indledningen står:

"Genuine democratic elections are an expression of sovereignty, which belongs to the people of a country, the free expression of whose will provide the basis for the authority and legitimacy of government."

Som medlemmer af en valgobservation er vi således interesserede i, om valg foregår på en måde, som gør det muligt for et lands befolkning frit at vælge deres ledere. Vi er derfor ikke upartiske, hvis valget står mellem demokratiske og udemokratiske styreformer, og i vores observationer fokuserer vi på regler og handlinger, som hæmmer et frit valg, hvad enten det er valgsteders indretning eller kandidaternes ulige adgang til medier, økonomiske støtte og tilhængeres intimidering.

Fordi vi er tilhængere af en ideologi, som fortæller, at folk selv skal vælge deres leder, så gør vi os som udenforstående umage for ikke at påvirke deres valg. Ofte omtaler valgobservatører sig som neutrale (se fx Jollimore, 2017 for en diskussion af begrebet). Det betyder i praksis, at man ikke favoriserer nogen borgere frem for andre – fx at man behandler kandidater ens. Hvis landet er involveret i en konflikt, tager vi heller ikke parti for den ene part. Men da vi er agenter for demokrati, betyder neutralitet ikke, at vi neutralt accepterer terrorister og andre anti-demokratiske bevægelser. Heldigvis er det ikke op til

LTO og STO at udtale sig offentligt om, hvilke aktører der er legitime. Det er core team's opgave at skrive de politisk kontroversielle, offentlige statements, og som menige kan vi henvise til dem.

I det følgende diskuteres nogle af de sammenhænge, hvor vi som kommunikatører i det offentlige rum ofte bliver mindet om vores forpligtelse til at være upartiske og neutrale:

1. Vores egen brug af sociale medier
2. Kritikeres legitimitetstest af os
3. Kommunikation efter hjemkomsten

Vores egen brug af sociale medier

Ved starten af enhver valgobservation vil core team understrege, hvor vigtigt det er, at vi er upartiske og derfor heller ikke offentligt giver udtryk for vores egne holdninger til kandidaterne. For at undgå det bliver vi jævnligt bedt om helt af afstå fra brug af sociale medier under vores ophold i landet, men det skal sjældent forstås bogstaveligt. Man kan sagtens bruge sociale medier til gavn for både missionen og landet, hvis man er bevidst om de budskaber, man sender.

Eksempel:
Core teams nervøsitet omkring valgobservatørernes brug af Facebook og andre sociale medier bygger på erfaring. Det kan fx være valgobservatører, som i en souvenirbutik i Rusland køber T-shirts med Putin iført solbriller og tager dem på. I den muntre stemning knipser chaufføren et billede af dem, mens de sidder på en fortovscafé og nyder et glas vodka. Sjovt turistbillede til familiealbummet, og naturligvis postes det straks på Facebook med en hilsen fra det smukke Sibirien. Ren hygge i Sibirien, men i Moskva får medieeksperten travlt med at udbedre skaden, og ved næste

briefing bliver historien fortalt til skræk og advarsel for et nyt hold valgobservatører. Lektionen er klar nok: Hvis man vil købe T-shirts med præsidenter eller andre former for kampagnemateriale, bør det foregå diskret, og man skal under ingen omstændigheder lade sig fotografere med det.

Nogle gange er de farligste huller dem, man ikke ser og derfor let falder i. På sociale medier er "like" og "share" knapperne farlige, hvis de ikke bruges med omtanke. Det er let for modstanderne at afkode en valgobservatørs politiske holdning på baggrund af, hvordan han eller hun reagerer på vennernes posts. Mange af verdens problemer er trods alt transnationale, og det samme er de grundlæggende politiske holdninger. Det sikreste er at begrænse brugen af tilkendegivelser til posts, som enten er helt upolitiske, eller som missionen selv har publiceret. Da de fleste valgobservatører godt ved, at de ikke skal optræde i en T-shirt i partifarve, så er det i virkeligheden ofte brugen af de farlige "likes" og småkommentarer til venners posts, som får core team til at anbefale, at man slet ikke bruger sociale medier, mens man er på mission.

En sidste type posts, som er lidet velset, er negative skildringer af landet. Vi er jo gæster og forventes at optræde loyalt over for landets befolkning. De fleste lande har en levestandard, som er dårligere end den danske, så det er let at blive socialt forarget over dårlige veje, knuste ruder, elendige hospitaler, kvindeundertrykkelse og handikappede uden hjælpemidler, men selv om indignationen er båret af et godt hjerte, skaber det sjældent goodwill at udstille armoden på sociale medier.

Goodwill kan man til gengæld opnå, hvis man bevidst bruger sociale medier til at skabe forståelse mellem mennesker i de lande, som vi

arbejder i. Man kan trække på de erfaringer, som er gjort i relation til public diplomacy. Oprindeligt var public diplomacy betegnelsen for et lands kommunikation direkte med borgerne i et andet land, fx når Putin eller Trump henvender sig direkte til borgerne i Europa via medierne, men begrebet bruges nu meget bredere, så det fx omfatter internationale organisationers og transnationale virksomheders aktiviteter rettet mod befolkninger. Formålet er at fremstille de pågældende lande og deres synspunkter som attraktive for andre. Det er fx det, vi gør, når vi som valgobservatører for en international organisation som OSCE eller EU advokerer for, at demokrati er bedre end andre styreformer.

Nogle forskere taler desuden om people-to-people diplomacy, hvilket bl.a. er udtryk for den transnationale forståelse, som forhandles, når vi som privatpersoner fx kommunikerer med udenlandske venner på sociale medier. Søger man en dybere forståelse af transnational kommunikation, giver Athique (2016) en god introduktion. Attraktion er et begreb, som man med fordel kan bruge som målestok, når man engagerer sig på sociale medier under en mission. Kunsten består i at finde noget, som er smukt eller inspirerende. Det kan fx være smukke bjerge i Usbekistan, gyldne pagoder i Myanmar, kunstfærdige hytter i Sierra Leone eller Amis befolkningens hestevogne i Ohio. Det kan også være dejlig lokal mad, smukt tøj, dygtige håndværkere, moderne cafeer, særligt interessante museer og universiteter.

Så længe man holder sig på lang afstand af alt, som kan opfattes politisk, og søger det attraktive frem for det grimme, er der normalt ikke noget problem i forhold til core team og vennerne på de sociale medier vil være taknemmelige for dette indblik i et fremmed lands kultur.

Kritikeres legitimitetstest af os

Observatørernes Facebooks og andre sociale medier bliver tjekket - ikke blot af core team i dets bestræbelser på damage control, men også af lokale, der har interesse i valget, herunder grupper, som er imod internationale valgobservationer, og som derfor ønsker at så tvivl om vores neutralitet og upartiskhed.

Under en udsendelse er vi normalt tilknyttet store magtfulde organisationer som fx OSCE og EU, hvis rapporter har betydning for, hvordan et land og dets lederskab opfattes. Det er derfor naturligt, at mange andre aktører gransker vores liv og færden for at se, om vi selv er legitime repræsentanter for de værdier, som vi påstår. Vi må derfor skabe, vedligeholde og – om nødvendigt - reparere vores omdømme, herunder argumentere for, at vi er upartiske og neutrale observatører af valg.

Vi kan kun bevare vores moralske legitimitet, hvis vi accepterer, at vores færden og udtalelser bliver kritisk gransket af den internationale offentlighed i bred forstand. På mange missioner opdager man knap, at man bliver udsat for en sådan granskning, mens det på andre missioner bliver tydeligt.

Eksempel:
Et LTO team af dansk-engelske valgobservatører oplevede, at en gruppe borgere, som af ideologiske grunde var imod tilstedeværelsen af en international valgobservation, forsøgte at finde oplysninger, som kunne undergrave tilliden til observatørernes neutralitet. I jagten efter kritisable ytringer læste medlemmer af gruppen alt, hvad de kunne finde om observatørerne på internettet. Blandt andet

læste de gamle forskningsartikler, som tidligere havde levet et hensunket liv på støvede forskningsbiblioteker, men som nu blev citeret flittigt på fjendtligt sindede Facebook profiler og derved fik et nyt (om end til tider uigenkendeligt) liv. Den ene observatør var jurist og havde i sit hjemland ført nogle højprofilerede retssager, som ligeledes blev refereret. Til tider udartede legitimitetstesten sig til verbale trusler mod observatørernes liv og helbred.

Under opholdet i et andet land bliver man i nogle tilfælde opsøgt af pressen. Vi får ved briefingerne i missionerne vejledning om, hvad vi må fortælle om missionens mandat og vores egen baggrund, men pressen møder os ikke kun, når vi er professionelle. Et team blev fx opsøgt af pressen under et museumsbesøg og blev spurgt, hvordan de oplevede egnens kulturelle værdier. I sådan en situation handler det om at svare troværdigt, og at fokusere på det positive.
Når vi møder repræsentanter for pressen, vil de normalt præsentere sig, så vi ved, at vi udtaler os officielt, men rundt om os – fx på restauranter, i biler, på markeder og i receptionerne på hoteller – holder andre mennesker også øje med, hvad vi siger, hvordan vi klæder os, og hvem vi mødes med. Selvom disse mennesker ikke repræsenterer pressen, så kan de meget vel fortælle om os og vores opførsel til andre.

Kommunikation efter hjemkomsten

Blandt observatører er der forskellige holdninger til, hvor længe vi efter hjemkomsten forventes at forholde os neutrale og upartiske til de politiske forhold i lande, hvor vi har været valgobservatører. FN's " Declaration of Principles for International Election Observation" lægger tilsyneladende kun vægt på selve valgobservationsperioden. Tavshedspligten vedrørende de fortrolige informationer, som man har modtaget som valgobservatør, gælder naturligvis fortsat, men

det er et åbent spørgsmål, om man kan tillade sig at skrive en kritisk kronik om den nye præsident til et dansk dagblad eller i tv-interview signalere en tydelig støtte til en af parterne i et netop overstået valg. Danske valgobservatører har som nævnt meget forskellige holdninger til dette. De forsigtige begrænser sig til efter hjemkomsten at videreformidle de officielle statements fra missionen, skrive en artikel til FSBnyt og vise smukke billeder fra landet på deres Facebook. De lidt mere dristige stiller op til upolitiske interviews, holder foredrag/forelæsninger for en begrænset kreds og inddrager indtryk fra landet i skriverier, som ikke har et politisk formål, fx i forskningsartikler. De mest modige deltager aktivt i samfundsdebatten om landet og dets politiske ledelse.

Vi opnår en unik viden om forskellige lande, når vi deltager som valgobservatører, og man kan derfor med rette argumentere for, at denne viden bør deles med de danske skatteborgere, der betaler regningen for Danmarks bidrag til missionerne. Det kan derfor betragtes som et kollektivt gode, når observatører deler ud af deres viden fra missioner, så længe fremstillingen er upartisk og neutral. Men omvendt ødelægger man nødvendigvis sit eget omdømme som upartisk og neutral, hvis man lægger upartiskheden fra sig efter hjemkomsten. Alt, hvad der bliver sagt og skrevet efter hjemkomsten, kan i vores tidsalder høres og læses overalt på jorden. Kritikerne står klar til at teste vores legitimitet, og som der står i FN's deklaration, så bør man ikke kunne være medlem af en international valgobservationsmission, hvis man har fx økonomiske eller politiske interesser, som står i vejen for en upartisk og korrekt rapportering.

© OSCE/ Bernhard Knoll

Tillid

Vores arbejde som valgobservatører afhænger i høj grad af, om andre mennesker har tillid til os, og da vi som oftest er på kort visit, har vi brug for, at den tillid opstår spontant i mødet med en fremmed. Valgobservatøren bevæger sig rundt blandt aktører, der udtrykker forskellige grader af tillid til valgmissionen – og til valgobservatørens håndtering af informationer og viderebragte oplysninger.

Mistillid medfører oftest blot en udveksling af synspunkter, hvor en tillidsfuld dialog derimod udfolder nuancer, dilemmaer og usikkerheder, der altid indgår i kompleksiteten omkring observatørens analysearbejde. Valgobservation fremmes således kvalitativt i en atmosfære af tillid, og vi kan selv bidrage til, at denne tillid opstår ved bevidst at udsende tillidsvækkende signaler.

Tillid er et fænomen, som forskere beskriver på forskellig måde afhængig af sammenhængen, men det er altid forbundet med en risiko at vise tillid til andre, fordi man derved gør sig sårbar. Tilliden kan blive misbrugt, og det gør ondt, når det sker. Nogle gange kan misplaceret tillid have katastrofale konsekvenser, som fx hvis man deler fortrolige oplysninger om modstandsfolk med en person, som man tror er kollega i missionen, men som viser sig at være spion for andre. I daglig tale bruger vi desuden ordet "tillid" i mange situationer, hvor vi reelt ikke viser tillid, men blot tager en chance, fx når vi satser på at nå et fly under en mellemlanding, selvom tiden er knap. Vi siger, at vi har tillid til, at vi kan nå flyet, men i virkeligheden tager vi blot en kalkuleret risiko.

I det følgende bruges tillid i den snævre betydning, hvor man ikke kalkulerer risikoen, fordi man har tillid.

Tillid er en forudsætning for, at vi kan fungere hensigtsmæssigt i dagligdags situationer. Den tyske sociolog Niklas Luhmann (1979) mente, at tillid handler om at kunne tro på sine egne forventninger til verden og andre personer. Mennesker, som møder os på missioner, har tilsvarende forventninger til, hvordan vi som internationale valgobservatører handler. Fx vil nogle henvende sig til os i forventning om, at vi hjælper dem, men de løber en risiko, for vi kan misbruge informationerne eller omgås skødesløst med deres data. Hvis vi ønsker, at folk trygt henvender sig til os, så må vi indgyde tillid.

Desværre er der ikke nogen entydig sammenhæng mellem, hvor ærlige vi er, og så den tillid vi møder, for andre mennesker kan jo normalt ikke aflæse hverken vores hjerner eller hjerter. Forskningen har imidlertid peget på forskellige forhold, som typisk er et fundament for tillid, og dem kan det være en ide at have i baghovedet, når man har brug for at skabe et tillidsforhold til såvel ens eget team som til den lokale befolkning. Seks sådanne fundamenter for tillid er institutioner, kompetence, identifikation, proces, magt og religion, og de forklares nærmere i det følgende.

Institutionelt baseret tillid

Som valgobservatører er vi forsynede med forskellige genstande, som fortæller andre, at vi kommer fra en anerkendt institution som fx OSCE, EU, The Carter Center, IFES, NDI, ENEMO, African Union eller andre organisationer, der bedriver valgobservation. Det kan fx være visual kits som en kasket, et armbind, en taske eller en vest. Om halsen har vi desuden en snor med et skilt, som ikke blot fortæller vort navn og rolle, men også bærer et stempel fra en overordnet valgmyndighed. Folk møder os derfor primært som repræsentanter for en valgobservation og ikke som privatpersoner.
I forhold til vores kolleger på en valgmission har den institutionelle tilknytning også betydning. Når vi fx tillidsfuldt kører ud i en frem-

med verden med vores team, baseres tilliden på, at de andre også er udvalgte til at repræsentere organisationen, og at vi derfor kan forvente, at de vil opføre sig i overensstemmelse med organisationens normer og værdier. Under alle omstændigheder viser vi tillid, når vi sætter os ind i en af missionens biler.

Når man taler om institutionsbaseret tillid, så dækker begrebet 'institutioner' både over formelle strukturer som fx valgsteder og over uformelle normer, som vi forventer at andre overholder (Bachmann & Inkpen, 2011). Ifølge Morten Frederiksen (2016) bidrager sådanne institutioner i de fleste tilfælde til et tillidsfuldt samarbejde, hvis deltagerne finder dem meningsfulde og har en fælles forståelse af situationen, herunder formål og rollefordeling. Vi kan fx som udgangspunkt have tillid til, at personalet på valgstederne lever op til normer, fx at vi uden problemer får adgang til valglokaler, og at den øverst ansvarlige er imødekommende.

Omvendt kan valgstederne forvente, at vi ikke forstyrrer deres arbejdet unødvendigt, kommunikerer i en venlig tone og udfylder vores skemaer så korrekt som muligt. Hvis enten valgadministrationen eller observatørerne opfører sig i strid med forventningerne, udløser det en social sanktion. Selvom tilliden til de involverede personer herefter er forsvundet, så betyder det ikke nødvendigvis, at parterne mister tillid til institutionerne. Vi kan fx betragte en uvenlig modtagelse på et valgsted som værende et enkeltstående tilfælde og stadig forvente at blive venligt modtaget på andre valgsteder. Tilsvarende ødelægger en enkelt uduelig valgobservatør ikke nødvendigvis den generelle tillid til international valgobservation, fordi tilliden bygger på et mere generelt kendskab til og erfaring med institutionen.

Valgobservatøren kan fremme tillid ved at opføre sig i overensstemmelse med de normer, som er knyttet til valgobservation. Hvis man bryder dem – på godt eller ondt – mister de involverede tilliden, fordi de ikke ved, hvad de kan forvente.

Kompetencebaseret tillid

I professionelle sammenhænge er det normalt, at vi vurderer andres evne og vilje til at udføre en opgave, før vi viser dem tillid. På en valgobservation vurderer vi løbende hinanden. Fx er det vigtigt, at vi har tillid til missionens sikkerhedsekspert, før vi begiver os ind i en konfliktzone, for det er ham eller hende, der skal sørge for, at vi kommer tilbage i god behold. Vi er også nødt til at have tillid til, at teamets chauffør overholder hastighedsbegrænsningerne, og at tolken oversætter korrekt, for ellers kan vi ikke udføre vores arbejde.

Uanset hvor dygtige og velmenende vi er, så bliver vi kun mødt med tillid, hvis omgivelserne opfatter, at vi både har de rette kvalifikationer, integritet og velvilje (Mayer, Davis, & Schoorman, 1995). Valgobservatører kan derfor med fordel sørge for, at disse egenskaber er tydelige.

Opfattelsen af velvilje har sammenhæng med, om omgivelserne tror, at vi vil dem godt, og opfattelsen af vores integritet afhænger bl.a. af, om vi vurderer forhold i forskellige valglokaler efter den fælles vedtagne standard. Eksempelvis hvor højt et trin må der være for at svare nej til spørgsmålet om, hvorvidt handikappede selv kan komme ind på valgstedet? Målestokken skal være den samme på alle de valgsteder, vi besøger, og må ikke kunne påvirkes af valgstedets gæstfrihed.

Identifikationsbaseret tillid

Når vi langt fra hjemmet møder andre danske valgobservatører, så viser vi dem som udgangspunkt tillid, simpelthen fordi vi kommer fra samme kultur. Tilliden bygger bl.a. på, at vi har en række fælles normer og derfor kan forudse, hvordan de andre vil opføre sig. Andre folkeslag har det på samme måde (Mogensen, 2016).

Som valgobservatør kan man drage fordel af vores viden om identifikationsbaseret tillid ved fx at afspejle de lokales opførsel under et møde. Hvis de rejser sig op, når de taler, gør vi det samme. Hvis de holder hænderne roligt samlet foran kroppen, kan vi gøre det samme. I nogle kulturer er det provokerende at stikke tommelfingeren i bukselinningen på de stramme cowboybukser og skyde underlivet frem eller at understrege sine pointer med et levende kropssprog, og en sådan opførsel gør informanterne usikre på, hvordan de skal opfatte os. En empatisk observatør læser takt og tone – og tilpasser sin adfærd derefter.

Det kan være fristende for valgobservatører i større omfang at adoptere værtslandets normer for at fremstå mere tillidsvækkende, men sådanne tilpasninger må ikke være iøjnefaldende, for så skader det tværtimod tilliden. Dette hænger sammen med, at vi mennesker føler os mest trygge, hvis vi kan stole på vores egne forventninger til, hvordan verden hænger sammen (Luhmann, 1979). Ligesom vi har nogle umiddelbare forestillinger om andre lande og deres indbyggere, så har mennesker i vores værtslande også nogle forventninger til os som danskere eller europæere (Mogensen, 2015), og det skaber usikkerhed, hvis vores opførsel bryder markant med den forventning.

Procesbaseret tillid

Der har udviklet sig en international fælleskultur for valgobservatører, og man kan med rimelighed forvente, at andre valgobservatører lever op til de mest basale af disse kulturelle normer og værdier, uanset hvor de kommer fra, og uanset hvilken organisation de arbejder for. Der er således måder, som man gør ting på, simpelthen fordi man har erfaring for, at det fungerer i praksis. Og fordi vi har erfaring med processen, kan vi tage på korte valgmissioner i forskellige lande og for forskellige organisationer i fuld tillid til, at vi kan løse opgaven i samarbejde med andre, der også er fortrolige med, hvordan vi plejer at gøre.

Procesbaseret tillid er et velkendt fænomen i enhver landsby (Zucker, 1986). Hvis man er valgobservatør i en længere periode eller arbejder for en krisestyringsmission, vil det være naturligt sammen med de lokale at opbygge rutiner for, hvordan fx møder foregår, fordi folk deltager mere tillidsfuldt, når de kan forudse, hvad der skal ske.

Magtbaseret tillid

Forskellige former for magt har betydning for tillid på valgmissioner, fx skelner man mellem "soft power" og "hard power", og begge dele er relevante. Ifølge Joseph Nye er soft power udtryk for en evne til i forhandlinger at opnå det, som man vil, fordi det man repræsenterer, er attraktivt, eller fordi man kan argumentere for sin sag, frem for at købe folk med penge eller tvinge dem (Nye, 2014). Penge og militær magt falder i kategorien hard power. Vi taler desuden om 'smart power', som er en kombination af soft og hard power.

Når vi går rundt mellem valgsteder, så repræsenterer vi forhåbentlig i folks øjne et attraktivt system, nemlig demokrati med tilhørende

ytringsfrihed. Den lokale befolkning kan imidlertid kun have tillid til os, fordi vi også repræsenterer internationale organisationer, hvis medlemslande besidder hård magt til fx at sanktionere regimer, som ikke har folkelig opbakning. Hvis vi ikke havde en sådan forankring, ville det være meget risikabelt for folk at fortælle os om magtmisbrugt etc. Reinhard Bachmann har beskrevet den nødvendige sammenhæng mellem magt og tillid i flere artikler (Bachmann, 2001; Bachmann & Inkpen, 2011).

Hvis der i et land mangler institutioner, som har magt til at sikre ordnede forhold, så er det normalt, at enkeltpersoner bruger forhåndenværende magtmidler til at beskytte sig. Det betyder, at personer med penge og våben tager magten, og mindrebemidlede søger beskyttelse hos dem.

Som valgobservatør er det vigtigt for tilliden, at man understreger tilknytningen til magtfulde institutioner, fx kan man henvise til, at vi er inviteret af landets regering, og at vi observerer valg i mange lande, herunder i magtfulde lande som USA og Rusland. Samtidig kan man understrege, at vi foretager vores observationer og skriver vores rapporter uafhængigt af disse magter, så vi implicit skaber en opfattelse af valgobservationen som værende en magt, der kontrollerer de magtfulde. Som danskere vil vi måske gerne nedtone relationen til hård magt, men det er en dårlig ide, hvis vi ønsker, at folk viser os tillid.

Religiøs baseret tillid

I post-konflikt områder oplever vi tit, at folk er meget religiøse. Der kan være mange grunde til at være religiøs, men statistisk set er fattige, magtesløse mennesker i lande med dårlige institutioner og korrupte regimer mere tilbøjelige til at sætte deres lid til Guds nåde end indbyggerne i lande med gode institutioner, som kan håndhæve love og normer. I mange konfliktramte lande har befolkningen hverken tillid til regering, politi eller naboer, men de har tillid til de religiøse ledere. Dette smitter af på deres tillid til folk fra andre lande, så de vil alt andet lige have mere tillid til folk med samme religion.

Foruden den formaliserede religion kan vi også møde mennesker, som er meget spirituelle, og som har større tillid til deres egen intuition end til nogen ydre magter eller fornuftsbaserede argumenter. Spirituelle mennesker findes overalt i samfundet og kan have stor formel indflydelse (Mogensen, 2016).

Valgobservatører skal ikke konvertere til den lokale religion. Det er ikke tillidsvækkende. Men man kan med fordel udvise empati og interesse for religiøsitet og spiritualitet, og hvis man selv tror på Gud eller er spirituel, kan man fint fortælle det, uden at man advokerer for sin egen religion. Religiøse mennesker kan nemlig være mistroiske over for folk, som ikke anerkender, at der findes en form for højere magt, som i sidste ende sikrer en vis form for retfærdighed. Samtaler om den dybere mening med livet kan være berigende og bidrage til tillid mellem mennesker på tværs af kulturer, men de må ikke udvikle sig til konfrontationer. Vi er jo i landet som rejsende i demokrati og ikke som religiøse prædikanter.

Loyalitet

Valgobservatører skal opføre sig på en måde, som er i overensstemmelse med Code of Conduct og til at adlyde ordrer fra core teamets forskellige eksperter. Derudover forventes observatørerne at være loyale overfor missionen, dens mandat og dens institutionelle tilhørsforhold.

Begrebet loyalitet er ikke entydigt positivt i valgsammenhæng, fx kan forventningen om loyalitet inden for etniske grupper medføre, at individer føler sig forpligtede til at stemme på et gruppemedlem, ligesom medarbejdere på valgsteder kan undlade at rapportere kritisable forhold af loyalitet over for en leder. Som valgobservatører oplever vi også, at kolleger opfører sig lidet flatterende, uden at vi rapporterer det videre op i systemet eller ud til offentligheden, fordi der er en forventning om, at vi er loyale. I andre tilfælde er der en konflikt mellem valgobservationens mission og medlemmernes opførsel, og sådanne situationer tester vores evne til moralsk at afveje flere hensyn i forhold til hinanden.

Medarbejderloyalitet er imidlertid en forudsætning for, at en valgobservation kan fuldføre sin opgave, og derfor må man ofte som observatør lægge bånd på sine individuelle udfoldelser, rette ind og tie om fx kollegernes mindre forseelser eller sine egne politiske holdninger.

Begrebet loyalitet

Richard Coughlan, University of Richmond, USA, mener, at loyalitet er begrundet i moral, og ud fra den tankegang handler loyalitet derfor ikke blot om at føle sig forbundet med og forsvare fx en valgmission, samvittighedsfuldt at følge reglerne og lave de opgaver, som core team stiller, undgå at skade kollegerne, iføre sig missionens T-shirts og dele dens pressemeddelelser på Facebook.
Loyalitet forudsætter, ifølge Coughlan (2005), en pagt mellem to eller flere individer, som frivilligt samarbejder om at løse en opgave, og som i processen udvikler fælles værdier. Der er således ikke en naturgiven forbindelse mellem at underskrive en kontrakt om valgobservation og så at være loyal, selvom de fleste af os drager ud med de bedste forventninger til missionens og dens deltagere. Beslutningen om fx at sige ja til at være valgobservatør i en mission er praktisk og formel, mens beslutningen om at være loyal over for fx en team partner eller missionen i sin helhed er moralsk.

Med henvisning til den amerikanske psykolog F. H. Allport (1933) skriver Coughlan, at loyalitet i sin natur er frivillig, vedholdende og moralsk begrundet. Der er tale om, at man som menneske bevidst vælger at tilslutte sig nogle grundlæggende værdier, at man generelt forsøger at gøre det gode, og at man derfor foretager en moralsk afvejning, før man handler. Moralske værdier har hensynet til andre i fokus, fx respekt for andre, social ansvarlighed, retfærdighed og omsorgen for medarbejdere.

Coughlan (2005) skriver også:
" (...) loyalty is illustrated when the actions of an individual repeatedly reflect the community's moral values. According to this view, loyal individuals acknowledge, at least implicitly, the merit of certain moral principles and use those principles consistently as guidelines for behaviors. They do so either because they sense an obligation to their peers or because they recognize that following those principles will allow group goals to be achieved. If individuals opt to ignore the community's principles in favor of other standards, they are said to be disloyal."

Som valgobservatører forpligter vi os til at overholde reglerne og udføre arbejdet samvittighedsfuldt, og er vi utilfredse med vilkåre-

ne, takker vi nej til en ny kontrakt. Begrebet loyalitet bruges normalt ikke i sådanne sammenhænge, men det dukker op i forbindelse med whistle blowing og i diskussioner om, hvordan observatører bør opføre sig rent etisk.

Både formel træning og socialisering har betydning for valgobservatørernes viden og forståelse af normerne for vores arbejde, og en sådan viden og forståelse er nødvendig for, at man bevidst kan forholde sig til dem. Som valgobservatører modtager vi en sådan formel træning, og normalt stiger man først i graderne, når man gennem arbejdet i flere korttidsmissioner har demonstreret, at man vedholdende handler i overensstemmelse med – og altså er loyal – i forhold til de grundlæggende værdier, således som de er beskrevet i aftalerne vedrørende internationale valgobservatører.

Kravet om loyalitet afspejles i evalueringen af os som valgobservatører, som er beskrevet i afsnittet "Valgobservatørens kompetenceprofil." I praksis kan det give anledning til loyalitetskonflikter, for skal man fx prioritere team spirit, hvis partneren handler i strid med Code of Conduct, eller skal man prioritere instruktioner fra core team? Hvornår er det på sin plads at være whistle blower, og hvornår skal man sætte hensynet til egen sikkerhed over instrukser fra core team? Hvornår skal man hjælpe en såret person på trods af instrukser fra security officer? Det er problemstillinger, som den enkelte observatør må besvare ud fra en moralsk vurdering.

Moralsk stillingtagen

Den enkelte valgobservatør må i hverdagen træffe selvstændige beslutninger om, hvad der er etisk i en konkret situation, og det forudsætter et godt kendskab til såvel samfundets almindelige moralfilosofi som til international valgobservations normer, traditioner og etik. Etiske regler er kun vejledende, og nogle gange oplever valgobservatører, at de ved at overholde én etisk regel bryder en anden. Valgobservatøren må derfor analysere de moralske værdier, som er på spil i den konkrete situation, før han eller hun træffer sin beslutning.

Louis A. Day, Louisiana State University, har beskrevet en model, som kan inspirere, når man skal træffe etiske beslutninger. Udgangspunktet er, at fx vi som valgobservatører er moralske agenter, der handler i en kontekst. Vi har et motiv for at gøre, som vi gør, og vores handling har konsekvenser for andre. Uanset at der findes regelsæt som fx Code of Conduct, så har vi som moralske agenter i sidste instans ansvaret for vores handlinger. Man kan nå frem til et velbegrundet etisk valg ved først at beskrive situationen og derefter foretage en analyse.

Days model består af tre facer, og i dansk oversættelse er indholdet kort fortalt:

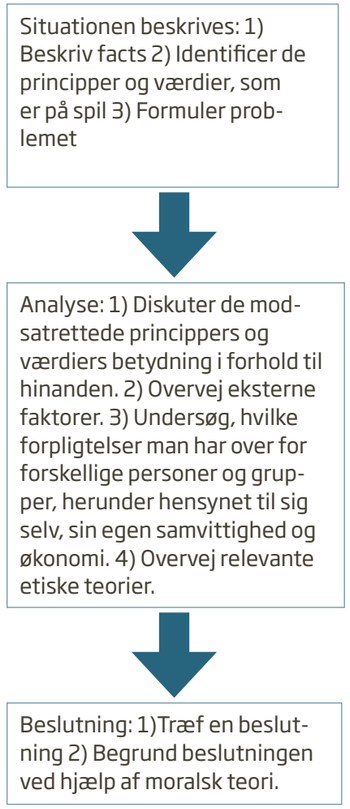

Model inspireret af Day (2000)

Det første man gør er at beskrive situationen. Alle de facts, principper og værdier, som indgår i beslutningsprocessen skal listes her. Man laver altså en liste over de forskellige principper og værdier, der taler for den ene løsning, og derefter en liste over dem, der taler for den anden løsning. Værdier og principper kan fx være hentet fra Code of Conduct og andre centrale dokumenter for valgobservatører, men man må også tage hensyn til samfundets almindelige moral, som fx at man bør være retfærdig, undgå at skade andre, være troværdig, holde sine løfter og være loyal. Til beskrivelsen af situationen hører desuden de økonomiske hensyn, som valgobservatører nødvendigvis må tage. Når man har beskrevet situationen, kan man formulere et konkret etisk spørgsmål.

Før man kan besvare spørgsmålet, må man foretage en analyse, og her starter man med at diskutere, hvor vigtige de forskellige værdier og principper er i forhold til hinanden. Dernæst må man overveje, om andre forhold som fx landets love, organisationens traditioner eller politiske og religiøse holdninger i lokalområdet bør have betydning for beslutningen. Day kalder disse forhold eksterne faktorer, fordi de ikke er knyttet specifikt til den konkrete situation, men var der, før situationen opstod og formentlig også vil være der efter. Den tredje del af analysen består i at undersøge, hvordan forskellige grupper vil blive påvirket af den etiske beslutning. Analysen afsluttes med en vurdering af relevante etiske teorier. I den forbindelse kan man fx se på, hvad løsningen bør være, hvis man holder sig strengt til Code of Conduct, hvad den bør være, hvis man primært ser på konsekvenserne, og om der er mulighed for en gylden mellemvej. Til sidst når man frem til en beslutning og argumenterer for den ved hjælp af moralsk teori.

Modellen er især velegnet, når man skal diskutere cases under et træningsforløb, fordi det bliver tydeligt, at der ofte er flere mulige løsninger, som kan begrundes etisk. Hvis man har modellen i tankerne, kan man hurtigere træffe en beslutning i de konkrete situationer under en mission, hvor konteksten ikke tillader, at man sætter sig ned og filosoferer, men hvor man efterfølgende vil blive stillet til ansvar.

Det er desuden værd at have modellen i hovedet, når man skal bedømme andres opførsel på en mission. Der kan være velbegrundede moralske overvejelser bag handlinger, som umiddelbart synes at stride mod en paragraf i Code of Conduct eller andet regelsæt.

Loyalitet over for missionen

Når vi tager på valgobservation, skal vi naturligvis være loyale overfor missionen, og hvis der er konfliktende loyalitetshensyn, er det væsentligt at gøre sig klart, hvilke værdier der har højst prioritet.

På OSCE's og EU's hjemmesider kan vi få et indtryk af, hvad vores arbejdsgivere betragter som de overordnede værdier. I EU's introduktion til valgobservation står bl.a.:

"Election observation is a vital EU activity aiming to promote democracy, human rights and the rule of law worldwide. It contributes to strengthening democratic institutions, building public confidence in electoral processes, helping to deter fraud, intimidation and violence. It also reinforces other key EU foreign policy objectives, in particular peace-building." (European External Action Service, 2016).
OSCE understreger ligeledes vigtigheden af demokrati.

Medlemslandene påtager sig at opbygge, konsolidere og styrke demokrati som den eneste styreform i nationerne (Paris, 1990), og OSCE skriver, at:
"ODIHR carries out election observation in OSCE participating States to assess the extent to which elections respect fundamental freedoms and are characterized by equality, universality, political pluralism, confidence, transparency and accountability" (OSCE, 2017a).

Som det fremgår, er der flere værdier involveret i ovenstående citater, men vi kan få hjælp til en moralsk afvejning ved at se på navnet for det kontor, som valgobservation hører under, nemlig "Office for Democratic Institutions and Human Rights". Her nævnes demokrati først. Ved vurdering af konfliktende hensyn under en valgobservation kan det derfor være relevant at bedømme dem i forhold til deres betydning for demokratiet som institution. En sådan tilgang harmonerer med den prioritering, som vi i Vesten finder i andre sammenhænge, hvor centrale værdier kommer i konflikt med hinanden, fx demokrati vs. ytringsfrihed.

Generelt gælder, at der kun er ytringsfrihed i demokratier, og at der kun er demokrati i lande med ytringsfrihed, men nogle gange begrænses ytringsfriheden af hensyn til demokratiet (Mogensen, 2008), mens det modsatte ikke er tilfældet.

Eksempel:
I valgsammenhæng er ytringsfriheden ofte begrænset, fx er der forbud mod politiske kampagner i valglokalerne på valgdagen. Andre eksempler på begrænsning af ytringsfriheden i valgsammenhæng er forbud mod injurier, trusler om vold, spredning af falske informationer om kandidaterne og offentliggørelse af materiale, som krænker

privatlivets fred (med mindre de private oplysninger er væsentlige for bedømmelse af kandidaternes evner som politikere). Det demokratiske ønske om, at folk skal kunne stemme efter overbevisning og hverken lade sig friste til at sælge stemmer eller underkaste sig trusler, begrænser desuden friheden til at dokumentere sin stemme. Man er fx velkommen til at sige, hvad man har stemt, men i de fleste demokratiske lande kan ingen kontrollere, om man taler sandt, for det er forbudt at tage billeder af sin udfyldte stemmeseddel.

Samarbejde

Den enkelte valgobservatør indgår i et team med mennesker, som er meget forskellige, og som han eller hun ikke selv har valgt. I uformelle samtaler på missionerne kalder man ofte lidt ironisk disse team-konstellationer for "arrangerede ægteskaber," især hvis team partneren ikke lever op til forhåbningerne.

Den ægteskabelige forpligtelse består i at samarbejde, og det skal gerne resultere i fremragende rapporter, men erfaringsmæssigt er der mange udfordringer forbundet med disse arrangerede partnerskaber. Det fungerer lettest i STO teams, hvor man med almindelig overbærenhed nok kan klare 4-5 dage i felten, mens tålmodigheden ofte brister i LTO teams, som skal leve tæt sammen i seks-otte uger.

Sektionen præsenterer forskellige modeller, der kan være en hjælp i håndteringen af konflikter og i opbygning af team spirit.

Formålet med dette afsnit er at skabe grundlag for erfaringsudveksling om de problemer, som samarbejdet kan medføre. I appendix er desuden case-beskrivelser, som kan danne grundlag for mere strukturerede diskussioner om samarbejde og loyalitet.

Foto: Kirsten Mogensen

Teamwork med partner observatør

Makkerskabet mellem observatørkolleger udgør nok den væsentligste enkeltfaktor for den arbejdsmæssige trivsel under deltagelse i valgmissioner. Harmoni og konstruktivt samspil er dog langt fra en selvfølge. Ofte må makkerpar igennem konfliktfyldte armbøjninger for at finde frem til et gensidigt vellykket samspil og tilfredsstillende rolle- og arbejdsfordelinger. I nogle tilfælde lykkes det aldrig!

EU og OSCE bruger ikke mange resurser under briefinger i modtagerlandet til at problematisere valgobservatørernes medbragte parathed og evne til at udvise gensidig empati, fleksibilitet og hensyntagen i forbindelse med opbygningen af et hensigtsmæssigt makkerskab. Med andre ord forudsætter organisationerne bag valgmissionerne, at de rekrutterede observatører foruden fagspecifikke kompetencer også mestrer evnen til at samarbejde og til at skabe maksimalt udbytte af makkerparrets samlede talenter.

Samtidig kan ansatte fra missionernes "core team" på langt de fleste missioner berette om, at der bliver investeret betydelige resurser til konflikthåndtering over for teams af såvel korttids- som langtidsobservatører, der ikke selv formår at bilægge konflikter og overkomme uenigheder omkring prioriteringer og arbejdsdelinger.

De fleste udfordringer og dermed også anvisningerne i dette afsnit vedrører dog LTO teams. For STO'er gælder det, at arbejdet er langt mindre omfattende og ofte standardiseret, hvorfor arbejdsdelinger, samspil og indrapporteringer ikke så ofte forårsager konflikter mellem observatører i samme team. De fleste konflikter i STO teams drejer sig erfaringsmæssigt om forskelle i personlig fremtoning og interviewteknik. En observatør kan fx opleve, at partneren opfører sig som en politimand på efterforskning eller omvendt har en for selvudslettende fremtoning. Generelt set er det dog lettere at

håndtere uoverensstemmelser med professionel distance på korte missioner, hvor mange af LTO'ernes udfordringer som fx valg af bolig og lokalt personale er løst før ankomsten.

En væsentlig årsag til, at der ofte springer gnister internt i makkerskabet hos LTO teams, kan spores tilbage til "os" - kategorien af observatører, der ofte karakteriseres af at have drabeligt store ego'er, og som oftest foretrækker at løse opgaverne individuelt. Karaktertræk, der overordnet set er hensigtsmæssige for at løse de ofte komplekse og konfliktfyldte observatørroller, men som samtidig kan gøre det sværere at etablere et smidigt parløb.

Som tidligere nævnt bliver observatørteams oftest sammensat under hensyntagen til størst mulig kønsmæssig, aldersmæssig, kulturel og professionsmæssig spredning. I EU og OSCE valgmissioner kommer partneren altid fra en anden nation. Det giver et godt udgangspunkt for at tilstræbe objektivitet og undgå indforståethed, når observationer i felten skal indrapporteres. Samtidig sikrer forskellighederne den størst mulige samlede erfaring og dermed også den størst mulige palet af tilgange til indsamling og tolkning af observationer fra felten.

I det følgende vil der være meget fokus på problemer i teams, og derfor vil forfatterne gerne understrege, at netop det intensive samspil med observatørkolleger med andre kulturbaggrunde og arbejdsrutiner udgør en af hovedårsagerne til, at vi fortsat er tiltrukket af udfordringerne som valgobservatør. Mange betydende venskaber er for os indhøstet gennem deltagelse i valgmissioner med talentfulde og sympatiske kolleger. Og heldigvis har svipserne været fåtallige.

Mangel på fælles grundindstillinger og arbejdsmetoder kan dog også

true teamets funktionalitet. Når grundantagelser og underliggende prioriteringer mødes, springer gnisterne ofte. Eksempler på pardannelser med grundlag for konflikter er talrige, fx når en karriereplejende observatør danner par med en idealistisk ditto; når en hierarkisk skolet militærperson sættes sammen med en antiautoritær civilist; og når en bedrevidende ekstrovert sættes sammen med en selvudslettende introvert.

Konflikter med teampartneren under missioner har i et ikke ubetydeligt omfang medført, at observatørkolleger har fået mindre interesse i at rejse ud, og selv de mest entusiastiske FSB-kolleger oplever matchingen med teampartner som et afgørende lotteri for vores samlede individuelle tilfredshed i en mission.

Teambuilding processen starter, så snart partnerne bliver præsenteret for hinanden, men som oftest har partnerne kun få stunder sammen på briefingerne, før de sammen rejser til deres Area of Responsibility (AoR). Konfliktpotentialet er størst i LTO teams, som skal tilbringe lang tid sammen, og som i fællesskab skal løse mange flere opgaver end STO teams.

Konfliktpotentialet for LTO teams i felten

Frisk ankommet til AoR skal LTO teamets base etableres. Partnerne skal blive enige om, hvor de skal bo, herunder skal der tages hensyn til core teams krav til sikkerhed, internetforbindelse, logistik og infrastruktur samt til partnernes individuelle ønsker om komfort, renlighed, forplejning, indkøbsmuligheder, økonomi og indretning af kontorfaciliteter.

Ved valg af bolig er det et typisk konfliktpunkt, at observatører fra forskellige lande aflønnes forskelligt. Danske observatører udsendt til OSCE missioner får fx refunderet hotelregninger og kan derfor ønske et bedre hotel end observatører, der får udbetalt en sum, som de selv skal administrere. En del af de observatører, der modtager en sådan fast sum, foretrækker erfaringsmæssigt at leve på budget niveau og vil derfor gerne leje et værelse i en privat bolig eller bo på et motel uden for byen, så de kan tage flest muligt penge med hjem. Observatører, som får refunderet hoteludgifter, vil omvendt foretrække et mere komfortabelt hotel i bycentrum.

Sideløbende med, at LTO teams får etableret sig i AoR, skal de besøge lokale interessenter for at introducere sig. Forud for disse første introducerende møder med valgadministration, politikere og lokalt politi må makkerparret beslutte sig for en arbejdsdeling samt blive enige om relevante spørgsmål, så man får vigtige informationer. Team medlemmer med forskellige erfaringer kan i den forbindelse være uenige om, hvor megen forberedelse der skal gennemføres, inden teamet er klar til de første introducerende møder.

Der er mange forhold, som skal tages i betragtning, når teamet skal prioritere, hvordan tiden i AoR anvendes. Arbejdet som observatør handler jo grundlæggende om, at man skal indsamle informationer og skrive rapporter, men at indsamle informationer kræver planlægning. Teamet skal fx tage stilling til, hvilke informanter der skal besøges først, og hvordan man i de indledende møder vægter mellem på den ene side at introducere missionen og opbygge tillid til interessenter, og på den anden side fokusere på indsamling af data og observationer.

De to teammates kan desuden have forskellige karakteristika – fx køn og alder – som kan danne grundlag for en vurdering af, hvem der bedst kan fremstå som troværdig samtalepartner og opbygge tillid til de til enkelte interessenter. Det afgørende er, at man som team opnår resultater, og derfor kan man med fordel tilsidesætte sine personlige egoer i forbindelse med fordeling af arbejdsopgaverne.

Foruden de udadvendte opgaver er der også en række administrative opgaver, som skal fordeles, fx skal der dagligt indberettes til core teams sikkerhedsekspert, og løbende skal der indsendes regnskab for udgifter relateret til missionen. Hvis chauffør og tolk ikke allerede er ansat af core team, så skal de ansættes og introduceres til arbejdet. I den forbindelse er det vigtigt at klargøre forventningerne til de nye medarbejdere, herunder at de deltager i teambuilding.

Allerede efter få dage skal den første rapport sendes til core team. Rapporten skrives i en skabelon udleveret af missionen, og den består af forskellige afsnit, hvor man indføjer information af relevans for forskellige core team medlemmer. Oftest fordeler LTO'erne de enkelte afsnit mellem sig, så hver LTO skriver udkast til halvdelen af rapportens afsnit. Disse afsnit skal derfor fordeles mellem parterne, og det kan give anledning til bitterhed, hvis den ene part ender med af skulle skrive de mest kedelige afsnit, så man må forsøge at fordele afsnittene ud fra interesser. I sidste ende skal teamet indsende en fælles rapport, som begge lægger navn til, og derfor skal alle afsnit godkendes af begge parter. Denne tilretning kan give anledning til konflikter, for dels kan der være forskellige opfattelser af det observerede, og dels er mennesker meget forskellige, når det kommer til at give og modtage kritik af deres arbejde. Vi vender i en senere sektion tilbage til problemstillinger i forbindelse med rapportskrivning.

Det anbefales, at makkerpar løbende evaluerer rolle- og arbejdsfordelinger samt deres fælles produktion. Alle observatører bliver bedømt på baggrund af makkerparrets samlede præstation i felten, herunder ikke mindst deres indrapporteringer. Der skal to til at danse tango, og et tillidsfuldt samarbejde er nødvendigt for at opnå den bedste kvalitet i arbejdet.

Konflikttrappen

Konflikter er en naturlig del af et samarbejde. Måske kan det udtrykkes så bastant, at det ikke er et mål i sig selv at undgå konflikter mellem makkerpar af valgobservatører. Målet er i stedet, at observatørteams kan håndtere forskelligheder omkring fremtoninger, væremåde, holdningsforskelle, interview-teknikker og skriftlighed på en så professionel måde, at forskellighederne bliver en styrke frem for en hæmsko for makkerparrets opgaveløsninger.

Hvis LTO makkerskabet ikke fungerer, forudsætter core team, at observatørerne selv løser problemerne. Partnerkonflikter dræner makkerskabet for resurser, der skulle have været anvendt til observationer og indrapporteringer til gavn for missionen. Derfor bør værktøjer til konfliktforebyggelse og tiltag til nedtrapning af konflikter efter vores opfattelse indgå i "the survival kit" for alle internationale valgobservatører.

Konflikttrappen beskriver syv faser - fra mindre uoverensstemmelser til åben krig. Der er således tale om syv konfliktniveauer, hvor hvert niveau rummer muligheden for optrapning til et højere konfliktniveau eller nedtrapning til et lavere niveau afhængigt af, hvordan man reagerer:

Konfliktniveau	Beskrivelse
Uoverensstemmelse om en sag	Vi er enige om at være uenige. Hvilke af vore respektive interesser er væsentlige at varetage? Kan vi sammen finde en løsning, som kan accepteres af begge parter?
Personificering af konflikten	Uenigheden flyttes fra "sagen" til personen, man er uenig med. Negative følelser for modparten (frygt / irritation) dominerer. Kontakten mellem parterne reduceres. Kan vi vende tilbage til "sagens kerne"?
Problemet vokser ud over den indledende sag	Stadig direkte kommunikation mellem parterne, som dog hver især samler "skyts" mod modparten. Angrebs- og forsvars attituder dominerer kommunikationen. Hvordan får vi fokus på fælles interesser?
Direkte dialog opgives	Modparten undgås. I stedet for at tale direkte sammen, taler parterne med andre om modparten og søger efter forbundsfæller. Kan fælles relationer mediere konflikten?
Opstilling af fjendebilleder	Den oprindelige uoverensstemmelse er trådt i baggrunden. Nu handler konflikten primært om at få magten over modparten, der tillægges uhæderlige hensigter. Hjælp af tredje person er højst påkrævet.
Åben fjendtlighed opstår	Modparten skades fysisk eller psykisk. Moderate stemmer ignoreres til fordel for ekstremisme. Adskillelse mellem parterne udgør en nødvendighed.
Polarisering	Parterne kan ikke længere være på samme sted uden åben konfrontation. Konflikten fortsættes dog ofte på trods af fysisk afstand mellem parterne. Sammenføring af parterne synes umuliggjort.

Tabel 3. Konflikttrappen er et redskab til at beskrive forskellige typer (og intensiteter) af konflikter, som observatører kan blive involveret i. Beskrivelsen er tilpasset observatør-situationen.

Så længe konflikten befinder sig på de fire første trin, kan parterne i fællesskab løse problemerne, hvis de har en professionel tilgang. Hvis konflikten derimod er eskaleret og befinder sig på de øverste niveauer af konflikttrappen, er det ikke realistisk, at parterne selv kan nedtrappe konflikten og finde fælles løsninger på uoverensstemmelsen(-erne). I disse tilfælde må parterne kaste håndklædet i ringen og opsøge hjælp fra missionens LTO koordinator.

Der vil dog være vundet meget for begge parter i konflikten, hvis de sammen kan identificere en uvildig ekstern mægler frem for at henvende sig til core team, for koordinatoren indgår i en magtrelation til de to konfliktende parter og kan derfor have vanskeligt ved at optræde uvildigt og magtfrit som konfliktmægler. LTO koordinatoren bliver muligvis bedt om at løse en række problemer for teams, men det bør være absolut sidste udvej. Samtidig stiller man sig i et yderst dårligt lys, hvis man klager over sin partner uden først at have gjort sit yderste for at skabe et professionelt og virksomt samarbejde. De fleste erfarne observatører er villige til at dække over megen slendrian hos kollegaen, og det er under normale omstændigheder brud på normerne at klage over partneren.

Imidlertid kan man som observatør havne i en arbejdsrelation, der er så ydmygende eller utilfredsstillende, at det ikke er rimeligt at fortsætte samarbejdet, og så må man så vidt muligt i fællesskab tage kontakt til koordinator. I sådanne "worst case scenarios" må man forberede sig på at skulle fortælle, hvad man selv har gjort for at få samarbejdet med kollegaen til at fungere.

Som udgangspunkt bør man også være bevidst om, at drømmen om at få erstattet den nuværende partner med en anden normalt ikke kan indfries. En ændring af teamsammensætningen er oftest umulig

af logistiske årsager, og ingen mission ønsker at åbne en Pandoras æske for efterfølgende ønsker fra observatører i andre teams.

Eksempler på konflikter

Forfatter-triumviratet har mange års erfaring fra valgmissioner. Generelt set har vi været forskånede for massive partnerkonflikter. Aldrig er vi havnet på konflikttrappens fjerde niveau (eller højere), hvor dialogen med partneren er opgivet. Men modsat har vi aldrig deltaget i missioner, hvor der ikke har været eksempler på "full scale" konflikter i STO og LTO teams.

Eksempel:
Mindre alvorlige konfliktpunkter:
Forskellige syn på, om vi skal pejle efter objektivitet i observationerne – eller tage farve efter, hvad core team gerne vil høre.
Forskellige grundholdninger til, hvor grænsen går mellem observation, supervision og efterforskning.
Forskellige ønsker for tillidsopbygningen mellem observatører og assistenter.
Uvilje mod at anvende missionens sprog under interviews.
Forskellige syn på hierarki, lederskab og teamwork mellem observatører og assistenter.
Forskellig opfattelse af, om mødetider skal overholdes.

Mere kritiske konflikter:
Alkoholafhængighed hos partner observatør.
Manglende arbejdsdisciplin hos partner observatør.
Mistanke om, at partneren ikke er neutral og afrapporterer hemmeligt til andre, fx til hans eller hendes ambassade i landet eller til en NGO. Partneren bringer teamets sikkerhed i fare.

Ansættelse og ledelse af lokale medarbejdere

Såvel LTO som STO team fungerer som ledere og administratorer i forhold til det lokale personale. Det er værd at bemærke, at lokale medarbejdere generelt får en løn, som er meget konkurrencedygtig i forhold til både lokale lønninger og i forhold til mange sekunderede observatørers honorarer, så man kan med rette forvente en helhjertet professionel indsats.

Typisk udbetaler STO teams løn til deres lokale personale, mens LTO'ers assistenter og chauffører i mange tilfælde – afhængigt af lokale forhold i landet – kan få lønnen overført til deres private bankkonto fra core team eller fra organisationens administrative hovedkvarter.

Det er lidt forskelligt, hvordan det lokale personale bliver udvalgt og ansat, men overordnet fungerer det inden for rammer, som er skitseret herunder:

Chauffører

Chaufføren er en helt uundværlig del af et observatør team i langt de fleste missioner. Der er enkelte eksempler på, at observatører selv har kørt bil, men det er absolut undtagelsen.

På de fleste OSCE og EU missioner har core team, allerede før LTO'erne ankommer til landet, indgået kontraktlige aftaler med biludlejningsfirmaer. Typisk følger der en chauffør med hvert køretøj. Det er som regel ikke chaufførens bil, men han er ansat til at køre den og er knyttet til bilen på samme måde, som en fastansat i en virksomhed er knyttet til sit kontor. Det er således i enhver praktisk forstand

hans eller hendes bil, og andre får ikke lov at køre den.
Ofte afhenter chaufføren LTO makkerparret i hovedstaden efter de første dages briefinger. Andre gange møder teamet chauffør og køretøj, når de ankommer til deres AoR.
Chauffører for STO teams kan også være rekrutteret af core team, men på mange missioner er det bl.a. LTO teams opgave at rekruttere chauffører til de STO teams, der ankommer til deres AoR.

Assistent
Foruden de to internationale observatører og chaufføren indgår der en essentiel fjerde person i alle observatørteams. Tidligere blev denne centrale person betegnet som "tolk" for teamet, og tolkeopgaver står også centralt blandt en række krævende opgaver, som denne resurseperson skal varetage. I dag betegnes personen oftest som "assistent" i de enkelte observatør teams.

Jobbet som assistent er meget attraktivt af flere grunde. For det første er lønnen i EU og OSCE missioner så god, at man kan forvente ansøgninger fra ansatte fx på universiteter, i virksomheder og i det diplomatiske korps i modtagerlandet. Assistenter kan være ledige eller ansatte, der har mulighed for at tage orlov eller ferie. For mange assistenter udgør muligheden for at få en reference eller en skriftlig anbefaling et værdifuldt supplement til lønnen. Det kan desuden være karrierefremmende, at de som assistenter taler med mange indflydelsesrige mennesker og får indsigt i centrale arbejdsgange.

På mange missioner har core team udarbejdet stillingsopslag og indhentet ansøgninger til assistentstillingerne, mens de i andre også har valgt assistenterne til de enkelte LTO team. I alle tilfælde skal et LTO team imidlertid godkende valget af assistent, så hvis core team har valgt en assistent, som et LTO team ikke finder egnet, kan de

opsige den pågældende og ansætte en anden.
Hvis LTO teams selv skal udpege en assistent, bør de tage sig tid til at gennemføre interviews med et antal kandidater til assistentjobbet, så det optimale match mellem observatører og assistent kan opnås. Hastværk kan være lastværk, hvis fx rekrutteringsarbejdet forceres på bekostning af en optimal sammensætning.

Samtidig udgør disse indledende rekrutteringer en vigtig arena for opbygning af gensidig forståelse og udveksling af forventninger mellem de to LTO'er. Normalt er det også LTO'er, der interviewer kandidater til assistentjobbet for STO teams.

LTO teams identificerer således kandidater til stillingerne som assistenter for STO teams i deres AoR. I praksis skal STO teams imidlertid indgå og underskrive kontrakterne med assistenterne, og at ledelsesretten ubetinget er placeret hos de internationale observatører indebærer, at også et STO team kan opsige deres assistent, hvis han eller hun bryder "code of conduct" eller i øvrigt viser sig ude af stand til at honorere stillingernes kompetencekrav. Imidlertid er STO'er så kort tid i felten, at de sjældent kan få en anden assistent, hvis de er utilfredse med den første.

Roller for lokale medarbejdere
Betydningen af at rekruttere en kompetent assistent kan ikke overdrives. Selv det bedste observatør makkerpar bliver drabeligt stækkede i felten og ude af stand til at levere kvalitative afrapporteringer, hvis assistenten ikke er kompetent, ikke opfører sig neutralt eller ikke er loyal over for teamet.

Assistentens rolle som tolk er kompleks og krævende. I nogle situationer skal assistenten kunne simultantolke en dialog mellem observatør og informant. I andre sammenhænge skal assistenten formidle et resumé af, hvad der foregår fx på et vælgermøde eller i et valglokale. Det er helt afgørende for rapporternes brugbarhed, at observatørerne kan have tillid til korrektheden af tolkningen. Desuden skal assistenten have en klar forståelse for, hvilken type information observatørerne har brug for at få fra den enkelte informant.

Assistenten skal også sikre, at observatørerne får mødeaftaler med relevante informanter og bliver informeret om valgaktiviteter i AoR.

Endelig skal assistenter have kendskab til historiske, samfundsmæssige og politiske forhold af betydning for valget og løbende holde øje med valgrelateret dækning i såvel traditionelle medier som på sociale medier.

Ved STO'ernes ankomst indgår LTO assistenten også centralt ved briefinger af STO'erne og deres assistenter.

For assistenter for både STO og LTO teams gælder, at de står tilbage, når vi er rejst. Det betyder, at de risikerer at blive belastet af observatørteamets meritter, og der er risiko for, at de under udøvelsen af arbejdet for missionen oplever loyalitetskonflikter.

Chaufføren har selvsagt fokus på den trafikale sikkerhed for alle i teamet. Under rekruttering er han/hun blevet indskærpet, hvad der forventes af chaufføren, herunder at hastighedsbegrænsninger skal overholdes, at alle skal bruge sikkerhedssele, at aftaler skal overholdes, og at han/hun skal sætte farten ned, hvis en af observatørerne ønsker det. Alligevel påhviler det observatør teamet at udøve ledelse

over for chaufføren og irettesætte denne, hvis reglerne tilsidesættes.

Et kompetent observatør makkerpar inddrager dog deres chauffør i langt mere alsidige funktioner fra den første dag i teamet. Ofte er chaufførerne værdifulde kilder til geografisk, historisk, samfundsmæssig og politisk information af relevans for valgobservation. Eksempler på praktiske opgaver for en LTO chauffør er at lade ham eller hende scanne omgivelserne, mens observatørerne er til møder, og at hjælpe STO chaufførerne, når de ankommer til AoR.

I hele perioden omkring valgdatoen, hvor STO teams er i felten, kan både assistent og chauffør fra LTO teams således være værdifulde referencepersoner for deres kolleger i felten, forudsat at de enkelte observatørteams accepterer at nedbryde overflødige hierarkiske kommandoveje og vover at delegere kompetence til deres assistenter.

Teamdannelsesprocessen

For både STO og LTO teams gælder det om at få etableret et samspil, der hurtigst muligt gør teamet operationelt.

Tuckmans teamudviklingsteori kan fungere fortrinligt som en reference. Han skriver om fem udviklingsfaser for et team:

Fase	Kendetegn	Lederens udfordring
Forming - opstart	Formingfasen vedrører både det helt nystartede team og teams, hvor der har været personaleudskiftning. I startfasen er medlemmerne typisk i en hvedebrødsfase, hvor de vil være flinke. Alle er forventningsfulde og optimistiske. Teamet er endnu ikke "kommet ind i kampen". Derfor er stemningen lykkelig og samspillet uden konsekvenser. I formingfasen er konfliktniveauet typisk lavt og effektiviteten ligeledes lav, da man hverken er på plads rent organisatorisk eller relationelt.	Medlemmerne skal hjælpes til at lære hinanden bedre at kende, forstå opgaven i dybden og få styr på rollefordelinger, spilleregler og retning, herunder hvad ledelsen skal være ansvarlig for, og hvad der kan delegeres til andre medlemmer af teamet.
Storming - teamet møder hverdagen	Teamet går fra en "hvedebrødsfase" over i en realitetsfase, hvor medlemmerne møder frustration over bristede forhåbninger, forskellige arbejdsformer og et forventningspres, der tynger teamet. Aftaler skal justeres og tilpasses. Forskellige værdier og adfærd kommer til overfladen. Generel utilfredshed, stigende konfliktniveau og utilfredsstillende produktivitet udgør ofte status i denne fase.	Der er behov for konfliktløsningstiltag samt præcisering af spilleregler, rollefordeling og retning. Uroen i teamet skal kunne rummes og forståes som en grundlæggende dynamik til senere gavn for teamet.
Norming - en fælles identitet bliver dannet	Teamet har klinket skårene og bevist, at det har styrken til at stå sammen og til at overkomme udfordringerne. Der er skabt en fælles forståelse for, hvordan opgaverne skal gribes an, herunder håndtering af roller, retning, spilleregler og de daglige procedurer. En ny ro er skabt. Fællesskabet er styrket, og produktiviteten stiger. Teamet falder så småt på plads og arbejder for et fælles mål med en fælles identitet og forståelse for opgaven.	Ledelsen må skabe ro omkring opgaveløsninger og tid til at konsolidere landvindinger. Teamet har behov for en coachende beskytterrolle fra teamledelsen.
Performing - teamet skal udfordres	Nu har teamet fået styr på det grundlæggende. Energien i gruppen bruges primært på af løse opgaven og på at skabe synergi og udvikling. Teamet er nu i stand til at performe på et højere og mere effektivt niveau. Teamet er rystet godt sammen. Konfliktniveauet er lavt og produktiviteten høj.	Et team, som befinder sig i performing fasen, har tiltro til egen formåen og kan håndtere at blive udfordret. Teamledelsen skal hæve barren og udfordre teamets selvforståelse. Hvordan bliver vi et "high performing team"? Herved minimeres risikoen for, at teamet udvikler selvfedme og selvtilstrækkelighed.
Adjourning - teamet opløses	En valgmission afsluttes på et tidspunkt. Når et team står for opløsning, rammes teammedlemmer ofte af en sorg over at miste fællesskabet. Usikkerheden om fremtiden, tabet af gode kolleger, sårbarhed og mismod påvirker typisk effektiviteten.	Teammedlemmernes usikkerhed (og evt. sorg) skal have plads, men teamledelsen skal samtidig sikre, at teamet leverer i afrundingsfasen.

Tabel 4. Tuckmans teamudviklingsproces: - Dr. Bruce Tuckman udgav sin "Forming Storming Norming Performing" model i 1965. Han tilføjede den femte fase, Adjourning, i 70'erne. Modellen sætter fokus på teamudvkling og menneskelige dynamikker i teams. Forfatterne har tilpasset beskrivelsen til valgobservationer.

Hvis LTO'erne finder det hensigtsmæssigt, kan modellen deles med alle teammedlemmer, så man har et fælles grundlag for læringsprocessen. I LTO teams er fælles læringsopsamlinger omkring teamdannelsen og andre faglige emner et virksomt middel til gensidig tillidsopbygning og kompetencevækst. Det siger sig selv, at STO teams ikke har tid til på samme måde at gå i dybden med teamdannelsesprocessen.

Teambuilding

For den ambitiøse valgobservatør, der ser investeringer i teamudviklingsprocessen som en forudsætning for at blive en del af et effektivt team, der leverer kvalitative observationer fra felten, findes en række teambuilding værktøjer. En af bogens forfattere blev på et FSB-kursus præsenteret for en model, som han har haft glæde af i mange situationer. Modellen blev præsenteret af en oplægsholder fra Center for Konfliktløsning,[14] men herunder gengives den på baggrund af egne noter og med modifikationer:

Mål:	Hurtigt at blive "high performing" som nyetableret team
Middel:	Dialogbaseret værktøj, der er tænkt anvendt i den indledende teamdannelsesfase. I mangel af egentlig facilitator kan observatøren, der er kendt med værktøjet, indtræde som ordstyrer / moderator.
Proces:	Værktøjet består i sin enkelthed af en række dialog grunder gennemført i en fast rækkefølge (hver teamdeltager formulerer sig på skift)
1. runde:	Hvilke forventninger (visioner) for teamets resulta ter gør du dig?
2. runde:	Hvilke bekymringer har du i forhold til at indfri teamets ønskede resultater?
3. runde:	Hvad forventer du, bliver dit særlige bidrag til indfri else af teamets resultater?
4. runde:	Hvad forventer du, bliver det særlige bidrag fra hver af dine team mates?
5. runde:	Hvilke bekymringer gør du dig i forhold til dine egne – og dine teammates – bidrag til at opnå teamets ønskede resultater?
6. runde:	Har du forslag til, hvordan evt. uenighed eller konf likter skal tackles i teamet?

Fælles afsluttende opgave for teamet:
Opstilling af spilleregler for samarbejde /samspil / samskabelse i teamet.

Figur 3. Et enkelt værktøj til formulering af forventninger, bekymringer og løsningsforslag i et team. Inspireret af et kursusoplæg fra Center for Konfliktløsning.

Teambuilding værktøjet skaber et rum for deltagerne til at sætte ord på ellers uudtalte forventninger, når teamet starter arbejde. Det er så enkelt, at det i varierende grad kan bruges af både LTO og STO teams. I STO teams kan det fx inspirere til en uformel dialog under en køretur eller over et måltid mad.

Om – og i givet fald hvordan – værktøjer til styrkelse af teamdannelsesprocessen skal tages i anvendelse, afhænger af en række specifikke faktorer, der kendetegner det enkelte observatørteam. Fx kan der være forskel på, om alle i teamet ønsker et reelt teamwork frem for afgrænsede arbejdsdelinger, ligesom der kan være kulturelle og sproglige barrierer, der begrænser den ønskede dialog i teamet.

Observatørerne som arbejdsgivere

I en skandinavisk ledelsestradition anskues et fokus på teamdannelsesprocessen som udtryk for en situationsbestemt og inddragende ledelsesstil. Spejlet i andre kulturer med tradition for mere autoritære ledelsesstile er der imidlertid risiko for, at en sådan ledelsesstil vil invitere til magtkampe og positioneringskrige. Der bør ikke herske tvivl om, at observatørerne i fællesskab har både ledelsesretten og ledelsespligten. Observatørerne bestemmer i sidste ende, hvordan arbejdet skal prioriteres og opgaverne fordeles. Arbejdsgiverrollen kommer konkret til udtryk gennem observatørernes underskrift på det lokale personales ansættelsesaftaler.

At det lokale personale fungerer optimalt er en forudsætning for, at observatørerne kan indrapportere kvalitative observationer fra AoR. De har den nødvendige politiske og samfundsmæssige indsigt, kan guide observatørerne i forhold til skik og brug samt holde øje med, hvad der sker i lokalsamfundet.

I den konkrete kontekst er det et åbent spørgsmål, om tid investeret i tillidsopbygning og teamdannelse i sidste ende belønnes med mere nuancerede og kvalitative indrapporteringer, eller om team- og trivselspleje blot berøver tid, som ellers kunne være brugt på at levere kvalitet i produkterne fra teamets virke. Her kan der være store forskelle i opfattelserne blandt internationale observatører fra forskellige kulturer.

Nedenfor følger en oplistning af selvoplevede udfordringer fra deltagelse i teamwork som valgobservatør:

Mindre selvoplevede besværligheder/uoverensstemmelser med lokalt personale:

- Overdreven underdanighed.
- Sproglige og kommunikative begrænsninger.
- Frygt for repressalier ved åben tilkendegivelse af egne synspunkter.
- Manglende respekt overfor medborgere, som tilhører andre etniske og politiske grupper end assistenten.
- Tager i praksis kontrol over teamets bil, fordi chaufføren ikke taler missionens sprog.
- Overholder ikke tidsaftaler og laver private opgaver i arbejdstiden.

Af mere kritiske selvoplevede konflikter:

- Uprofessionel håndtering af assistentrollen.
- Manglende loyalitet over for missionen.
- Pres fra efterretningstjenester på assistenter.
- Pres fra politiske aktører på assistenter.
- Fortielse af politisk engagement og relation til politikere.
- Sammenblanding af egne virksomhedsinteresser med missions opgaver.

Figur 4: Eksempler på typiske problemer, som bliver synlige i samarbejdet med assistenterne.

Observation og rapportering-ing

I denne sektion beskrives kravene til LTO'ernes rapportering, herunder kravet til objektivitet, krydstjekning af oplysninger og møder med informanter. Forskellige dokumentationsteknikker omtales. Desuden vises eksempler på sammenhængen mellem LTO teams fortrolige rapporter fra felten og missionens officielle rapporter.

Formålet er at skabe grundlag for samtale mellem observatørerne om de ofte vanskelige forhold, som de arbejder under, når de skal levere materiale, der indgår i det internationale samfunds bedømmelse af valgprocesser i forskellige lande.

©MoeUeMali2013

Rapporter

LTO teams vigtigste opgave er at levere informationer, som core team kan bruge som baggrund for at skrive deres rapporter. Typisk skriver core team tre væsentlige rapporter under en valgobservation, nemlig Interim Report, Preliminary Statement og Final Report.

Interim Reports offentliggøres midt i valgkampen og har til formål at give en status på forløbet af valgets forberedelse mv. I EU missionerne behandles de som interne dokumenter, der distribueres til EU institutioner og medlemslande. I OSCE missionerne bliver disse foreløbige rapporter offentliggjort på OSCE/ODIHR's hjemmeside. I det omfang rapporterne offentliggøres og indeholder kritik, kan de bruges i dialogen med informanter.

Preliminary Statement er den første rapport, som en mission offentliggør efter valgets afslutning. Den offentliggøres normalt på en pressekonference 1-2 dage efter valgets afslutning. Missionens udtalelse bygger i høj grad på LTO'ernes rapporter. I mange lande er der stor interesse for missionens udtalelse, og derfor er sådanne pressekonferencer ofte velbesøgte. Foruden pressen er også værtslandets myndigheder, diplomatiske repræsentationer i værtslandet, medier, kandidater, politiske partier og NGO'er normalt interesserede.

Final Report udsendes ca. 2 måneder efter valgets afslutning. Den indeholder en detaljeret vurdering af valgets gennemførelse og anbefalinger til forbedring af valgprocessen.
Undervejs i valgprocessen kan core team desuden gennem udsendelse af pressemeddelelser eller afholdelse af pressekonferencer vælge at informere offentligheden om status for missionen.

OSCE og EU gør brug af en identisk spilleregel for rapportskrivningen, der udgør det væsentligste produkt af LTO'ernes virke:

Indberet kun hvad du og din makker er enige om! Undlad at rapportere på observationer, hvor I har en divergerende opfattelse af WHO, WHAT and HOW.

I praksis betyder det, at skriftlige indrapporteringer skal udformes af begge partnere – og på en måde, så begge partnere kan stå inde for, hvad der indrapporteres. Det vil sige, at partnerne må forhandle sig frem til kompromisser. Undtagelsesvis kan man indrapportere begge observatørers synspunkter, men så skal sagen være meget vigtig. I de fleste tilfælde er det bedre at droppe emnet, hvis man er uenige.

En anden hovedregel består i at sondre skarpt mellem teamets egne observationer, og hvad teamet er blevet fortalt af andre. Observatørteamets selvoplevede hændelser bruges af core team til at underbygge deres konklusioner.

Sammenholdt med kravet om, at afrapportering kun skal reflektere delte observationer og makkerparret, får det som konsekvens, at begge observatører som udgangspunkt skal deltage i de samme møder, observere de samme vælgeraktiviteter osv. Kort sagt være sammen om langt det meste under arbejdet for missionen.

Indsamlede data skal som udgangspunkt verificeres, før de indrapporteres. I praksis vil det ikke altid være muligt at krydstjekke alle informationer, der tilflyder teamet. I fællesskab skal makkerparret derfor prioritere egen tidsanvendelse. Det kan medføre, at man i stedet for at indrapportere ubekræftede rygter og informationer holder sig til at formidle facts, anklager etc., som flere informanter fortæller om.

De første møder med informanter

Når LTO teams starter arbejdet i AoR, vil de hurtigst muligt besøge de lokale ledere, herunder guvernør, borgmestre, politi og øverste niveau i valgadministrationen. I bedste fald holdes et møde, hvor man taler om relevante forhold, men har toplederne ikke tid til sådanne møder, kan man bede om tilladelse til at komme forbi for at præsentere sine "credentials." Under alle omstændigheder er det god stil at iføre sig pænt tøj ved det første møde med de lokale ledere, fordi man derved udviser respekt for deres embede.

Deres accept af vores tilstedeværelse samt tilsagn om støtte kan være med til at fjerne den mistro, som myndighederne i nogle lande ellers har over for observatører udefra, og hvis man først er accepteret af de øverste led i det lokale hierarki, vil folk på lavere niveauer normalt være mere imødekommende. Ved første møde med en guvernør eller politidirektør vil de typisk formidle kontakt til en specifik medarbejder i organisationen, som kan forestå den løbende kontakt med os. Hvis core team har bedt om svar på konkrete spørgsmål, så skal spørgsmålene selvfølgelig stilles, men man vinder normalt ved at anvende en diplomatisk retorik ved første møde.

I missionens første fase er det vigtigt at identificere samtalepartnere, dvs. informanter eller talspersoner i administrationen, hos politiske partier etc. Som LTO mødes man med disse informanter flere gange, så det kan betale sig at gøre en indsats for at skabe en god og positiv atmosfære for samarbejdet. Så vidt muligt har det første møde karakter af et høflighedsvisit, hvor man så vidt muligt undlader at stille de mest kritiske spørgsmål. Det vigtigste er, at der opbygges en tillidsbaseret relation, fordi et sådant tillidsfuldt forhold kan komme observatørerne til gavn senere under missionen. Myndighederne er af gode grunde mindre imødekommende, hvis de straks bliver

konfronteret med uregelmæssigheder, som de selv er ansvarlige for.

På første møde forklares missionens mandat, herunder at missionen er inviteret af værtslandets myndigheder. Desuden udleverer man visitkort og informationsmateriale fra missionen. Nogle missioner har et fyldigt fact sheet på værtslandets sprog med oplysninger om missionen, beskrivelse af mandat og arbejdsmetode. Hvis missionen ikke har et fact sheet, så er der altid en pressemeddelelse fra missionen, som man kan udlevere. Opfordring til samarbejdspartnere om at følge med på EU's eller OSCE's websites og sociale medier er med til at signalere åbenhed. Hvis informanterne følger opfordringen, vil de være bedre forberedte ved kommende møder.
Informanterne skal også have assistentens kontaktoplysninger, så de kan ringe med oplysninger om relevante arrangementer etc.

Typisk er samarbejdspartnere interesserede og nysgerrige, så man får mange informationer uden at stille ret mange spørgsmål. Politiske aktører er fx meget villige til at præsentere deres partiprogram og politiske visioner. Selv om vi sjældent skal skrive om deres politiske programmer i rapporterne fra AoR, så får vi megen relevant information via disse beretninger, og det kan derfor betale sig at udvise oprigtig interesse, selv om de i begejstringens iver fortæller meget mere, end vi kan bruge. Partierne er mindre åbne, hvis vi konfronterer dem med anklager om, at de er involveret i snyd, men de vil ofte gerne fortælle om de andre partiers snyd.

I OSCE og EU's håndbøger er der udmærkede tjeklister for spørgsmål, som det er relevant at stille til de forskellige samarbejdspartnere.

Grænselandet mellem observation og efterforskning

Valgobservatører skal ikke efterforske sager, som de bliver fortalt

om. Ved efterforskning forstås politiets indsamling af faktiske oplysninger til brug for en straffesag. De enkelte landes lovgivning regulerer politiets efterforskning, brug af metoder og tvangsindgreb under domstolenes medvirken/kontrol (Koch, 2017). Observatørerne har ikke immunitet, ingen særlige efterforskningsmæssige beføjelser og er underlagt værtslandets almindelige lovgivning.

Selvom politiet har eneret på efterforskning, kan valgobservatører ikke regne med at få adgang til denne efterforskning. I nogle lande er politiet meget lidt meddelsomme. Det skyldes ikke nødvendigvis modvilje, men i mange lande er der strenge regler for, hvad en politimand må oplyse. Særligt hvis det er en politimand på underordnet niveau. Her kommer observatørernes tålmodighed nogle gange på en prøve. Det er vigtigt at holde hovedet koldt og fokusere på målet: at indsamle oplysninger til brug for missionen. Hvis en politimand afviser at svare på spørgsmål, kan for meget pres i retning af at få et svar lukke døren for videre samarbejde.

Selv om valgobservatørerne ikke har særlige beføjelser og skal arbejde inden for missionens mandat, så er der alligevel gode muligheder for at indsamle faktiske oplysninger til brug ved missionens analyse og afrapportering, fx kan man få mange oplysninger ved at interviewe repræsentanter for politiske partier, medier, NGO'er og valgadministration. Mange af valgets interessenter har en interesse i at overbevise internationale valgobservatører om, at de selv overholder reglerne, men at andre ikke gør. De er derfor villige til at dele oplysninger i form af dokumenter, fotos mv., som støtter fx et parti eller kaster smuds på modstandere. Oplysningerne skal betragtes som partsindlæg og undersøges nærmere. Når oplysninger fra et parti bliver undersøgt, viser virkeligheden sig ofte at være mere nuanceret.

Eksempel:
På en mission blev et LTO team kontaktet af en ung mand, som var forslået og oplyste, at han og andre aktivister fra et politisk parti var blevet udsat for politivold. Oplysningerne gav naturligvis anledning til at søge yderligere oplysninger fra vidner og politiet m.fl., men teamet kunne ikke alene på baggrund af mandens fortælling skrive, at han havde været udsat for politivold. Han kunne have pådraget sig skader på mange andre måder, fx i et værtshusslagsmål.

Når teamet har indsamlet belastende oplysninger om fx et parti eller dele af administrationen, må de anklagede have mulighed for at forsvare sig. Det kan være ubehageligt at fremlægge fx belastende anklager og dokumentation i form af udskrift fra medier, sociale medier og fotos for informanterne, men det skal gøres, og man vinder meget ved at gøre det på en saglig og venlig måde. Vi er jo hverken parter i sagen eller repræsentanter for domstolene, men skal blot indsamle oplysninger – herunder de anklagedes udlægning af sagerne.

Et særligt problem opstår i de tilfælde, hvor en samarbejdspartner betinger sig anonymitet for at give oplysninger. Anonyme oplysninger kan ikke bruges som dokumentation, men de kan påvirke teamets fokus. Hvis man fx modtager oplysninger fra en samarbejdspartner, som ikke ønsker sin identitet videregivet, kan man undersøge, om oplysningerne også er tilgængelige andre steder, fx på de sociale medier, og så kan man benytte disse alternative kilder som reference. Efter vores opfattelse er det unfair at henvise til "anonyme kilder", når man konfronterer en informant med anklager. Det er naturligt, hvis han eller hun svarer "jeg ønsker ikke at forholde mig til rygter og anonyme kilder…"

Hvis en samtalepartner ikke vil svare på et spørgsmål, så tages det til efterretning, og vi oplyser ham om, hvad vi planlægger at skrive i rapporten vedrørende hans svar eller mangel på samme. Det tjener intet formål at forsøge at presse vedkommende til at ændre opfattelse. Tværtimod kan det forgifte atmosfæren for kommende møder. Core team bør konsulteres i hvert enkelt tilfælde, og det skal vurderes, hvorvidt og i givet fald hvordan anonyme oplysninger skal indgå i rapporteringen (Directorate General External Relations, 2008).

Forskellige typer af dokumentation

I forbindelse med observationer kan det være værdifuldt at indsamle forskellige former for dokumentation, som kan bruges i forbindelse med rapportering. Eksempler på dokumentation, som LTO teams typisk indsamler, er billeder fra vælgermøder og demonstrationer, kopier af dokumenter og medieomtale. Herunder diskuteres nogle af disse former for dokumentation.

I EU og OSCE missioner udstyres alle LTO'er med en smartphone med kamera, videooptager, dokumentscanner og lydoptager. Dermed har vi som observatører et godt værktøj ved hånden, for hvis man fx fotograferer fra et vælgermøde eller ved en demonstration, er det lettere at huske detaljer som fx deltagerantal, tekst på posters osv., når rapporten skal skrives. Video og lydfiler kan være med til at dokumentere, hvilke politiske budskaber, der bringes, ligesom evt. hadefulde budskaber, trusler og andre ulovligheder kan dokumenteres.

Man skal dog være opmærksom på, at lovgivningen i værtslandene kan sætte nogle begrænsninger for, hvad det er lovligt at fotografere eller optage. Vi er som observatører underlagt værtslandets lovgivning og har ikke immunitet. I mange lande er det fx ikke tilladt

at fotografere militær, politi, lufthavne og offentlige bygninger. Tilsvarende er der i de fleste lande nogle begrænsninger med hensyn til optagelse af fotos på privat område.

Generelt gælder, at det er klogest at spørge. Selv hvis loven ikke begrænser fotografering, så kan arrangører eller tilstedeværende være imod at blive fotograferet, og der er ingen grund til at skabe modvilje. Tilsvarende bør man undlade skjulte optagelser af møder, for selv hvis lovgivningen tillader det, undergraver skjult adfærd naturligvis tillidsforholdet mellem informant og observatør.

Eksempel:
Ved valgene i et afrikansk land i 2016 blev regeringspartiet beskyldt for at bruge statslige ressourcer i forbindelse med valgkampen. Under en stor demonstration arrangeret af regeringspartiet optog observatørerne fotos af statsejede busser, som blev anvendt til transport af partiets tilhængere til demonstrationen. På busserne var logo fra en statslig institution. Disse fotos blev sendt til core team sammen med en rapport om demonstrationen. Andre teams gjorde tilsvarende iagttagelser, og missionen kom med denne håndfaste udtalelse i Preliminary Statement:

"The EU EOM observed the misuse of state resources for campaign purposes in contravention of the law, further contributing to an unlevel playing field".

Informanter har ofte forskellige dokumenter, som de gerne vil dele med os, men de har ikke adgang til kopimaskine og ingen elektroniske versioner af de pågældende dokumenter. Her er dokumentscanneren på mobiltelefoner et fremragende værktøj. Scanneren har den fordel frem for telefonens kamera, at dokumenterne kan scannes

i en PDF fil, og at vi derfor kan få alle sider i et enkelt dokument. Nogle af missionernes smart phone har installeret en sådan dokumentscanner, men man kan også selv installere en. Der findes et stort udbud af gratis scannere til download fra nettet.

Det indgår i observatørernes daglige rutine at følge med i nyhedsformidlingen på trykte og sociale medier samt i TV og lokalradioer. I lande, hvor observatørerne ikke forstår sproget, bør det være en naturlig del af arbejdet for assistenten at monitorere medierne. Informationer fra medierne kan dels bruges direkte i forbindelse med rapportskrivning og dels bruges som kontekst for samtaler med informanter.

Hvis man undersøger en hændelse, som fx vold mod aktivister eller hærværk mod et partikontor, så er det oplagt også at søge informationer fra de trykte og elektroniske medier, herunder partiernes sociale medier.

Når samarbejdspartnere gør os opmærksomme på en medieomtale, fx et interessant interview i et lokalt medie, så er det en god ide at kontakte journalisten eller det pågældende medie, for ofte er det muligt mod betaling at få en video eller lydfil af udsendelsen.

Mange NGO'er gør et stort arbejde for at dokumentere uregelmæssigheder, og de er ofte villige til at dele ud af deres materiale. Nogle NGO'er arbejder meget grundigt og bruger andre metoder, end valgobservatører kan tillade sig, men selv om man kan diskutere etikken i deres arbejdsmetoder, og selvom de ikke er neutrale, så kan materialet være værdifuldt.

Eksempel:
I forbindelse med parlamentsvalget i et asiatisk land i 2017 ringede et medlem af en NGO til lederen af et valgsted under foregivende af at repræsentere et bestemt parti. I et forsøg på at dokumentere "vote buying," spurgte NGO'eren, hvor mange stemmer lederen af valgstedet kunne garantere for det pågældende parti. Lederen af valgstedet bekræftede, at hun kunne garantere et givent antal stemmer på det pågældende parti ved valget. Efterfølgende offentliggjorde organisationen en lydfil af samtalen på sin website. LTO teamet i området brugte lydfilen i deres arbejde med at dokumentere påstande om valgsnyd.

Foruden internationale valgobservatører er det velset, at valg observeres af indenlandske observatører. I de fleste valgmissioner er det naturligt, at LTO teams mødes med sådanne indenlandske valgobservatører. Disse møder baserer sig på den fælles interesse for valget, og det kan være værdifuldt at høre deres perspektiv på, hvad der foregår. Man kan imidlertid ikke forvente, at de deler ud af deres egne observationer, for de har fx anonyme kilder, som de vil beskytte, og har hørt rygter, som de vil efterforske, uden at de internationale observatører spænder ben for deres efterforskning. Tilsvarende har vi som internationale observatører en vis tavshedspligt. Ofte er de lokale valgobservatører rekrutteret blandt NGO medlemmer.

Under møderne tager man naturligvis noter, og selvom det kan være fristende at uddelegere denne opgave til den ene observatør, giver det erfaringsmæssigt et bedre resultat, hvis begge LTO tager noter, så man kan sammenholde oplysningerne senere.

LTO teamets rapporter

LTO teamets rapportering følger et fastlagt mønster. Typisk skal

teamet skrive en ugentlig rapport samt specielle rapporter, når de observerer valgmøder, demonstrationer etc.

I EU og OSCE missioner skrives den ugentlige rapport i en skabelon, hvor der er plads til fx oplysninger om valgadministration i et felt og om partierne i et andet. I nogle missioner modtager de enkelte LTO teams hver uge en ny skabelon med oplysninger om, hvad der ønskes belyst i de forskellige afsnit i weekly report for den specifikke uge. I andre missioner anvendes samme skabelon og vejledning til de enkelte afsnit for hele missionen. Håndbøgerne fra OSCE/ODIHR og EU giver gode vejledninger med hensyn til struktur og indhold af disse weekly reports.

Rapporten sendes til koordinatoren, som derefter fordeler de enkelte afsnit i rapporten til de forskellige eksperter i core team, så fx den politiske ekspert får de brudstykker, som omhandler politiske forhold, og medieeksperten får dem om medieforhold. Typisk har disse eksperter bedt LTO teams indsamle bestemte informationer, så afsnittet indeholder svar på deres spørgsmål.

Man kender deadline en uge frem, så der er god mulighed for, at LTO'erne kan forberede rapporten, lave en arbejdsdeling og diskutere rapportens enkelte afsnit, inden den sendes. Det er altid en god idé at starte tidligt og løbende føje informationer ind i de enkelte afsnit. Ideelt set bør det være en rullende proces, så man påbegynder næste uges weekly report straks efter, at den foregående uges rapport er afsendt.

Selv om deadline kendes i forvejen, så oplever de fleste observatører at være under tidspres, for teamet skal fx indsamle svar på core teams mange spørgsmål, holde møder, observere valgmøder og

demonstrationer. Desuden er der logistiske opgaver, fx regnskab, og afstande kan være lange, så megen tid skal bruges på transport. I lande med store afstande som fx Zambia og Mongoliet er det ikke unormalt at tilbringe 6-7 timer på landevejen for at mødes med informanter eller observere en demonstration.

Når LTO teamet oplever noget særligt som fx en demonstration, en vigtig retssag eller valgrelateret hærværk, indsendes en såkaldt spot report. Spot reports skal indsendes til core team straks efter observationen, fordi det giver core team mulighed for at reagere på uventede valgrelaterede handlinger. Efter omstændighederne kan LTO koordinator orienteres telefonisk, før rapporten skrives. Disse spot reports er typisk kun en side, evt. med tilhørende dokumentation, og de skrives ofte i de sene aftentimer, men de kan altid følges op med en ny rapport eller i ugerapporter. Ofte vil man ved afgivelse af en spot report i sagens natur ikke have tilstrækkelige oplysninger til at drage en konklusion, men det forventes heller ikke. Som udgangspunkt er det godt at skrive det, som man har observeret – hverken mere eller mindre.

Når teamet overværer en demonstration – planlagt eller spontan – skrives en campaign eller rally report. EU og OSCE/ODIHR håndbøgerne indeholder udmærkede skabeloner for disse rapporter. Disse rapporter skal også sendes til core team hurtigst muligt. Nogle teams medbringer PC, så rapporterne kan skrives og sendes fra bilen.

Efter valget og offentliggørelsen af missionens præliminære statement, fortsætter LTO'er typisk arbejdet i AoR nogle dage. En af opgaverne er at sige farvel til de informanter, som man har haft mest kontakt med. Ved sådanne møder kan man fint uddele missionens

foreløbige rapport og høre, hvad de mener om bedømmelsen. Hvis missionens statement indeholder kritik af myndigheder, vil disse nogle gange reagere negativt, men omvendt kan det også styrke missionens troværdighed, når samarbejdspartnere kan genkende kritikpunkter, som de selv har rejst over for observatørerne.
Ved afslutningen af missionen udarbejder LTO teams en final report, som dels indeholder teamets iagttagelser og konklusioner i forbindelse med valget, dels refleksioner vedrørende organisationen og gennemførelsen af missionen. Kommentarer til præliminære statements indgår centralt i LTO'ernes final reports. Det samme gør myndighedernes behandling af klager over brud på valglovgivning før, under og efter valgdagen.

I alle missioner er der en begrænsning på, hvor lang en rapport må være. Det er typisk max. 5 sider for en weekly report og 2-3 sider for spot og campaign reports. Man skal således skrive kort, klart og præcist. De fleste LTO'er har oplevet, at det kan være svært at begrænse sig, når man har meget på hjertet, men der gives ikke ekstra point for lyrikken. Begrænsningen begrundes med, at LTO koordinatoren skal læse mange sider, når alle LTO teams i en mission indsender rapporter.

Fra observation til rapport

Teamets rapporter er afgørende for missionens analyser og vurderinger af valget og bruges som nævnt som grundlag for core teams rapporter. Det er derfor vigtigt, at oplysningerne i rapporterne er korrekte og så veldokumenterede som muligt. Det skal fremgå klart, hvordan man har modtaget oplysningerne, fx om det er egne observationer eller ubekræftede rygter.

Ofte taler man om, at rapporterne skal være objektive. "Objektivitet" har i daglig tale to betydninger. Den ene er, at man holder sig til at beskrive objekter, som fx en bil, et valglokale, en politimand og et hus. Den anden er, at man skal høre alle væsentlige interessenter i en sag og præsentere deres forskellige synspunkter uden at tage parti for den ene part (Mogensen, 2000). Begge betydninger har relevans for LTO'er, for vi rapporterer både egne iagttagelser og oplysninger fra andre, men det er væsentligt at skelne mellem dem.

Egne iagttagelser er, hvad man selv har set og hørt. Det kan fx være observationer ved en demonstration eller voldelige optrin, begået hærværk mod valgplakater eller brug af statslige ressourcer til valgkampagner. Egne iagttagelser omfatter også vores vurdering af informanter, så det fx bør fremgå af rapporterne, hvis en informant fx er synligt spirituspåvirket eller ophidset. Oplysningerne fra en påvirket eller ophidset person kan godt være rigtige, men det kan være, at personen siger ting, som han/hun under normale omstændigheder ikke vil stå ved. Når vi som observatører selv har set og hørt noget, så betragtes det som facts i missionen.

Core team er mere skeptisk, hvis man alene har hørt om forhold fra andre, og her kommer den anden betydning af objektivitet ind i billedet, for her handler det i vid udstrækning om at behandle alle parter afbalanceret.

Ofte fortæller informanterne om udemokratiske handlinger foretaget af modparten, og disse kan rapporteres, men først skal man indhente den anklagedes forklaring. Man har altså en afbalanceret historie med to eller flere forklaringer. Om muligt bør sådan en indberetning suppleres med egne iagttagelser, hvis core team skal kunne bruge beretningen i deres rapporter.

Eksempel:
Hvis teamet fx modtager en henvendelse fra X parti om, at partiets valgplakater er blevet ødelagt af Y parti, bør teamet så vidt muligt ved selvsyn kan konstatere, at valgplakaterne er ødelagt. Man rapporterer så, at der er begået hærværk mod X partiets valgplakater i den givne lokalitet, og at de beskylder parti Y for at så bag. Oplysningerne giver imidlertid ikke grundlag for at konkludere, hvem der rent faktisk har begået hærværket. X parti skal naturligvis spørges, hvorfor de mistænker Y parti, ligesom der skal søges yderligere oplysninger og forklaring fra evt. vidner. Y parti skal også have mulighed for at forholde sig til beskyldningen.

Selvom vi som valgobservatører ikke kan efterforske sagerne, så bør forlydender om problemer af betydning for valget indberettes til core team, for måske får de beretninger om tilsvarende problemer andre steder, og hvis der tegner sig et mønster, vil core team overveje at nævne det i en af deres rapporter.

Eksempel:
Ved parlamentsvalget i et asiatisk land i 2017 var der massive forlydender om omfattende "vote buying." Det fyldte i medierne, og alle partier tog afstand fra "vote buying" i taler ved demonstrationer. I møder med NGO'ere og repræsentanter fra politiske partier hørte LTO teamet ligeledes om det. Core team efterspurgte beviser, men ingen LTO teams kunne komme med håndfaste beviser for, at der foregik "vote buying". På baggrund af de mange indicier skrev missionen:

" However, there was credible information of vote buying, of pressure on public servants including in schools and hospitals, and of

intimidation of voters to vote for certain parties. This contributed to an overall lack of public confidence in the electoral process"

Eksempel:
En dansk LTO ved valgene i et afrikansk land i 2016 fortæller, at han og hans kollega overalt i deres AoR modtog informationer om, at medlemmer af et af de store oppositionspartier blev chikaneret og udsat for vold og hærværk mod partiets lokaler. Ifølge oppositionspartiet skulle gerningsmændene findes blandt aktivister fra regeringspartiet. Oppositionspartiet havde mange gange anmeldt forholdene til politiet, som angiveligt normalt ikke havde foretaget nogen efterforskning eller anholdt voldsmænd. Derimod syntes politiet at være meget aktive med at gribe ind mod oppositionspartiets medlemmer i tilfælde af hærværk mod regeringspartiets valgplakater. Nogle steder blev oppositionspartiets oplysninger underbygget af knuste ruder i partikontorer og ødelagte valgplakater. Politiet og repræsentanter fra regeringspartiet afviste beskyldningerne.
"Selv om vi ikke havde håndfaste beviser, så kunne vi rapportere om et ensartet mønster. Det gjorde andre teams også," fortæller den danske LTO. Core team skrev:

While in many areas the police were commended for their management of campaign security, this was not the case in all provinces, notably in [name of districts].

I en række andre missioner har core teams dog vurderet anderledes, selv om der fremstår et mønster omkring magtmisbrug / "vote buying" / brud på valglovene. Her har manglende konkrete beviser betydet, at et tilsvarende mønster af ulovligheder er blevet fortiet i missionernes afsluttende rapport.

Når vi arbejder i et område, hvor oppositionen undertrykkes og udsættes for overgreb, kan det være svært ikke at have sin sympati for dem, men man har ikke ret i alt, alene fordi man er undertrykt, så i sådanne tilfælde er det særligt vigtigt at holde fokus på vores neutralitet og objektivitet.

Behovet for at krydstjekke oplysninger gælder også medierapporter. Der kan være tale om bevidst eller ubevidst forkerte oplysninger. I nogle tilfælde er der tale om "fake news". Såkaldte "fake news" er ikke et nyt begreb - det har eksisteret længe i forbindelse med valg. Nogle gange oprettes falske profiler for at sprede misinformation, og nogle gange viderebringer de trykte og elektroniske medier ukritisk disse oplysninger. Hvis man i lokal sammenhæng bliver opmærksom på "fake news", bør man hurtigst muligt rapportere det til missionens medie analytiker via LTO koordinator.

Eksempel:
I forbindelse med valgene i et afrikansk land i 2016 cirkulerede falske rapporter på sociale medier og i elektroniske medier med foto af deputy chief observer og falske citater, der angiveligt skulle komme fra ham. EU måtte i den anledning på sin website advare mod disse oplysninger som værende "fake". EU EOM dementerede disse oplysninger på missionens website:

"Chief Observer of the Mission, Ms YY said the EU EOM is interested in the credibility of the electoral process, and not in any particular outcome of the elections. She dismissed fake reports circulating in the social media about expected election results associated with "European Observers", confirming that the EU election observers have not produced or published any such reports" [15]

Den rene sandhed findes sjældent på Facebook eller Twitter, men de sociale medier giver alligevel ofte stof til at arbejde videre med. Når en samarbejdspartner henvender sig til os om en hændelse, er det meget ofte muligt at finde oplysninger om samme hændelse på de sociale medier. Hvis et parti fx henvender sig til os i anledning af hærværk imod et partikontor, vil der meget tit være opslag om det samme på partiets Facebook, hvor også kommentarerne til et opslag kan give brugbare informationer. Hvis mistanken rettes mod et andet parti eller organisation, vil det også være naturligt at se, hvad de har skrevet på Facebook. Det er en god ide at tage screen shots af sådanne opslag, for de kan bruges som dokumentation.

Hvis der er tale om vold mod aktivister, hærværk osv., vil der ofte kunne findes supplerende oplysninger i de trykte og digitale medier. Det er imidlertid sjældent nok. Nogle medier er farvede af bestemte partier eller myndigheder, og artiklerne er ikke bedre end de journalister, som har skrevet dem. Det kan være en fordel at tale med journalisterne bag mediehistorierne, for de har altid flere oplysninger, end hvad der følger af artiklerne. Selvom medieomtale ikke på nogen måde er dokumentation for, hvad der er sket, så bør man kopiere sådanne nyhedshistorier, for de bidrager til fortællingen om valgkampagnen.

Eksempel:
Under en valgmission i Afrika i 2016 fik et LTO team oplysninger om, at politiet i en provinshovedstad havde "stormet" studiet på byens lokalradio for at forhindre radioen i at gennemføre et live interview med et oppositionspartis vicepræsidentkandidat. Oplysningerne

fremgik også på lokalradioens Facebook. Teamet kørte til lokalradioen, hvor lederen bekræftede, at en større styrke af kampklædt politi under ledelse af vicepolitidirektøren kort forinden havde "stormet" radioens lokaler og foretaget ransagning for at forhindre, at radioen bragte et annonceret interview med vicepræsidentkandidaten. Vicepolitidirektøren oplyste i forbindelse med aktionen, at det ikke var tilladt for andre partier at foretage kampagneaktiviteter samtidig med, at præsidenten førte kampagneaktiviteter i provinsen. Radioen sendte imidlertid interviewet live fra vicepræsidentkandidatens bolig, mens ransagningen fandt sted. Lederen af radiostationen gav teamet nogle fotos, som han havde optaget, mens aktionen fandt sted.

LTO teamet kontaktede derefter vicepolitidirektøren, som bekræftede, at hun havde været leder af aktionen mod lokalradioens studie. Hun forklarede, at det var i strid med Public Order Act, at andre partier foretog kampagneaktiviteter i provinsen samtidig med, at præsidenten var i provinsen for at føre kampagne. Derfor havde det været nødvendigt at gennemføre aktionen. Det forhold, at aktionen blev ledet af provinsens politileder med næsthøjest rang fortæller, at det for myndighederne var en alvorlig sag.

Dermed anså LTO-teamet sagen for at være tilstrækkelig oplyst, og de indsendte en spot rapport med dokumentation i form af fotos til core team. Det var herefter op til missionens juridiske rådgiver at vurdere sagen. I preliminary statement skrev core team:

"The provisions of the Public Order Act were exploited to favor the PF, allowing events of the president and vice-president to unfairly block those of other parties at short notice, throughout the campaign period. The interpretation by police that no campaign events could be held in the same province as that in which the president was present was unnecessarily broad and an excessive restriction on the right to campaign."

Perspektive-ring

Dette afsnit rejser nogle spørgsmål vedrørende innovationsprocesserne omkring valgmissioner. De foregående afsnit har ladet mange spørgsmål stå åbne, fordi de ikke kan besvares af os.

Formålet med de følgende afsluttende refleksioner er at skabe grundlag for debat om valgobservationernes fremtid.

© EU EOM

Afsluttende refleksioner

Valghandlinger af forskellig art er blevet observeret af udenlandske repræsentanter siden 1800-tallet, men international valgobservation som den systematiske monitorering, vi i dag forbinder med begrebet, er blevet udviklet over de seneste tre årtier.

I 1990-erne vandt de europæiske valgobservationer stor udbredelse, og det skyldtes især den demokratiseringsbølge, som kom i forlængelse af Berlinmurens fald. Valgobservationerne havde i den periode især fokus på nye, svage demokratier, der havde brug for både en test af ledelsens legitimitet og for vejledning i en overgangsfase. Nu er fokus i stigende grad på gamle demokratier, og landene lærer af hinanden.

Alligevel kan man godt spørge, om verden har ændret sig så meget i forhold til situationen i 1990'erne, at valgobservationer ikke længere er tidssvarende?

Det koster mange penge at organisere store valgmissioner med hundredvis af korttidsobservatører, som bliver fløjet ind fra forskellige lande. Er det pengene værd, eller kunne skatteydernes penge blive brugt på en anden måde, der mere effektivt løser nogle af 2020'ernes problemer?

I denne bog har vi lagt til grund, at valgkamp og valghandlinger observeres, fordi demokratiske valg giver legitimitet til et nationalt styre, men er det begrundelse nok?

Som internationale valgobservatører har vi hver især accepteret rollen som fanebærer for demokrati, og at vi efter bedste evne objektivt og upartisk skal indsamle informationer. Som feltarbejdere i demokratiets tjeneste er vi tre forfattere enige om, at valgobservation i langt de fleste tilfælde gør en positiv forskel, men vi ved også, at man kan komme med mange indvendinger. For eksempel er det almindelig accepteret, at vi som valgobservatører aldrig kan være helt objektive, at magtmennesker i alle lande løbende opfinder nye strategier for at vinde valg, og at det kan være svært at adskille sandhed fra fake news.

Judith Kelley har i sin bog "Monitoring Democracy: When International Election Monitoring Works and Why It Often Fails" sammenfattet kvaliteten af valgobservation med ordene fra den italienske Western film "The Good, the Bad, and the Ugly" (1968):

"The good part is that monitors can improve election quality. The bad part is that most of the time they do not. The ugly part is that they are sometimes biased and contribute to the false legitimization of governments" (Kelley, 2012).

Innovation inden for valgobservation

I relation til valgobservation foregår udviklingen trinvis inden for to hovedområder:

1) Afvikling af demokratiske valg
2) Monitorering og rapportering

Vi vil nu kort skitsere disse to innovationsprocesser:

Afvikling af demokratiske valg

Valgobservation er en del af værtslandets cyklus for demokratiske valg og bidrager ideelt set til løbende forbedringer. Samspillet omkring demokratisering af valghandlinger mellem værtslandet og internationale valgmissioner illustreres af OSCE/ODIHR på følgende måde:

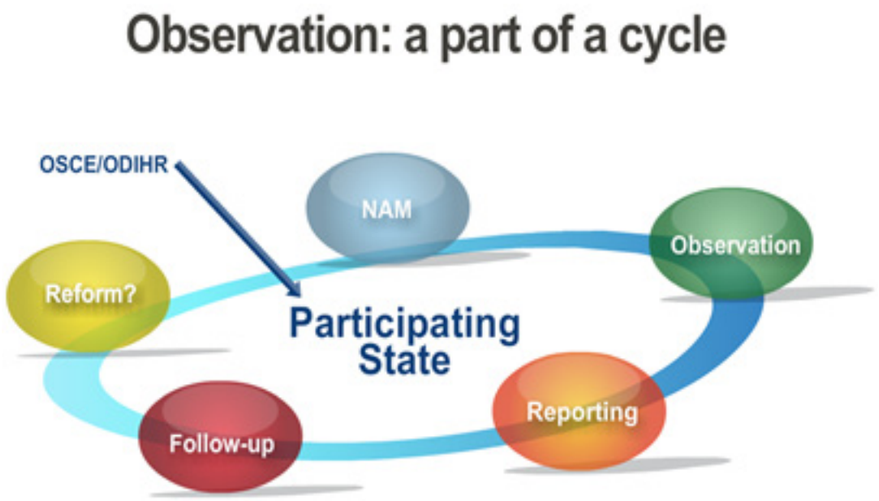

Figur 5. Valgobservation illustreret som en process i relation til valg i et givent land. Kilde: OSCE/ODIHR

Som tidligere beskrevet, når et valg er udskrevet, og valgobservation ønskes, er første skridt en behovsanalyse. På figur 5 er den del af processen illustreret med en lyseblå cirkel og bogstaverne NAM, som står for Needs Assessment Mission. Selve valgmissionen har typisk en varighed på 4-6 måneder, hvoraf core team opholder sig ca. 3 måneder i værtslandet, LTO'erne halvt så længe, og STO'erne ca. 10 dage omkring valgdatoen.

Undervejs udsender missionen informerende pressemeddelelser, "Preliminary Statement" m.v., og først ca. 2 måneder efter valghandlingen offentliggør missionen sin endelige rapport. Ud over bedømmelsen af valgets tekniske gennemførelse og den forudgående valgkampagne indeholder denne rapport anbefalinger til værtslandet. Disse anbefalinger har til formål at forbedre valgprocessen fremover. Hvis samme internationale organisation vender tilbage til landet for at observere det pågældende valg, danner vurderinger og anbefalinger i den afsluttende rapport baggrund for de nye observationer og dataindsamlinger. Samtidig anvendes den afsluttende rapport oftest flittigt af de politiske partier, myndigheder, NGO'ere og diplomatiske repræsentationer. Rapporten ses således som et led i en proces, der skal føre til konstante forbedringer.

Monitorering og rapportering

Som tidligere fortalt blev de grundlæggende konventioner for international valgobservation vedtaget af FN's generalforsamling i 2005. Hver af de 52 internationale organisationer, der i dag har tilsluttet sig konventionerne, har udviklet deres specifikke koncept for opbygning og gennemførelse af valgmissioner.

To store aktører – EU EOM og OSCE/ODIHR – deler rigtig mange aspekter omkring konceptudviklingen.[16] Blandt forskelligheder i

deres opbygning af valgmissioner kan det konstateres, at EU EOM's er ledet af en politiker, mens valgmissioner i OSCE/ODIHR ledes af en valgekspert, at OSCE missioner oftest opererer med et langt større antal STO'er end EU missioner, at EU i modsætning til OSCE udliciterer logistik og sikkerhed omkring valgmissioner til en service provider, og at OSCE/ODIHR koncentrerer sig om valgobservation i OSCE's egne medlemslande,[17] mens EU dækker udvalgte valg på alle klodens kontinenter. De øvrige internationale valgmissioner har større eller mindre lighedstræk med koncepterne for EU EOMs og OSCE/ODIHR.

Overordnet set er det vores vurdering, at det fastlagte koncept sjældent fraviges af missioner i regi af EU og OSCE/ODIHR. En del af forklaringen på den oplevelse er sandsynligvis, at ændringer og fornyelser sker med så små skridt, at det knapt nok observeres af aktive observatører. I det følgende skal kort skitseres, hvordan denne fornyelse trods alt finder sted over tid inden for teknologi, sprogbrug, organisering:

Den teknologiske udvikling har muliggjort en langt smidigere kommunikation. Hvor observatører fx for blot få år siden ville bruge en del af valgdagen på et finde en fax-maskine, så data kunne transmitteres fra et lokalt område til core team, så foregår dataoverførslen nu i vid udstrækning med elektronisk pen eller tablet.

Der eksperimenteres også løbende med kvalitetsudvikling omkring konkrete aspekter. For eksempel har der været forsøg med nye metoder til afdækning af det økonomiske flow, dvs. finansiel støtte til partier og kandidater. En række højt profilerede sager i de seneste år vidner om, at det er vanskeligt at afdække. Proceduren for udvælgelse af de valgsteder, som observeres, er også blevet forsøgt stram-

met op. Fx er det fristende for observatører at vælge at observere stemmeoptælling om aftenen på små, komfortable valgsteder tæt på byen, fordi det betyder, at man typisk bliver færdig tidligere, og valgnætter kan føles lange. Men valgstatistikere ønsker, at stemmeoptællingsstederne udvælges ved en form for "random sampling" eller lotteri.

Hvis man analyserer sprogbrugen i rapporterne, så er der en klar tendens til, at valgmissioner i løbet af de seneste ti år har bevæget sig væk fra en diskurs, som signalerer karaktergivning. Man taler ikke længere om et frit og fair valg (Svensson og Elklit, 1997), men fokuserer i stedet på, om landet udvikler sig positivt set fra en demokratisk synsvinkel. I praksis betyder det, at core team vurderer, om den pågældende statsmagt siden det sidst observerede valg har "taget et skridt" i henholdsvis en demokratisk eller autokratisk retning, herunder om anbefalinger fra tidligere valg er blevet implementeret i forfatning eller valglove, om snyd og intimidering af vælgere er minimeret, om klager behandles af et uvildigt retsvæsen osv.

Organisatorisk tilpasses missionerne hyppigere til de konkrete observationsopgaver, som NAM har beskrevet. Både OSCE og EU har fx gennemført valgmissioner uden medvirken af STO'er på valgdagen, fordi det væsentlige har været at observere valgforberedelserne. OSCE, EU og Carter Center har desuden organiseret missioner fokuseret på specifikke emner, som fx mediedækningen af valget, genoptælling af stemmer, eller politiske partiers aktiviteter.

Spørgsmål til overvejelse

Det er vores overordnede vurdering, at der løbende eksperimenteres

med nye metoder og værktøjer til valgobservation. Men på trods af den løbende innovation så har det overordnede koncept for valgobservation været langtidsholdbart. Betyder det, at konceptudviklingen er fuldbragt, eller er der behov for en mere grundlæggende ændring i konceptet?

Harmonerer 1990'ernes løsninger med 2020'ernes behov? Generation baby boomers (født 1946-60) udformede det eksisterende koncept, men hvordan harmonerer deres tankegang med millennium generationens (født 1977-94) verdenssyn og teknologi?

Vil det være ønskværdigt – og realistisk – at fremtidige valgobservationer tilskæres, så de i stedet for at dække alle relevante aspekter af en valgkamp og valghandling koncentrerer sig om aspekter af speciel interesse for det internationale samfund?

Hvor meget indflydelse kan man acceptere, at en international valgobservation får på udviklingen i suveræne lande?

Er det et problem, at valgobservatører ikke selv er demokratisk valgte?

Skal international valgobservation fortsat tilstræbe at yde objektiv og uvildig valgobservation, eller er det acceptabelt, at valgmissioner bliver brugt som et udenrigspolitisk redskab til fremme af udviklingspolitiske målsætninger?

Foto: Marielise Berg-Sonne

Appendix: Cases fra valgobservatørernes virkelighed

I Appendix delen beskrives en række cases fra observatørers virkelighed. Beskrivelserne indeholder dilemmaer, som der ikke er noget korrekt svar på, men man kan med fordel gøre brug af viden fra bogens forskellige afsnit.

Casene er skrevet af forskellige observatører, men præsenteres i anonymiseret form, fordi det vigtige er problemstillingen. Af samme grund har vi omskrevet nogle af beretningerne, så de dels fokuserer på det væsentlige og dels gør det mindre indlysende, hvorfra beretningen stammer, men beskrivelserne indeholder alligevel så mange informationer, at man kan finde frem til de faktiske cases, hvis det er vigtigt. I så fald skal man blot huske, at casene er omskrevne og derfor ikke kan betragtes som en sandfærdig kilde til bedømmelse af et konkret valg.

Formålet med disse cases er at præsentere en række problemstillinger og dilemmaer, som kan danne grundlag for udveksling og erfaring blandt observatører.

Case 1: Observation eller efterforskning?

Denne case består af to akter. Efter hver akt er en række spørgsmål, som man kan diskutere:

1. akt

Vi er LTO'er i et Afrikansk land i 2016. Det er vort andet besøg på politigården i et distrikt, der grænser op til hovedstadsregionen og udgør et ud af fem distrikter i vores AoR. På det første møde var kommissæren fraværende. I stedet mødte vi vice-politidirektøren overfor hvem, vi introducerede os selv og missionens mandat samt fortalte om vores arbejdsform og afleverede vores kontaktdata i forhåbningen om at modtage politiets beskyttelse og velvillige samspil under – og efter – den igangværende valgkamp.

Nu mødes vi med kommissæren selv på hans sparsomt indrettede kontor i politiets regionale hovedsæde. Overfor ham sidder vi – et team af EU LTO'er samt vores lokale assistent. Vi fortæller om vores mandat og præciserer, at vi kommer her inviteret af regeringen. I hånden har vi MoU (Memorandum of Understanding), der formelt garanterer os samspil med alle statslige institutioner.
En storsmilende kommissær forsikrer os om hans ubetingede beskyttelse og hjælp.
Men tonen skifter øjeblikkelig, da vi forlader de overordnede hensigtserklæringer og spørger ind til konkrete hændelser under valgkampen i området.

LTO 1:
"I går overværede vi et lovligt vælgermøde. Mødet blev afviklet i god ro og orden. Politiet var tilstede i et større antal og forblev passivt registrerende i baggrunden. Og mødet blev afviklet helt uden voldelige konfrontationer.

Vores kilder fortæller dog, at da partiets kortege af kandidater og partistøtter bevægede sig væk fra vælgermødet, blev de standset af bevæbnede politistyrker, der med tåregas og gummikugler tvang kortegen til at spredes. Vi fik samtidig fortalt, at politiet foretog et tocifret antal anholdelser samt beslaglagde højttalervogn og kampagneudstyr tilhørende oppositionspartiet. Kan politikommissæren bekræfte hændelsen, arrestationerne og konfiskationen?

Med ét ændres stemningen på kontoret. Kommissærens ansigt skifter udtryk. Den joviale vært ifører sig et panser af autoritet og fåmælthed.

Kommissæren:
"Jeg kan ikke bekræfte noget som helst. Hvem er jeres kilde? Og hvilken interesse har I i at snage i politiets opgaver, der skal sikre ro og orden i gaderne?"

LTO 2:
"Som valgobservatører ved vi, at vi ofte bliver forsøgt brugt som part i valgkampen. Derfor krydstjekker vi alle de oplysninger, vi modtager. Principielt modtager vi oplysninger i fortrolighed. Vi beskytter vore kilder – og videregiver kun vore indsamlede oplysninger til vores egen mission. Derfor kan vi ikke oplyse dig, hvem kilderne til vore oplysninger er. Men ifølge vores mandat skal vi indsamle oplysninger og data på alle aktiviteter, der er relateret til valgkampen og valg-

handlingerne. Det er grunden til, at vi spørger til hændelserne i går. Vi vil gerne høre politiets og dermed din mening om de påståede arrestationer og konfiskationer af køretøjer og kampagneudstyr."

Kommissæren:
"Jeg er desværre ikke bemyndiget til at udtale mig. Så jeg henviser til min overordnede, der sidder i politiets hovedsæde i hovedstaden".

LTO 1:
"I så fald vil vi gerne have navn, titel og kontaktdata på din overordnede."
Spørgsmålet bringer kommissæren tæt på kogepunktet. Det bedste forsvar er et angreb. Derfor erstattes det tilknappede og arrogante ydre af verdensmandens flabethed:

Kommissæren:
"I holder med oppositionen. Ha, I ønsker, at oppositionens kandidat vil beholde sin plads i parlamentet. Men det kommer ikke til at ske. I kommer her for at skabe kaos i vort afrikanske demokrati. Jeg læser jer som en forudsigelig bog ....."
Den igangværende dialog har udviklet sig i en tilspidset retning. Stemningen på kontoret er anspændt. Vores assistent og tolk er på overarbejde for de antiautoritære valgobservatører, der i situationen spiller deres kort på en måde, som er på grænsen af deres mandat.

LTO 2:
"Vi har ingen interesser omkring valgets udfald. Vores opgave består blot i at observere og rapportere om, hvorvidt valgets afvikling følger landets egen valglovgivning og de internationale konventioner, som den landets regering har tilsluttet sig. Vi vil fortsætte med at observere valgkampen indtil et par uger efter valgdagen for også at følge,

hvordan retsvæsenet behandler indkomne klager, der er relateret til valget. Og vi håber selvfølgelig på, at vi må kontakte kommissæren løbende for at få krydstjekket andre oplysninger, som vi indsamler under vores tilstedeværelse i distriktet. Konkret vil vi opfordre kommissæren til selv at tale med sin overordnede om grænserne for at udtale sig til os. Indtil videre takker vi kommissæren, fordi du gav af din tid til at møde os."

Vi udveksler håndtryk og forlader fredeligt politigården. Indvendig pumper adrenalinen stadig, og vi er parate til en længere intern opfølgning på mødets gang, herunder at drøfte vore fremadrettede handlemuligheder samt evaluere vores rollefordelinger og samspil under mødet.

Spørgsmål til casens 1. akt:

Har LTO-teamet ramt en fornuftig balance mellem på den ene side at etablere et tillidsfuldt samarbejdsklima med politikommissæren og på den anden side at skaffe de faktuelle oplysninger, som missionen er afhængig af?

Er LTO-teamet blevet efterforskere i stedet for observatører?

Rejser casen spørgsmål / kommentarer til rollefordelingen internt i LTO-teamet?

Har teamet overset beskyttelseshensyn overfor assistent / tolk?

I beskrivelsen er LTO 1 en mand og LTO 2 en kvinde. Giver beskrivelsen anledning til refleksioner omkring arbejdsdelingen i LTO-teams mellem kvinder og mænd i LTO-teams?

Skal missionens core team inddrages i sagen om kommissærens uvilje mod at samarbejde?

Hvad skal indrapporteres til missionens core team?

2. akt

Vi følger valgkampens sidste fire hektiske uger i de fem distrikter, der udgør vores AoR. Her bliver vi vidne til afbrudte vælgermøder for oppositionelle partier, modtager masser af gensidige beskyldninger om sabotage mod kampagnekontorer, blokader for fysisk at forhindre kandidater i at gennemføre deres planlagte valgmøder, voldelige sammenstød mellem partistøtter, arrestationer af oppositionens partistøtter for at svække kampagneaktiviteter osv.

I de fire af de fem distrikter i vores AoR udleverer politiet – om end til tider tøvende og modvilligt informationer om valgrelaterede hændelser, hvor politiet har været indblandet. I det ovenfor nævnte distrikt lider vores dokumentationsarbejde imidlertid under, at politikommissæren vedholdende afviser at informere os. I forløbet er vi hver uge vendt tilbage til politigården for at anmode om et møde med politikommissæren. Ofte har han ladet sine nærmeste skærme sig, så vi ikke har fået foretræde for ham. Når det er lykkedes at konfrontere ham, har han gentaget, at han ikke har bemyndigelse til at udtale sig overfor os.

Vi har høfligt sagt, at hans afvisninger hver gang bliver rapporteret til missionens HQ. For at lægge pres på politikommissæren har vi også forsøgt at få missionens Deputy Chief Observer til at tage kontakt til rigspolitichefen, men det er ikke lykkedes. Det lader til, at missionen er tilfreds med vore rapporter, der gengiver anklager-

ne om massive krænkelser af valgloven fra politiets side, men som oftest mangler dokumentation, fordi politiet nægter at videregive informationer.
På valgdagen vælger vi som LTO-team selv at observere i dette distrikt på grund af den spændte situation, mens vi lader STO-teams dækker andre af vore distrikter. Valghandlingen forløber uden den store dramatik. I løbet af natten bringes valgurner og resultater fra de enkelte valgsteder til distriktets centrale kontor for valgkommissionen.

I ovennævnte distrikt er der fem valgkredse, som hvert skal vælge ét parlamentsmedlem. Sammentællingsarbejdet overvåges af kandidater og repræsentanter for de deltagende partier. Politi og militær har lagt en ring udenom valgkommissionens administrationsbygning. Udenfor er der samlet en tusindtallig skare af supporters for oppositionens nuværende parlamentsmedlem, der agter at fejre sit genvalg, og hvis tilhængere truer med at løbe bygningen over ende, hvis en anden kandidat udråbes som vinder.

Forsamlingen udenfor den svært bevæbnede ring af uniformeret personale er ikke mindst provokeret af en hændelse i de sidste timer natten før valghandlingen gik i gang. Her arresterede politiet 80 af oppositionspartiets støtter og konfiskerede flere af partiets køretøjer. Alle de arresterede havde koordinerende opgaver i forhold til at sikre, at partiets observatører blev fragtet ud til hvert deres valgsted. I følge rygterne blev de arresterede ydmyget på politistationen og først sluppet fri i løbet af valgdagen uden på noget tidspunkt at blive sigtet og stillet for en dommer.

Politikommissæren er tilstede under sammentællingsarbejdet.
Men han nægter stadig at tale med os. Teamet beslutter, at vi skal

dele os, så LTO 2 og assistenten bliver på kontoret, hvor stemmerne tælles sammen, mens LTO 1 og chaufføren kører omkring politigården. Her står oppositionens konfiskerede kampagnebiler rigtigt nok. Knuste ruder, buler overalt og iturevne valgplakater vidner om, at konfiskationen ikke er løbet stille af sig.
LTO 1 tager kameraet frem for at dokumentere hændelsen. Samtidig kommer den civilt klædte vice-kommissær løbende for at forhindre, at der tages billeder på politiets område:
"Du risikerer at blive arresteret!", råber han afværgende, mens han nærmer sig LTO 1.
LTO 1 falder ud af rollen som den professionelle observatør: "Så arrester mig da, så hele verden kan få indsigt i de politistatsmetoder, som I anvender", råber han tilbage, mens han fortsætter med at tage billeder.

Spørgsmål til casens 2. akt

Var det unødvendigt og uprofessionelt at vende tilbage til politigården for at fotografere de ødelagte kampagnekøretøjer?

Kunne LTO-teamet have styrket deres dokumentationsopgave gennem alternative handlinger?

Vurder LTO-teamets professionalisme / samspil med politimyndigheden i distriktet
Afslutning

LTO teamets indsats blev afspejlet i den afsluttende rapport fra missionen. Her skrev missionen bl.a.:

"…. State actors were instrumental in creating an intimidating atmosphere for both voters and candidates, and police used excessive force against opposition, media and the general public, justifying it as a "preventive measure". This violated fundamental freedoms of movement, expression and assembly, and curbed access to information."
"The campaign environment was tense and apprehensive about post-electoral developments. Hostile statements were repeatedly voiced across the political spectrum. While a peaceful atmosphere prevailed during campaign events, excessive use of force by police, including the use of teargas and assault rifles to disburse crowds during rallies of presidential candidates from the opposition, was observed in several instances."
"Intimidation and harassment of opposition by law enforcement bodies, including arrests of opposition supporters and voters, were reported from more than 20 districts."

Case 2: Hvordan tackles konflikter med partneren?

Du er LTO i et land med mange voldelige konflikter. Dit team består af en LTO-partner sidst i 20'erne, en tolk i begyndelsen af 20'erne og en lidt ældre chauffør.

I er ansvarlige for et stort område og skifter ofte base, fordi der er dagrejser imellem de væsentligste byer. I jeres område findes dels overnatningssteder godkendt til overnatning for både lokale og udlændinge og dels mere primitive steder, hvor kun lokale må overnatte. Hotelgæster registreres og indberettes til myndighederne. Det er forbudt for private at tilbyde overnatning til udlændinge.

Din partner er eventyrlysten og vil gerne bo på de steder, som er forbeholdt lokale, og hvor forholdene er meget primitive. Han/hun mener, at I som valgobservatører er i en privilegeret situation, hvor myndighederne må føle sig forpligtigede til at give jer speciel tilladelse til at overnatte uden for de anerkendte områder.

Du har indvilget i at bo på et ikke-anerkendt sted i en provins, hvor du følte, at sikkerhedssituationen var god og forholdene ganske vist primitive (træbænk som seng, en spand med vand til kropsvask osv.), men dog relativt hygiejniske.

Imidlertid vil din partner bo på et ikke-anerkendt sted i en provins, hvor du ikke føler, at sikkerhedssituationen er god. Det udvikler sig til skænderier, hvor din partner beskylder dig for ikke at tage hensyn til hans/hendes ønsker. Efter at et sådant skænderi under et måltid har skabt opmærksomhed blandt andre gæster i restauranten, beslutter du at bede core team om hjælp, men core team støtter din partner i konflikten. Meldingen er, at I fremover i betydeligt omfang

skal afprøve de lokale overnatningssteder, fordi I så kommer tættere på lokalsamfund.
En dag starter I igen ud på en dagsrejse, men allerede efter to timer melder chaufføren, at han føler sig syg. I holder pause på en café, og over en sodavand drøfter du, din partner og assistenten, hvad I skal gøre, hvis chaufføren ikke bliver rask, så I kan fortsætte:
Du siger, at I må lade bilen stå og alle fire tage en taxa tilbage til det hotel, som I lige har forladt. Der kan I kommunikere med core team, få lægehjælp og afvente situationen under gode forhold.

Din team-partner afviser imidlertid kategorisk at tage tilbage til hotellet. I stedet mener han/hun, at I skal finde et sted, hvor I kan overnatte i den landsby, hvor I har gjort ophold, og derefter bede myndighederne om tilladelse til at overnatte.

Du føler dig fanget. Landsbyen har ikke telefondækning, ingen læge og ingen vestlig mad. Hvis du selv bliver syg, vil du ligge der uden mulighed for hjælp. Omvendt kan du af sikkerhedsmæssige grunde ikke efterlade din partner i landsbyen og selv tage tilbage til hotellet, og du kan jo ikke tvinge ham/hende.

Spørgsmål til case 2:

Hvad vil du gøre?

Case 3: Politiske fyringer under valgkampen

Der er lokalvalg i et Østeuropæisk land. EU Election Observation Mission er tilstede i et område, hvor OSCE normalt ville observere, fordi OSCE assisterer myndighederne med supervision af "out of country voting". LTO teamets AoR består af fire kommuner, som i 1990'erne var tilholdssted for en frihedsbevægelse. I den ene kommune dominerer højtrangerede, tidligere frihedskæmpere det største parti og har siddet på borgmesterposten siden det første demokratiske valg.

Borgmesteren har imidlertid et tvivlsomt ry blandt dele af befolkningen. Vi møder konstant kritiske udtalelser fra oppositionspolitikere samt udbrydere fra det regerende parti, der beskylder borgmesteren for at have beriget sig selv, være magtfuldkommen, for at forfordele egne slægtninge og for at have tilgodeset sine politiske støtter gennem politiske ansættelser i kommunen.

Borgmesteren har valgt at lade partiapparatet føre hans valgkamp og overdraget sine borgmesterbeføjelser til kommunens administrative førstemand. Selv opholder han sig efter sigende i sin private bolig i hovedstaden. LTO teamet har forgæves forsøgt at få et interview med borgmesteren. I hans kommunale partiforening mødes vi venligt, men selv de ledende medlemmer henviser til borgmesteren, hver gang vi spørger ind til mere alvorlige politiske problemer.

Et større antal folkeskole- og gymnasielærere er efter sigende blevet afskediget under valgkampen i takt med, at de har forladt borgmesterens parti. LTO teamet har mødt flere af de afskedigede undervisere, som har berettet, hvordan direktøren for uddannelsesområdet umiddelbart efter, at de har forladt partiet, indkaldte dem til en kort samtale, hvor de fik besked om, at de nu var fyrede.

De fleste af disse afskedigede undervisere har bedt om anonymitet, men en fyret gymnasielærer, som vi her kalder Bertil, opfordrede direkte valgobservatørerne til at gøre brug af hans afskedigelsessag. Han havde uden anmærkninger undervist i 17 år og havde også i mange år været medlem af borgmesterens parti, men da han meldte sig ind i oppositionspartiet, sagde universitetsdirektøren til ham: "I am sorry, I am under pressure to dismiss you ....."
Bertil fortæller yderligere detaljer omkring borgmesterens nepotisme, om hvordan partiet er i færd med at arrangere systematisk køb af stemmer og om andre politisk motiverede afskedigelser. Til slut gentager han opfordringen til, at hans sag og navn bliver brugt som åben kilde. Han bekræfter også, at han ikke nærer frygt for yderligere repressalier fra det ledende bystyre.

1. akt

For LTO-teamet står det klart, at uddannelsesdirektøren bør opsøges og konfronteres med rygterne om politisk embedsmisbrug. Men hvordan sikrer vi os, at uddannelsesdirektøren ikke glider af og "desværre" må aflyse at mødes med os, hvis vi på forhånd fortæller, at vi ønsker at drøfte beskyldningerne om politiske ansættelser og afskedigelser i kommunen?

Vi beslutter os for at lade vores eminente assistent, som her kaldes Anna, kontakte uddannelsesdirektøren. Over telefonen fortæller Anna uddannelsesdirektøren, at vi som EU-LTO'er blandt andet gerne vil drøfte muligheden for at rekruttere engelsktalende assistenter til vores snarligt ankommende STO'er. Og at vi også gerne vil drøfte valgets implikationer for undervisningen, når nu det er offentlige skoler, der anvendes som valglokaler og det ofte er lærere,

der indgår som valgtilforordnede. I henvendelsen undgår vi direkte at omtale vore indsamlede observationer omkring politiske afskedigelser.

Spørgsmål til akt 1:

Har LTO-teamet moralsk dækning for den taktiske henvendelse til uddannelsesdirektøren?

Hvordan kunne LTO-teamet alternativt have henvendt sig for at få arrangeret et møde med uddannelsesdirektøren?

Risikerer LTO-teamet at skade en ellers ønsket tillidsopbygning ved at fortie den centrale begrundelse for at mødes med uddannelsesdirektøren?

Hvilke overvejelser vil du som LTO gøre dig på forhånd for at sikre, at din assistent ikke kommer i fedtefadet efterfølgende?

2. akt

LTO-teamet mødes med uddannelsesdirektøren på dennes rummelige kontor på rådhuset. Vi small-talk'er, og takker fordi direktøren har taget sig tid til dette møde. Efterfølgende får vi introduceret os selv, missionens mandat og fortalt om vores arbejdsform samt indrapporteringer til EU-missionen, der vil sammenfatte og offentliggøre vore observationer af flere omgange efter valgets afholdelse.

Så præsenterer vi vores behov for rekruttering af assistenter til vore STO'er i en kort periode omkring valgdatoen. Direktøren kvitterer for oplysningerne og forsikrer os, at han vil lade budskabet tilflyde

staben i hans sektor, så interesserede individuelt kan kontakte os.

Efter indbyrdes aftale skifter vi emne. Den ene LTO indleder med et åbent spørgsmål:
"Du er direktør for en stor del af de kommunalt ansatte kommunen. Giver det udfordringer for dit personale, at der gennemføres en valgkamp, hvor skolerne anvendes til vælgermøder? Hvor valghandlingen også foregår på skolerne? Og hvor mange af dine ansatte måske er politisk aktive i de forskellige opstillede partier?"
Direktøren henviser til landets grundlov og valglove, der på demokratisk vis tillader alle frit at stemme og lade sig vælge til de politiske poster i parlament og byråd. Han forsikrer os om, at undervisningen ikke i væsentligt grad vil blive forstyrret af valgkamp og valghandling. Og at ansatte frit kan deltage i det politiske liv uden at frygte for repressalier fra politiske modstandere.
Hermed er bolden givet op til en intens seance, hvor uddannelsesdirektøren fåmælt svarer benægtende på den følgende række af lukkede spørgsmål fra LTO teamet:

"Vi hører fra andre informanter, at politisk aktive undervisere er blevet afskediget og erstattet af andre i løbet af den igangværende valgkamp. Kan direktøren bekræfte, at det er tilfældet?"
"Vore kilder påstår, at undervisere bosat udenfor kommunen er blevet erstattet af andre, der bor i kommunen. Er det korrekt?"
"Er du bekendt med ansatte, der har følt sig intimideret fra politisk hold før eller under den igangværende valgkamp?"
"Vi har mødt Bertil. Han føler sig afskediget af politiske årsager. Efter 17 år som gymnasielærer påstår han, at du afskedigede ham umiddelbart efter, at han forlod borgmesterens parti for at tilslutte sig oppositionen. Er det korrekt at han blev afskediget på grund af hans udmeldelse af borgmesterens parti?"
"Han påstår også, at du under afskedigelsessamtalen udtalte, at du var presset til at foretage afskedigelsen. Kan du bekræfte dén udtalelse?"

Ud over at svare benægtende på samtlige spørgsmål tilføjer uddannelsesdirektøren, at han generelt har modstået et pres fra befolkningen om at ansætte undervisere, der er bosat udenfor kommunen. Og at Bertil simpelthen blev udskiftet og erstattet, fordi der var en bedre kvalificeret gymnasielærer, der bød sig til.

Som afslutning på mødet takker vi på missionens vegne, fordi direktøren har taget tid til at mødes med os. Vi forsikrer ham om, at oplysninger fra mødet alene vil blive refereret via vore interne indrapporteringer til EU-missionen. Og vi slutter med forhåbninger om at måtte komme igen – eller at blive kontaktet af direktøren – hvis der skulle vise sig yderligere aspekter relateret til valgkampen, der involverer ansatte på uddannelsesområdet. Tak for kaffe!

Spørgsmål til 2. akt

Er LTO-teamets attitude overfor uddannelsesdirektøren acceptabel? Hensigtsmæssig?

Gik LTO-teamet for vidt i deres forsøg på at krydstjekke oplysninger om politiske afskedigelser under valgkampen?

Fremstår brugen af henholdsvis åbne og lukkede spørgsmål hensigtsmæssig i interviewet?

Hvad skal indrapporteres til EU-missionen fra henholdsvis mødet

med Bertil og med uddannelsesdirektøren?

Kunne LTO-teamet have styrket deres dokumentationsarbejde omkring politisk motiverede afskedigelser / ansættelser gennem alternative handlinger?

Afslutning:

LTO teamets arbejdet blev reflekteret i missionens afsluttende rapport hvor det bl.a. hed:

" Summary: Allegations in some areas of pressure on public sector workers, including teachers, to attend campaign events, in particular before the first round, were assessed by the EU EOM as credible."

"Campaign Environment: The Law on General Elections contains a Code of Conduct for the campaign, to which all election contenders were obliged to commit, with violations to be sanctioned by the ECAP. Among other things, the Code prohibits any kind of intimidation or violence by political entities, as well as vote buying. Notwithstanding these prohibitions, allegations of pressure on public-sector workers, including medical workers and teachers, as well as students and pupils, to attend campaign events for the incumbent ruling party in [the municipality concerned] were voiced in some areas. The EU EOM assessed cases in [the municipality concerned] as credible. There were also allegations of politically motivated dismissals of public-sector workers who joined political entities that were in opposition in that municipality. The EU EOM confirmed this practice in [the municipality concerned].

Case 4: Hvor går grænsen for loyalitet over for team partner?

Du og din team partner er ansvarlige for at observere valgforberedelserne i et stort tyndt befolket område i Centralasien i en periode på seks uger. Jeres base er i en lille by, hvor befolkningen er venlig, men I kan ikke tale med indbyggerne uden tolk. Jeres assistent har travlt med sit eget sociale liv og begrænser sit engagement til officielle møder, så I må klare jer med fingersprog i restauranter, butikker og alle andre steder, hvor I tilbringer frokostpauser, aftener og weekender.

Dette er den første mission for din team partner, som er sidst i 20'erne. Allerede den første søndag isolerer han/hun sig på sit hotelværelse og reagerer hverken, når du ringer eller banker på døren til hotelværelset. Du betragter det som et sikkerhedsproblem, at I ikke har kontakt, og du er urolig for, om der er sket noget alvorligt. Men du beslutter at se tiden an.

Du skriver derfor også selv udkast til den ugentlige rapport. Da LTO koordinatoren over middag ringer for at høre, hvordan det går og samtidig spørger, hvordan din partner har det, prøver du at tale udenom. Ved 16-tiden melder partneren sig, læser og godkender udkastet med få ændringer.
I udvikler fremover en arbejdsplan, som betyder, at den ugentlige rapport er færdig lørdag, så søndag er fri. Arbejdsmæssigt er der således ikke længere grund til at klage.

Imidlertid fortsætter partneren med at isolere sig på fridage – dvs. svarer hverken på telefon eller ved bank på hoteldøren. Samtidig bemærker du, at partneren, så snart lejligheden byder sig, tekster med sin kæreste på mobiltelefonen eller på anden måde synes at undgå at kommunikere med dig, fx under måltider eller i ventepauser før møder.

Da de seks uger er gået, skal I rejse tilbage til hovedstaden. Da du dagen før begynder at pakke kontoret og missionens udstyr sammen, klager partneren over at blive distraheret og tager sin computer med til restauranten.

Afrejsetiden er aftalt at være kl. 9 om morgenen, men kl. 9 har partneren ikke vist sig. Assistenten ringer, men der bliver ikke svaret. Du banker på hoteldøren, men der bliver ikke åbnet. Kl. 9.30 åbner hotelpersonalet døren, og I går ind sammen. Partneren ligger i sengen og tekster på sin mobil. Værelset flyder med tøj og ting – intet er pakket. Assistenten går derfor i gang med at pakke partnerens ting ned og hjælper med at få betalt hotelregningen.

Med en lille times forsinkelse rejser I mod hovedstaden – partneren atter fordybet i sin mobil.

Spørgsmål til case 4:

- Diskuter hvordan I vil håndtere situationen.
- Hvilke problemstillinger ser I?
- Vil I involvere core team og i givet fald, hvad vil I fortælle core team?

Case 5: Balancen mellem observation og efterforskning

I forbindelse med valgene i et afrikansk land i 2016 fortalte medierne, at politiet i en provinshovedstad havde "stormet" et oppositionspartis bygning ved brug af magt og anholdt 27 uskyldige partimedlemmer. Politiet blev beskyldt for at have brugt overdreven magt og tåregas. Da vi fik undersøgt sagen og talt med de involverede parter, så sagen mere broget ud.

Vi besøgte oppositionspartiet. Partimedlemmer og parlamentskandidat var meget villige til at give oplysninger. De opfordrede os til at tage fotos af beviserne på stedet. Vi kunne konstatere, at en dør var brudt op, og at der var anvendt tåregas, for der lugtede, og der lå efterladte tomme tåregasgranater. Vidner på stedet oplyste, at politiet uden varsel havde stormet bygningen og anholdt de 27 fredelige aktivister.

Da vi talte med provinsens politidirektør, gav han en helt anden forklaring. Han fortalte, at aktivister fra det pågældende parti havde begået hærværk ved at ødelægge regeringspartiets valgplakater et bestemt sted i byen. Politiet kom til stedet og prøvede at anholde gerningsmændene på fersk gerning. De flygtede til partiets bygning, hvorfra de angreb politiet med sten og slangebøsser. Derfor anvendte politiet tåregas til at trænge ind i bygningen og anholde aktivisterne. Politidirektøren fremviste en politibil med knust forrude og nogle benzinbomber (molotov cocktails), slangebøsser og macheter, som han oplyste var beslaglagt i partiets hus efter anholdelsen.

Vi besigtigede det sted, hvor valgplakaterne skulle være ødelagt og kunne konstatere, at det rent faktisk var tilfældet.
Vi besøgte igen partiet, som fastholdt sin første forklaring og

hævdede, at de pågældende våben var beviser "plantet" af politiet. Udenfor partiets bygning lå en del ølflasker af samme type som dem, der var anvendt til molotov cocktails. De forklarede hertil, at politiet havde taget nogle af flaskerne og selv fremstillet de fremviste motolov cocktails.

Det var vanskeligt for os som observatører at finde ud af, hvad der faktisk var sket. Politiet eller en politiklagemyndighed ville have mulighed for efterforskning i form af tvangsforanstaltninger som ransagning og undersøgelse af tekniske spor. Sådanne beføjelser har vi ikke som observatører, og eksemplet beskriver også grænselandet mellem observation og efterforskning.

Som bilag til spot rapporten kunne vi sende fotos af ødelagte valgplakater, benzinbomber, kraftige slangebøsser, macheter, brugte tåregasgranater mv. Samtidig kunne vi bringe forklaringerne fra de to parter, men de efterlod nogen tvivl om hændelsesforløbet.

Spørgsmål til case 5:

- Hvad kunne LTO teamet have gjort for at finde ud af, hvad der faktisk var sket?

- Hvad kan core team bruge deres indberetning til, når de ikke ved, hvad der skete?

- Diskuter grænserne mellem observation og efterforskning? Er grænserne en fordel for valgmissioner generelt?

Referencer

Athique, A. (2016). Transnational Audiences: Media Reception on a Global Scale. Cheshire, UK: Polity Press.

Bachmann, R. (2001). Trust , Power and Control in Trans-Organizational Relations. Organization Studies, 22(2), 337–365. https://doi.org/10.1177/0170840601222007

Bachmann, R., & Inkpen, A. C. (2011). Understanding Institutional-based Trust Building Process in Inter-organizational Relationships. Organization Studies, 32(2), 281–301.

Boltanski, L., & Thévenot, L. (2006). On Justification. Princeton: Princeton University Press.

Coughlan, R. (2005). Employee loyalty as adherence to shared moral values. Journal of Managerial Issues, 17(1), 43–57.

Day, L. A. (2000). Ethics in Media Communications: Cases and Controversies (3rd ed.). Belmont, CA: Wadsworth Pub. Co.

Directorate General External Relations. (2008). Handbook for European Union Election Observation (2nd ed.). Sverige: European Commission.

European External Action Service. (2016). Election observation missions (EU EOMs). Retrieved August 13, 2017, from https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/421/election-observation-missions-eueoms_en

European Union External Action. (2016). Election Observation Missions (EU EOMs). Retrieved April 6, 2017, from https://eeas.europa.eu/topics/water-diplomacy/421/election-observation-missions-eu-eoms_en

Frederiksen, M. (2016). Divided uncertainty: a phenomenology of trust, risk and confidence. In S. Jagd & L. Fuglsang (Eds.), Trust, Organizations and Social Interaction. Studying Trust as Process within and between Organizations (1st ed., pp. 43–86). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing Limited. https://doi.org/10.4337/9781783476206

Jensen, I. (2013). Grundbog i kulturforståelse (2nd ed.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Jollimore, T. (2017). 1. The concept of impartiality. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. https://plato.stanford.edu/index.html

Kelley, J. (2012). Monitoring Democracy: When International Election Monitoring Works and Why It Often Fails. Princeton, USA: Princeton University Press.

Koch, H. (2017). Efterforskning. Retrieved September 21, 2017, from http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=68343

Kralev, N. (2015). America's Other Army. (D. Delamaide & M. Nottelmann, Eds.) (2nd ed.). Charleston, SC, USA: Create Space publishing.

Luhmann, N. (1979). Trust and Power: Two works by Niklas Luhmann. With introduction by Gianfranco Poggi. (T. Burns & G. Poggi, Eds.). Chichester, Great Britain: John Wiley & Son.

Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An Integrative

Model of Organizational Trust. The Academy of Management Review, 20(3), 709–734. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/258792

Mogensen, K. (2000). Arven. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Mogensen, K. (2008). Journalism during terror attacks. Media, War & Conflict, Vol.1 (1): 31-49. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: Sage., 1(1), 31–49.

Mogensen, K. (2015). International trust and public diplomacy. International Communication Gazette, 77(4), 315–336. https://doi.org/10.1177/1748048514568764

Mogensen, K. (2016). Making Sense of war and peace: from extreme distrust to institutional trust i Aceh, Indonesia. In S. Jagd & L. Fuglsang (Eds.), Trust, Organizations and Social Interaction. Studying Trust as Process within and between Organizations (1st ed., pp. 107–124). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing Limited. https://doi.org/10.4337/97817834476206

Nye, J. S. J. (2014). The Information Revolution and Power. Current History, 113(759), 19–22.

OSCE. (2017a). OSCE Mandate. Retrieved August 13, 2017, from http://www.osce.org/odihr/mandate

OSCE. (2017b). Terms of Reference HEAD OF MISSION. Retrieved September 13, 2017, from http://www.osce.org/odihr/elections/102677?download=true

Toepfl, F., & Piwoni, E. (2015). Public spheres in interaction: Comment sections of news websites as counterpublic spaces. Journal of Communication, 65(2013), 465–488. https://doi.org/10.1111/jcom.12156

UN. (2005). Declaration of Principles for International Election Observation and Code of Conduct for International Election Observers, 15. Retrieved from https://www.ndi.org/dop

Zucker, L. G. (1986). Production of trust: Institutional sources of economic structure, 1840–1920. Research in Organizational Behavior, 8, 53–111.

Noter

[1]Freds- & Stabiliseringsberedskabet (FSB) hører under Udenrigsministeriet. Opgaver omkring administration af beredskabet er siden 2008 udliciteret til NIRAS A/S. Se www.fsb.niras.dk.

[2]"Handbook for European Union Election Observation" (2016) og "Election Observation Handbook, OSCE" (2010).

[3]National Democratic Institute (NDI) blev skabt i 1983 som en uafhængig, nonprofit organisation med det formål at støtte og styrke demokratiske institutioner rundt på kloden. Støtte til demokratiske valgprocesser udgør den primære aktivitet for organisationen.

[4]United Nations Electoral Assistance Division (UNEAD) er den division under UN Department of Political Affairs (UNDPA), der normalt koordinerer FN's indsats I forbindelse med valghandlinger. Siden 1991 har FN gennemført mere end 300 valgrelaterede projekter.

[5]https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/dop-eng.pdf

[6]OSCE havde i 2014 57 medlemslande (alle på den nordlige halvkugle).

[7]EU valgmissioner kritiseres ofte for at tale med to tunger, når missionerne ledes af en EU-parlamentariker – men samtidig italesætter sit virke som ledet af en uafhængig sektion (FBI) under EU-kommissionen.

[8]At EU-missioner opererer med en *service provider* omkring logististik og sikkerhedsmæssige opgaver kan tænkes at basere sig på forsikringsmæssige overvejelser omkring "worst case scenarios", hvor valgobservatører under missionen kommer til skade, bliver udsat for gidseltagning eller lignende. Det fordrer et smidigt samarbejde mellem missionens core team og service provider at undgå, at valgobservatører i felten oplever at skulle referere til to instanser med forskelligartede indrapporteringskrav.

[9]I årene 2008-18 blev opgaven varetaget af NIRAS A/S.
[10]http://um.dk/da/udenrigspolitik/sikkerhedspolitik/Freds-og-Stabiliseringsberedskabet
[11]www.um.dk
[12]www.fsb.niras.dk

[13]I manualen fra valgmissionen præsenteres organisationens strategi og personale, politiske baggrund, landets valglove, det valgansvarlige system, status for den igangværende valgkamp, medie-landskabet og rammer for mediekontakt samt materiale, der beskriver dine ansvarsområder og beføjelser som observatør.

[14]Center for Konfliktløsning er en medlemsorganisation (NGO) og en socialøkonomisk virksomhed (non-profit). CfK's speciale er konfliktløsning. Heri indgår teorier om konflikteskalering, konfliktreduktion og mægling. Slogan for centrets virke lyder: "Under havet mødes alle øer".

[15]https://eeas.europa.eu/election-observation-missions/eom-zambia-2016/8236/eu-observers-present-findings-saturday-dismiss-fake-reports-social-media_en

[16]Der henvises til "Handbook for European Union Election Observation" (2016) og "Election Observation Handbook, OSCE" (2010).

[17]OSCE udgøres af 57 medlemslande fra Nordamerika, Europa og Asien.